

เหรียญกษาปณ์เมืองไทย

ต๋ย เหล่าสุนทร

ห้องขจร

อ

332.4

ต637ห

ร.2

๖๖๒.๔

๓ 637 ๓

๖.๒

เหรียญกษาปณ์เมืองไทย

ห้องขจร สุขพานิช

สำนักหอสมุดกลาง

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

15 พ.ค. 2529

พิมพ์เป็นบรรณาการ

ในการมาปกิฉฬ

คุณแม่แหม่ม เหล่าสุนทร

ณ เมรุวัดหัวลำโพง

วันที่ ๑๐ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๑๑

๖2861

๕๗๐๕๒๘

160069

๔
คุณแม่ที่เคารพแลบูชา

ของ ลูก

แล หลาน

คุณแม่แม่ม เหล่าสุนทร

ชาติ : ๒๔๒๖

มรณ : ๒๕๑๑

คำนำ

บรรดาลูกได้คิดการจะพิมพ์หนังสือขึ้นสักเล่มหนึ่ง เป็น
บรรณาการในงานฉานกสิศพ คุณแม่ แซ่ม เหล่าสุนทร ที่เคารพ
แลบูชาแลเห็นสมควรจะได้พิมพ์เรื่อง “เหรียญกษาปณ์เมืองไทย”
ซึ่งลูกของคุณแม่ได้ขุดได้เขียนขึ้นไว้

ท่านพลเอกรัศมี รัชนีวัต แลข้าราชการกรมประมวลข้าวกกลาง
ได้จัดพิมพ์เรื่องนี้เป็นบรรณาการในงานกฐินสามัคคี ณ วัดปทุมทอง
ตำบลปทุม อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี เมื่อวันที่ ๑๕
พฤศจิกายน ๒๕๐๕ เป็นครั้งแรก

แลท่านทนายได้จัดพิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพคุณนาย
วิโรจน์ศิริ อดีตเลขาธิการนายกรัฐมนตรี ณ วัดเทพศิรินทราวาส
เมื่อวันที่ ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๑๐ เป็นคราสอง

แลปรากฏว่า มีท่านผู้ใฝ่ใจใคร่จะเล่นจะหาซึ่งเหรียญกษาปณ์
เมืองไทยหลายเธอหลายท่านใคร่จะได้เรื่องไว้อ่านไว้ดู แลได้ขอมมา
อยู่เนือง ๆ ผู้เขียนเองก็หาส่งให้ได้บ้างมิได้บ้าง ไม่ถึงทั่วแลไม่
ทั่วถึงแลทั่วกัน ด้วยว่าไม่มี จึงได้จัดพิมพ์ขึ้นเป็นสาม แล
หวังที่ได้นี้จะแก้ไขให้ดูดีให้ดูดีกว่าเดิม เพราะเหตุขาดเวลา
เวลามิพอ จึงได้ปรับปรุงบ้างเพียงแต่น้อย แลแก่นแท้เนื้อหา
ของเก่า ยังไม่สู้จะสนใจตั้งว่านัก จำต้องฝากไว้ในโอกาสหน้าอีก
นั่นแหละ แลต้องขออภัย

อนึ่ง เณระโองาสัน บรรดาลูกแลหลานขอขอบพระคุณ
บรรดาท่านที่ได้เอื้อเฟื้อแลช่วยเหลือแลให้อุปการคุณบรรดามีกะ
งานศพคุณแม่ทุกท่านจนตลอด แลขอถือเป็นไมตรีจิตอันสูง
ส่งประทับใจมิได้ลืม ขอขอบพระคุณ

แลสุดท้าย บรรดาลูกแลหลานขอกราบภาวนาขอให้ผลบุญ
ในการนุ่งมาสู่แลส่งสงเคราะห์ให้คุณแม่ แหม่ม เหล่าสุนทร ได้เข้า
สู่สุคติภพ สู่สวรรค์

นายต๋ย เหล่าสุนทร

ประวัติ

คุณแม่ แหม่ม เหล่าสุนทร

คุณแม่ แหม่ม เหล่าสุนทร เป็นบุตร คุณตาเป๊ย คุณยายเฮียม
เกิดที่บ้านตำบลตรอกซุง อำเภอบางรัก จังหวัดพระนคร เมื่อ ๖ มี
ปีมะแม จ.ศ. ๑๒๔๕ ตรงกับวันศุกร์ที่ ๑๓ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๒๖

คุณแม่มีพี่น้อง ๒ คน คือ

๑. คุณป้าช้อย พัสสาว (ถึงแก่กรรมแล้ว)
๒. คุณน้าเส็ง น้องชาย (ถึงแก่กรรมแล้ว)

เมื่อเยาว์ คุณยายได้นำคุณแม่และคุณป้าช้อยไปถวายตัวในใ
บุญพระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าพิสมัยพิมลสดี ณ พระตำหนัก
ในพระบรมมหาราชวังอยู่หลายปี ได้รับการอบรมตามแบบอย่างอันคว
แก่กุลสตรีในยุคนั้นสมัยนั้น เล่าว่าเคยตามเสด็จพระองค์เจ้าพระองค์นั้น
ซึ่งโดยเสด็จสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง ไปพักผ่อนถึงเกาะสีชัง เป็นที่
สนุกสนานมาก คุณแม่และคุณป้าจึงรอบรู้ในการบ้านการเรือนเป็นอย่างดี

ครั้นเจริญวัยขึ้น ก็ได้ทูลลาออกมาช่วยงานทางบ้าน ซึ่งได้ย้าย
จากบ้านตรอกซุงเดิมมาอยู่ที่บ้านข้างศาลาโปรสกา ถนนเจริญกรุง ตำบล
ตลาดน้อย จังหวัดพระนคร

คุณแม่ได้แต่งงานกับคุณพ่อ ต่วน เหล่าสุนทร ปี ๒๔๔๗ แล
ได้ย้ายจากบ้านตลาดน้อยมาตั้งหลักฐานที่บ้านเลขที่ ๘๓ ถนนสี่พระยา
อำเภอบางรัก จังหวัดพระนคร ตั้งแต่ปี ๒๔๕๑ ซึ่งเป็นบ้านที่อยู่อาศัย
จนบัดนี้

คุณแม่มีลูกสาว ๑ คน ลูกชาย ๘ คน สะใภ้ ๗ คน หลานชาย
๑๕ คน หลานหญิง ๗ คน ดังนี้

๑. เด็กหญิงสอาด ลูกสาว ๑ (ถึงแก่กรรมแต่เด็ก)

๒. นายดุษฎี เหล่าสุนทร ลูกชาย ๑

— นางจำเนียรสุข (เตชะกัมพู) เหล่าสุนทร สะใภ้ ๑

— ทันตแพทย์ ปิยะ เหล่าสุนทร หลานชาย ๑

๓. นายไข่ เหล่าสุนทร (ถึงแก่กรรม) ลูกชาย ๒

— นางนวลศรี (เลาหเกียรติ) เหล่าสุนทร สะใภ้ ๒

— นายขจร เหล่าสุนทร หลานชาย ๒

— นายขจิต เหล่าสุนทร หลานชาย ๕

— นางสาวนวลละออ เหล่าสุนทร หลานหญิง ๒

— เด็กชายขจิต เหล่าสุนทร หลานชาย ๕

— เด็กชายขจาย เหล่าสุนทร หลานชาย ๑๑

๔. เด็กชายเขียด (ถึงแก่กรรมแต่เด็ก) ลูกชาย ๓

๕. นายฉาย เหล่าสุนทร (ถึงแก่กรรม) ลูกชาย ๔

— นางนิลบล (ไกรฤกษ์) เหล่าสุนทร สะใภ้ ๓

— นายเนติ เหล่าสุนทร หลานชาย ๔

- นายฉันท์ เหล่าสุนทร หลานชาย ๖
- นางสาวโฉมฉาย เหล่าสุนทร หลานหญิง ๓
- เด็กหญิงเพ็ญพรรณ เหล่าสุนทร หลานหญิง ๔

๖. ดร. สดใจ เหล่าสุนทร ลูกชาย ๕

- ดร. มาเรีย (มาซา) เหล่าสุนทร สะใภ้ ๔
- เด็กชายสมชัย เหล่าสุนทร หลานชาย ๑๓
- เด็กชายสมชาติ เหล่าสุนทร หลานชาย ๑๔
- เด็กหญิงมาลินี เหล่าสุนทร หลานหญิง ๗

๗. นายแพทย์ วิจารณ์ เหล่าสุนทร ลูกชาย ๖

- นางประพิศ (วิยานุเคราะห์) เหล่าสุนทร สะใภ้ ๕
- นางสาวตาณี เหล่าสุนทร หลานหญิง ๑
- นายโอภาส เหล่าสุนทร หลานชาย ๗
- เด็กชายธีระ เหล่าสุนทร หลานชาย ๑๐
- เด็กหญิงกานดา เหล่าสุนทร หลานหญิง ๕

๘. นายสง เหล่าสุนทร ลูกชาย ๗

- นางประเทือง (สุนทรสืมะ) เหล่าสุนทร สะใภ้ ๖
- นายวุฒิ เหล่าสุนทร หลานชาย ๓
- เด็กหญิง มณีรัตน์ เหล่าสุนทร หลานหญิง ๖

๙. นายแพทย์ พิชิต เหล่าสุนทร ลูกชาย ๘

- แพทย์หญิง มัลย์ (ภาสะวงษ์) เหล่าสุนทร สะใภ้ ๗

- เด็กชายพิจิต เหล่าสุนทร หลานชาย ๘
- เด็กชายพนิต เหล่าสุนทร หลานชาย ๑๒
- เด็กชายพิชัย เหล่าสุนทร หลานชาย ๑๕

คุณแม่ดูแลเอาใจใส่ในกิจการบ้านเรือนเอง เป็นที่เรียบร้อย
ขยันขันแข็งแลสนใจในวิชาความรู้ต่าง ๆ อยู่เป็นนิจ ได้เห็นได้ฟังแลรู้
แลเข้าใจด้วยตนเอง คุณพ่อมีอาชีพเป็นนายความรุ่นแรก หมายเลข ๕
ได้คบหาเป็นเพื่อนฝูงทั้งไทย จีนแลฝรั่งมากมาย คุณพ่อพูดคำจีนได้ตอบ
ได้คล่องแคล่วไม่ติดขัด คำฝรั่งก็ฝึกฝนตนเองจนสามารถเจรจาใช้การได้
คุณแม่ก็เลยพูดคำจีนได้อย่างดีด้วย อีกทั้งรู้เกี่ยวกับเรื่องกฎหมายบ้าน
เมืองที่ใช้ประจำวันอย่างพอตัว จึงเป็นที่พึ่งที่ปรึกษาแห่งบรรดาญาติ
มิตรแลเพื่อนบ้านในระแวกสี่พระยา วัดหัวลำโพง เสมอมา ได้ไกล่เกลี่ย
หลายเรื่องมิให้เกิดเป็นคดีโรงรศาลเป็นที่เรียบร้อยแลพอใจทั้งสอง
ฝ่าย เป็นที่นับถือแลเชื่อฟังของท่านเหล่านั้น นายค้อย เหล่าสุนทร
ได้รับเลือกตั้งเป็นผู้แทนตำบลวัดหัวลำโพง ปี ๒๔๗๖ ก็ด้วยแรงคุณแม่
โดยแท้

หลังจากคุณพ่อได้ถึงแก่กรรมปี ๒๔๖๔ แล้ว ก็มีแต่คุณแม่ผู้เดียว
ที่รับภาระเลี้ยงดูแลอบรมลูกหลาน คุณแม่ได้กวตขันให้ลูก ๆ หลาน ๆ
หมั่นเพียรในการศึกษาเล่าเรียน จะต้องเสียเงินในการเรียนเท่าไรไม่เคย
ว่า ว่าแต่ว่า “ถ้าไม่เรียนจะเอาตัวไม่รอด” ตั้งน้อยอยู่เสมอ คุณแม่
สั่งสอนให้เป็นคนซื่อตรง แลรักกันแลอยู่ในศีลธรรม ผลพึงปรากฏว่า
ลูก ๔ คนที่รับราชการนั้นทุกคนได้พากันทำงานมาจนได้เป็นข้าราชการ

ชั้นพิเศษ สมที่คุณแม่ได้ส่งสอนอบรมมา แลสมที่ได้อยู่นนสี่พระยา สำหรับลูกที่ไปประกอบอาชีพอิสระส่วนตัวนั้นเล่า ก็สามารถใช้วิชาความรู้สร้างหลักฐานอันน่าจะเป็นที่พึงพอใจได้ คุณแม่เคยว่า “ถ้าจะมีลูกเลวๆ แล้ว ก็อย่ามีเสียดีกว่า” อันนี้แหละที่จับจิตประทับใจบรรดาลูกทุกคน

ในด้านการพระศาสนาแลกุศลทาน คุณแม่เป็นผู้ใจบุญ รู้จักมักคุ้นกับภิกษุแลสามเณรมากมาย ได้ถวายอาหารบิณฑบาตเป็นปกติ ทุกวันมิได้ขาด จนหมดพระหมตเณรตลอดเวลาหลายสิบปีที่ผ่านมา เป็นที่รู้แจ้งอยู่ทั่วกัน กระทั่งเจ้าพระคุณสมเด็จพระวันรัต วัดพระเชตุพนฯ มีรับสั่งว่า “ขอให้ลูกๆ ใส่บาตสืบต่อไปเถิด อย่าเลิกเสีย” อันนับเป็นพระกรุณาคุณแก่ลูกที่ได้ทรงโปรดแนะตั้งนั้น ซึ่งก็ได้กระทำอยู่ในทุกวันนี้ นอกจากนั้นก็มีการสร้างแลปฏิสังขรณ์วัดวาอาราม พระประธาน พระพุทธรูป โบสถ์ วิหาร ศาลาการเปรียญ ถาวรวัตถุอื่นในพระพุทธศาสนา ตลอดจนการบวชพระบวชเณร ทอดกฐินถวายผ้าป่า ฯลฯ คุณแม่ก็ได้สร้างได้ทำถาไม่กับบริจาคร่วมบุญกุศลด้วยเป็นอาจिन สุดแต่จะมีผู้ใดมาบอกบุญเรียไรไม่เคยขัดเลย ยังมีอีกสิ่งหนึ่งที่คุณแม่ชอบทำ คือการซื้อสิ่งของแลการบริจาคเงินให้แก่โรงพยาบาลต่างๆ ในตอนเช้าเขตชราคุณแม่ก็ได้เข้าวัดฟังเทศน์ฟังธรรมจนพาสังขารไปไม่ไหว แต่อย่างไรก็ดี ในวันหนึ่งๆ คุณแม่นึกแต่เรื่องทำบุญแลใส่บาตเป็นเรื่องสำคัญ เป็นที่น่าสังเกตว่า คุณแม่ให้ความเคารพแต่พระภิกษุพระเถระผู้ทรงศีลบริสุทธ์เท่านั้น โดยว่า “เพื่อพระพุทธศาสนาจะได้มั่นคงสถาพร” ลูกก็ชอบกลอยู่

คุณแม่เริ่มมีอาการอ่อนเพลียแลอ่อนแรงมาหลังจากทำบุญวันเกิด
เดือนกรกฎาคม ๒๕๑๐ อาการอื่นไม่มี เริ่มแต่เดินไปไหนไม่ไหว แล้ว
ก็ไม่อยากเดิน ยังลุกนั่งได้ แล้วก็ไม่อยากลุกนั่งได้แต่นอน นอนพูดได้
นอนคุยได้ มีเหนื่อยแลอ่อนเพลีย อาการดีขึ้นบ้างมีดีบ้าง ลูกๆ หลานๆ
จึงพร้อมเพรียงกันคิดทำบุญใหญ่ โดยจัดการให้นายโอภาส เด็กชายธีระ
เด็กชายสมชาติ เด็กชายพิจิต เด็กชายพนิต เด็กชายพิชัย เหล่าสุนทร
เด็กชายสมชาย เด็กชายสมรักษ์ ไทยานนท์ แลเด็กชายประนาท
ภาสวงนิช หลานๆ รวม ๙ คน ได้บวชเป็นสามเณร ณ วัดหัวลำโพง
เมื่อวันที่ ๖ เมษายน ๒๕๑๑ รุ่งขึ้นทำบุญบ้านประจำปีแลฉลองเณร
ในโอกาสนั้น คุณแม่ได้ฟังพระสวทมนต์ ได้พนมมือสาธุเมื่อเณรน้อย
ทั้ง ๙ ไปล้อมให้พรที่เตียงนอน ตูคุณแม่แจ่มใสมากในวันนั้น คุณแม่
มีสติสัมปชัญญะดีตลอด ต่อจากนั้นก็มีอาการทรงกับทรุด อยู่ในความ
พิทักษ์รักษาดูแลของลูก ๆ เปรนอย่างดีตลอดมา คุณแม่งอมไปแล้ว
งอมจริง ๆ แลที่สุดก็ถึงที่สุด คุณแม่ได้สิ้นไปด้วยความสงบใน
คืนวันอาทิตย์ที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๑๑ เวลา ๐๒.๐๐ นาฬิกา ศิริรวมอายุ
ได้ ๘๕ ปี.

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
รัชกาลที่ ๔

เพื่อเชิดชูพระเกียรติยศ แลเป็นที่สักการะของผู้เจียน

คำปรารภ

หัวใจ ขอขอมความเข้าใจกันก่อน ที่ได้ขีดได้เขียน “เหรียญกษาปณ์ไทย” ขึ้นนี้ ไม่ต้องการให้เป็นตำรับตำรา เพราะภูมิปัญญา มีน้อยแลเขียนไม่ได้ตั้งว่า จะคล้ายโอ้ตัวไปจึงเพียงนี้จะแนะนำ ผู้ใฝ่ใจใครจะเล่นให้คิดให้เห็นเป็นเรื่องสนุก ขอवादออกมาเล่าตาม ความเก่าก่อนเท่าที่หลักฐานพอหาได้ ทั้งที่ผู้เฒ่าสวดแต่เดาสุ่มไว้ พอให้สบายใจสบายตา แลต้องบอกน้อยพ่องน้อยเป็นธรรมดา ใครใครท่านผู้ใดจะก่อนจะแคะแชะอย่างไรก็ได้ สุดแต่ใจท่าน ขอ เชิญแลขอรับฟัง

แลขอเอ่ยแต่ “เงินแบน” ฤ “เงินแป” แลจะพูด “เงินกลม” ฤ “เงินพดด้วง” ให้น้อย แลจะเรียงตามแก่ตามอ่อน ของเดือนของปีให้ใกล้เท่าที่เจอพบ จะจาก “เงินหลัก” เรื่อยเรื่อย ไปถึง “เงินย่อย” ฤ “เงินปลีก” แลก็จะคัดให้เข้ารูปเข้าแบบ อย่างแคตตาล็อกของฝาทรงเพื่อจะให้ดูง่ายรู้ง่าย เท่านั้น

ส่วนที่เก็บ “เงินแป” นั้น ก็เป็นการละเล่นเก่าแก่อย่างเล่น นก ไม้ ไก่ ปลา ก็ชวนเล่นอีกโขอยู่ แต่น่าเสียดาย ที่คนรุ่นใหม่ เลยละละเลยไม่สนใจ ข้าไทยเจ้าของประเทศไทยเจ้าของเมืองไทย ไม่รู้จักเหรียญกษาปณ์ไทย ดูชอบกลแท้ ฝาทรงดาขาวกลับชอกกลับ หาวากลับไปบ้านเขาเมืองเทศ เหรียญกษาปณ์รุ่นเก่าของไทยเราค่อย สูญค่อยหายไปถึงหมดสิ้นแทบจะไม่เหลือเศษไว้เลย แม้เจ้าเอย

ดังนี้ ใครฟ้าผู้ใดได้เก็บเหรียญกษาปณ์ไว้ หนาก็จะใส่ใจก็ จะแจ่มจิตแจ่มชนแลผ่องแผ้ว แลก็ภูมิใจว่า ข้ามีสมบัติไทย แล

นายตุ้ย เหล่าสุนทร

ขอขอบคุณ

แด่ผู้เขียนขอขอบคุณ

คุณชัย สิริสิงห์ ที่ได้กรุณาให้พิมพ์ประชุมประกาศรัชกาลที่๕
แด่ได้เอนดูให้คำแนะนำ

คุณสิงห์ กลางวิสัย ที่ได้กรุณาให้พิมพ์วารสารกรมบัญชีกลาง
แด่พอได้อ้างได้อิง

คุณเฉลิม ขงบุญเกิด แด่คุณกระแสน์ ศาสตระสิงห์ ที่ได้
เขียนเรื่องเกี่ยวกับเงินตรา ฯลฯ เพิ่มพูนความรู้ให้กลับรู้
แด่ความถี่แล้วให้แจ่มกระจ่าง

แด่ผู้เขียนเอกสารอื่นๆ ที่ได้ใช้ประกอบแต่ได้นำมาแจ้งไว้

แด่โดยเฉาะอย่างปึง ท่านพลเอก รัศมี รัชนิวัต อธิบดี
กรมประมวลข่าวกลาง ที่ได้แผ่ความเมตตาอย่างมหาศาล
จัดพิมพ์หนังสือเล่มนี้เป็นครั้งแรก

เอกสารใช้ประกอบ

๑. ประชุมประกาศรัชกาลที่ ๔ ภาค ๒
ประกาศปีขาล พ.ศ. ๒๓๙๗ ปีเถาะ พ.ศ. ๒๓๙๘
๒. ประชุมประกาศรัชกาลที่ ๔ ภาค ๓
ประกาศปีมะโรง พ.ศ. ๒๓๙๙ ปีมะเส็ง พ.ศ. ๒๔๐๐
๓. ประชุมประกาศรัชกาลที่ ๔ ภาค ๕
ประกาศปีมะแม พ.ศ. ๒๔๐๒ ปีวอก พ.ศ. ๒๔๐๓
ปีระกา พ.ศ. ๒๔๐๔
๔. ประชุมประกาศรัชกาลที่ ๔ ภาค ๖
ประกาศปีจอ พ.ศ. ๒๔๐๕ ปีภุน พ.ศ. ๒๔๐๖
ปีชวด พ.ศ. ๒๔๐๗
๕. ประชุมประกาศรัชกาลที่ ๔ ภาค ๗
ประกาศปีฉลู พ.ศ. ๒๔๐๘ ปีขาล พ.ศ. ๒๔๐๙
ปีเถาะ พ.ศ. ๒๔๑๐ ปีมะโรง พ.ศ. ๒๔๑๑
๖. ประชุมประกาศรัชกาลที่ ๔ ภาคปกรณกะ ส่วนที่ ๒
๗. คุณเฉลิม ยงบุญเกิด : “ธนบัตรไทย”
๘. คุณเฉลิม ยงบุญเกิด : “กระษาปณ์ไทย”

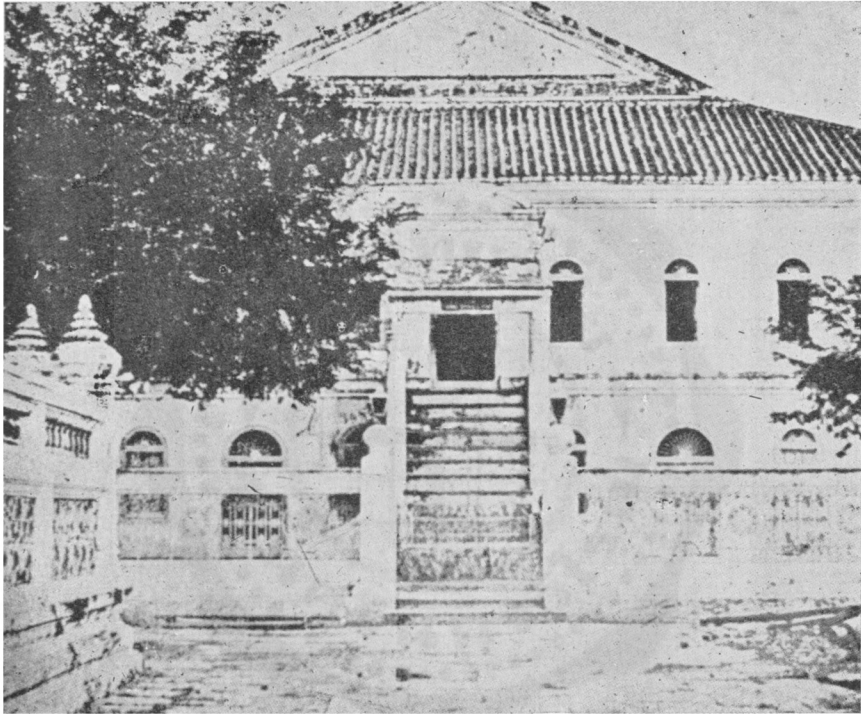
๙. คุณเฉลิม ยงบุญเกิด : “เหรียญกษาปณ์จำลอง”
๑๐. คุณกระแสน ศาสตราสิงห์ : “ตำนานเงินตราไทย”
๑๑. ปฏิทินหลวง พุทธศักราช ๒๕๐๙
๑๒. Reginald le May, Ph.D. : “The Coinage of Siam”
๑๓. “Studies of Old Siamese Coins”
– W. Harding Kneedler : “The Coins of North Siam”
– U. Guehler : “Further Studies of Old Thai Coins”
“Some Investigations of The Evolution of
The Pre-Bangkok Coinage”
“Notes on Old Siamese Coins”
“Symbols and Marks of Old Siamese Coins”
๑๔. R.S. Yeoman : “A GUIDE BOOK of
UNITED STATES COINS”
๑๕. C.C. Chamberlain and Fred Reinfeld :
“COIN DICTIONARY and GUIDE”

สารบัญ

คำนำ		(ก)
ประวัติ		(ค)
คำปรารภ		(ฉ)
ขอบพระคุณ		(ญ)
เอกสารใช้ประกอบ		(ฎ)
ตอนที่ ๑ เล่าความเก่าก่อน		๑
พระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๔		๑
คนทำเงินแดง		๑
ใช้เงินเหรียญนอก		๔
พระบรมราโชวาท		๑๒
เหรียญทองแดงครึ่งสมัยรัชกาลก่อน		๑๖
โรงกษาปณ์สิทธิการ		๑๘
เหรียญเงินบรรณาการ		๒๑
พิกัดเงินเหรียญบาทแลเงินแป		๒๓
ข้อสังเกตเหรียญเงินบรรณาการกับเหรียญเงินตรามงกุฎ		๒๘
กะแปะอัฐ กะแปะโสฬศ		๒๘
เหรียญทองชั้นแรก		๓๙
“ยุคทองฟู” สร้างทองแปทศ ทองแปพิศแลทองแปพัคตังส์		๔๐

ข้าวกับทองได้ราคา	๕๒
แจกเบี้ยหวัดเป็นทองแทนเงิน	๕๔
เหรียญทองแลเหรียญเงินหนัก ๔ บาท	๕๕
บทสรุป	๕๙
ตอนที่ ๒ แคตตาล็อก	๖๑
สภาพของเหรียญกษาปณ์	๖๑
พิภักดิ์-อัครา สมัยรัชกาลที่ ๔	๖๒
มาตราเงินไทย	๖๒
เหรียญกษาปณ์ รัชกาลที่ ๔	๖๓
เหรียญเงินมงกุฎ เหรียญทองมงกุฎ	๖๖
เหรียญเงินบรรณาการ	๖๙
กะแปะตีบุก	๖๙
เบี้ยทองแดง	๗๐
เหรียญทองทศ ทองพิศ ทองพัตติงส์	๗๒
เหรียญกษาปณ์ รัชกาลที่ ๕ ปี ๒๔๑๑-๒๔๕๓	๗๓
กะแปะตีบุกตราพระเกี้ยว	๗๔
ปี	๗๕
เหรียญทองแดง จ.ป.ร.	๗๖
เหรียญเงินรัชกาลที่ ๕ ตราแผ่นดิน	๗๗
เหรียญทองคำตราพระรูป	๘๐
เหรียญเงินรูปด้วย เหรียญเงินงอ	๘๑

เหรียญทองแดง พระสยามเทวาธิราช ร. ๕	๘๒
เหรียญทองขาว (นิกเกิล) ช้างสามเศียร ร. ๕	๘๔
เหรียญกษาปณ์ รัชกาลที่ ๖ ปี ๒๔๕๓-๒๔๖๘	๘๗
เหรียญกษาปณ์ รัชกาลที่ ๗ ปี ๒๔๖๘-๒๔๗๗	๙๑
เหรียญกษาปณ์ รัชกาลที่ ๘ ปี ๒๔๗๗-๒๔๘๙	๙๓
เหรียญตึกบุกเลขที่สด ๕๐ สต. ๒๕ สต. ๑๐ สต. แล ๕ สต. ร. ๘	๙๓
เหรียญตึกบุกดี ๕๐ สต. ๒๕ สต. ๑๐ สต. และ ๕ สต. ร. ๘	๙๕
เหรียญกษาปณ์ รัชกาลที่ ๙ ปัจจุบัน ปี ๒๔๘๙	๙๙
เหรียญทองขาว (นิกเกิล) หนึ่งบาท ร. ๙	๙๙
เหรียญทองขาว (นิกเกิล) หนึ่งบาท เสด็จนิวัตพระนคร ร. ๙	๑๐๐
เหรียญทองขาว (นิกเกิล) หนึ่งบาท ร. ๙	๑๐๐
เหรียญทองขาว (นิกเกิล) หนึ่งบาท ครบ ๓ รอบ ร. ๙	๑๐๑
เหรียญเงินยี่สิบบาท ครบ ๓ รอบ ร. ๙	๑๐๒
ขอเพิ่มรายชื่อเดิมรายชื่อผนวกอีกนิด	๑๐๕
เหรียญกษาปณ์ทองคำสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ	
พระชนมายุครบสามรอบ	๑๐๗

รูปโรงกระชาปณ์หลวง

ตอนที่ ๑

เล่าความเก่าก่อน

พระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๕

มีความเก่าเล่าต่อกันมาว่า ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ฤๅที่ฝ่าหรั่งเขาเรียกขานว่า “กิงมงกุฎ” (King Mongkut) นั้น นับว่าเป็นพระเจ้าแผ่นดินที่ ๔ ในพระราชวงศ์ซึ่งตั้งกรุงรัตนโกสินทร์มาหิทธรายุทธยา แต่พุทธศก ๒๓๙๔ ถึงพุทธศก ๒๔๑๑ (ปีกุน จ.ศ. ๑๒๑๓ ร.ศ. ๗๐ ค.ศ. ๑๘๕๒ — ปีมะโรง จ.ศ. ๑๒๓๐ ร.ศ. ๘๗ ค.ศ. ๑๘๖๘) สิริรวมเวลาได้สิบแปดปี พระองค์เป็นพระมหากษัตริย์ไทยพระองค์แรกที่ได้ทรงโปรดให้ปฏิรูปเงินตราไทย คือเริ่มริสร้าง “เงินแบน” ฤๅ “เงินแป” ขึ้น ใช้แลกเปลี่ยนแทน “เงินกลม” ฤๅ “เงินพดด้วง” ให้เท่าเทียมทันประเทศตะวันตกสมัยนั้น

คนทำเงินแดง

แต่ทว่าผู้เขียนมาเจอประกาศว่าด้วยคนทำเงินแดง ลงวันอังคาร เดือนอ้าย แรมคำ ๑ ปีเถาะสัปตศก (พุทธศก ๒๓๙๘) เข้า ก็เกิดใฝ่ใจเลขอเอามาใส่ไว้เพื่อได้ดูเล่นกันก่อน โดยความว่า

“คนที่ทำเงินแดงปลอมใช้สอยระคนปนกันกับเงินดี ในพระราชกำหนดกฎหมายเกล้าให้ลงพระราชอาญา ๖๐ ปี แล้วให้ตัดมือเสียอย่าให้กุมก้อนได้ แล้วให้ใส่จำคุกไว้จนตาย ภายหลังมาโปรดให้ยกเลิกตัดมือเสีย ลงพระราชอาญา ๖๐ ปีแล้ว ให้ใส่คุกไว้ ๕ ปีบ้าง ๑๐ ปีบ้าง เห็นว่าเขตหลาบแล้งก็ โปรดให้พันโทมาทำราชการอยู่กรมช่างเงิน สืบต่อมาคนทำเงินแดงลอบลักใช้สอยมีมากขึ้น ราษฎรที่ดูเงินไม่สันตักต้องขาดทุน ทรงพระราชดำริเห็นว่า คนที่ทำเงินแดงมีโทษมาก ตั้งใจจะฉ้อคนทั่วทั้งพระราชอาณาเขต นอทั้งพระนอทั้งคฤหีศฐ นอทั้งวัด นอทั้งบ้าน วิสัยตราที่ประจันจำเภาจะมีแต่เจ้าพนักงานแห่งเดียว เหมือนกับในหลวงเป็นนายประกันน้ำเงินสูงต่ำเลหนักเบากับคนทั้งหลายทั่วพระราชอาณาเขต อ้ายพวกเหล่านี้ทำเงินแดงปลอมเงินดี ทำตราปลอมตราหลวงมีโทษเป็นมหันตโทษ จึงโปรดให้ตัดมือเสียเพียงข้อ แล้วจำไว้จนคุกจนตายตามพระราชกำหนดเกล้า แต่คนที่เป่บลูกมือนั้นให้ตัดนิ้วเสีย คนที่รับเอาเงินแดงไปใช้นั้นให้เอาไปเป่บตะพุ่นหญ้าช้าง คนที่ทำเงินแดงที่ใช้เงินแดงในกรุงเทพมหานครทุกวันก็เบาบางกว่าแต่ก่อน สืบได้ความยังมีอยู่บ้างเล็กน้อย ไปเที่ยวลอบลักทำตามบ้านนอกแลหัวเมือง ทรงพระมหากรุณาอาณาประชาราษฎรโปรดพระราชทานโอกาสว่า ถ้าผู้ใดทำเงินแดงที่ดี ใช้เงินแดงที่ดี เป่บผู้สำนักให้ทำเงินแดงที่ดี ให้มาลูกโทษตัวต่อพระราชรองเมือง พระเทพพลู เจ้ากรมกองตระเวร พระศรีไกรลาส เจ้ากรมช่างเงิน เครื่องมือของตัวมีอยู่เท่าไรให้เอามาส่งเสียให้สิ้น

ถ้าอยู่ที่แขวงเมืองใดก็ให้ไปลู่กะโทษตัวต่อเจ้าเมืองกรมการเมืองนั้น แต่ให้เจ้าเมืองกรมการเมืองบอกลงมา อย่างนี้ความไว้นั้นเวลา ถ้ายังไม่มีผู้ฟ้องร้องขัดทอดถึงก่อนวันลู่กะโทษก็จะโปรดให้ยกโทษเสีย ทำหนังสือทานบลไว้ ให้มีนายประกันตัวไว้เป็นช่างตีทองบุตตีทองแดง แลอื่น ๆ ถ้าลู่กะโทษว่าได้เป็นลูกมือคนนั้น ๆ ได้รับเอาเงินแดงของคนนั้น ๆ ไปใช้ ได้เป็นที่สำนักให้คนนั้น ๆ ทำเงินแดง ตระลาการ ได้ผู้ทำเงินแดงมาชำระเป็นสัจ จะโปรดพระราชทานรางวัลให้แก่ผู้มาลู่กะโทษตามสมควร แล้วจะโปรดยกโทษผู้นั้นเสีย ไม่ให้ต้องเจียนต้องจำเสียเงินทอง ถ้าไม่มาลู่กะโทษมีผู้มาฟ้องร้องขัดทอดถึงก่อนก็จะเอาผู้นั้นเป็นโทษตามพระราชกำหนดกฎหมาย ”

และพึงดูได้แลดูที่ว่า โทษตามพระราชกำหนดกฎหมายเท่านั้น ก็ดูหนักหนาอีกโฮอยู่ แต่คนชู้ฉ้อคนชู้โกงก็ยังไม่ว่าไม่หลาบลงได้เลย หนึ่งตัวว่าผู้เขียนได้ตั้งปณิธานไว้จะวาดเรียงเรื่องตามความแก่ความอ่อนของเดือนของปี แต่ก็มาได้พบได้เจอประกาศต่าง ๆ อีกหลายฉบับ ย้อนกล่าวถึงเรื่องนี้ แลการเล่าความเก่าในช่วงนี้จึงจะเป็นตลกตลกไปสักนิด ตั้งว่า พระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๔ ทรงเป็นห่วงแลทรงกังวลในการที่ผู้ร้ายทำอัฐปลอมมีผู้ร้ายทำเงินปลอม ซึ่งผู้อ่านพอจะหาอ่านได้จากประกาศหลาย ๆ ฉบับนั้นในปีต่อ ๆ มา คือ

ประกาศว่าด้วยเรื่องมีผู้ทำอัฐปลอม ลงวันศุกร์ เดือน ๑๒ ขึ้น ๑๓ ค่ำ ปีชวดฉศก (พุทธศก ๒๔๐๗)

ประกาศว่าด้วยเรื่องมีผู้ทำเงินปลอม ลงวันเสาร์ เดือน ๑๒
ขึ้น ๑๔ ค่ำ ปีชวดฉศก (พุทธศก ๒๔๐๗)

ประกาศให้ผู้ถูกใช้รัฐปลอมนำมาทูลเกล้าฯ ถวาย ลงวันเสาร์
เดือนอ้าย ขึ้น ๕ ค่ำ ปีชวดฉศก (พุทธศก ๒๔๐๗)

ประกาศเรื่องเงินทำรัฐปลอม ลงวันเสาร์ เดือน ๑๐ แรม ๑๑ ค่ำ
ปีฉลู สัปตศก (พุทธศก ๒๔๐๘)

แลจากหนังสือเรื่องเงินตราของสยาม (The Coinage of Siam)
ของ มิสเลอเม (Mr. Reginald le May) เขียนอังกษศาส (Mr. Joseph
Haas) แปลโดยความได้ว่า

“เหรียญที่บกนั้น ตามที่มิชศาสว่า ได้มีเหรียญปลอมหลังไหลจากฮ่องกง
เข้าในประเทศเป็นจำนวนมากมายทีเดียว”

แลเพื่อตัดความมิให้เรื่องเป็นเยื่อเลี้ยติยาต ผู้เขียนขอละขอเว้น
ไม่คัดความในประกาศดังกล่าวแต่หัวที่นั้นมาลงไว้อีก

ใช้เงินเหรียญนอก

แลส่วนที่จะว่าถึงเงินเหรียญนั้น หัวแรกที่เดียว นับแต่ เซอ
ยอน โบริง (Sir John Bowring) เข้ามาทำหนังสือสัญญาไมตรีกับ
ประเทศไทยในพุทธศก ๒๓๙๘ แล้ว แลการค้าการขายกับฝ้าหรั่งต่าง
ประเทศได้มากมายขึ้น ไม่พอสบพอสมกับความต้องการของลูกค้ำวานิช
จึงโปรดให้ประกาศให้ใช้เงินเหรียญนอกครั้งที่ ๑ ลงวันพุธ เดือนยี่
ขึ้น ๑๒ ค่ำ ปีมะโรงอัฐศก (พุทธศก ๒๓๙๙) โดยความว่า

“ มาจนถึงเดือนอ้ายปีมะโรงนักษัตรอัฐศก มีเรือลูกค้าต่างประเทศเข้ามาค้าขาย ณ กรุงเทพฯ ถึง ๑๐๓ ลำ เรือลูกค้ากรุงเทพมหานครตักแต่งออกไปค้าขายต่างประเทศถึง ๓๑ ลำ แต่เงินเหรียญเข้ามาซื้อสินค้าละสองหมื่นบ้าง หมื่นหนึ่งบ้าง ห้าพันบ้าง เงินเหรียญจะได้ใช้ซื้อสินค้ากับลูกค้าที่ในกรุงเทพมหานคร ก็ไม่มีผู้ใดจะรับเอาเงินเหรียญไว้ ด้วยการไม่เคยใช้มาแต่เดิม นายห้างอังกฤษ ฝรั่งเศส อเมริกัน ซึ่งเข้ามาตั้งค้าขายอยู่ ณ กรุงเทพมหานคร ต้องเอาเงินเหรียญเข้าไปวางช่างในคลังมหาสมบัติทำเงินตรา ก็ได้โปรดฯ ให้เจ้าพนักงานช่วยทำให้ ได้ทรงพระมหากรุณากับลูกค้าพานิชทั้งปวง มิได้คิดที่จะเอาเศษกำไรอย่างใดอย่างหนึ่ง เงินที่ลูกค้าเข้าไปวางทำ หักไว้ซึ่งละด่าลงสิ่งนั้น เป็นค่าถ่านเสียสิ่งหนึ่ง ไล่เอาเนื้อทองแดงออกเสียสามบาท สูญเปลืองไปเสียบาทหนึ่ง แต่เนื้อทองแดงที่ไล่ออกไว้แต่สามบาท ก็พอคุ้มกันกับที่ลงทุนดื่บูกชินเอาเลี้ยงเงินให้น้ำเงินสิบบริสุทธิ ไม่มีเศษกำไรเลย แลลูกค้าเอาเงินเข้าไปวางทำก็ได้ทำไปแล้วถึง ๒๖๘,๘๒๘ เหรียญ เงินยังคั่งค้างอยู่ข้างนอกอีกก็หลายหมื่นเหรียญ ลูกค้าเอาเงินไปวางทำแล้วจะเร่งเอาเงินตราออกมาซื้อสินค้าโดยเร็ว เจ้าของเงินหลายรายต่างคนก็รีบกวจะเอาเงินก่อน ช่างทำเงินก็มึนน้อยตัว ตามเคยใช้เตาหนึ่งทำได้แต่วันละสามชั่ง มีนายเตาอยู่สิบนาย ทำได้แต่วันละสามสิบชั่งเศษ การทำเงินพดด้วงมีตราขึ้นทำด้วยเครื่องมือไทย ไม่ได้ทำสำเร็จด้วยเครื่องมือเหมือนอย่างชาวต่างประเทศยุโรป การจึงช้าไม่ทันใจลูกค้าทั้ง

ปวง ครั้นจะหาคนช่างทำให้มาก คนที่เคยทำเงินสันตักตม้น้อย จะ
 ให้ได้การเร็ว ๆ ก็ไม่ได้ ด้วยแต่ก่อนทำใช้แต่การในหลวงไม่ได้ทำ
 การเหมือนครั้ง^{นี้} จิมส์เบล (Mr. Charles Bell) ผู้ว่าการแทนกงสุล
 อังกฤษ ทำหนังสือทูลเกล้าฯ ถวายว่า ลูกค้าพานิชทั้งปวงเอาเงินเข้า
 ไปให้ทำแล้ว ไม่ใครจะได้เงินตราออกมา บัวยการในทางค้าขาย ขอ
 ให้ประกาศใช้เงินเหรียญเสียในบ้านในเมือง จะไม่ได้ลำบากยาก
 แก่ลูกค้าทั้งปวง แลเงินซึ่งจะใช้นั้น ถ้ามากกว่าสิบชั่งขึ้นไปจะขอให้
 เงินเหรียญ ถ้าต่ำกว่าสิบชั่งลงมาผู้รับเป็นราษฎรลูกค้าบ้านนอกไม่รู้
 จักเงินเหรียญ จะให้เป็นเงินตราบาท แลแต่ก่อนผู้ที่เงินเหรียญมา
 แลกเอาเงินบาทไปแลกกันข้างนอกคิดเหรียญละหกสลึงเจ็ดทศภาค
 ที่เงินเรียกว่าหุน เงินร้อยเหรียญได้เงินบาทสองชั่งด้าถึงสามบาทสอง
 สลึง เข้าไปทำในพระคลังเงินร้อยเหรียญได้เงินบาทแต่สองชั่งด้าถึง
 สามบาท มิสเบลขอให้แลกใช้กันครั้ง^{นี้} เงินร้อยเหรียญจะขอเงิน
 แต่สองชั่งด้าถึงกึ่ง จึงทรงพระราชดำริเห็นว่า เงินเข้ามาในบ้านใน
 เมือง ก็มีคุณแก่แผ่นดินเป็นอันมาก ด้วยราษฎรจะได้มั่งมีทรัพย์สิน
 เงินทองบริบูรณ์ขึ้น แลแผ่นดินเมืองจีน เมืองพราหมณ์ เมืองแขก
 เทศ แคมลายุ เมืองพม่า เมืองญวนที่ลูกค้าชาวยุโรปได้ไปค้าขาย
 ถึง ก็ได้ใช้เงินเหรียญกันทั่วไปแล้ว แลเมืองสงขลา เมืองกลาง
 เมืองพงา เมืองตะกั่วทุ่ง เมืองตะกั่วป่า ซึ่งขึ้นกับกรุงเทพมหานคร
 ที่ค้าขายถึงกันกับประเทศขึ้นแก่อังกฤษ ก็ใช้เงินเหรียญอยู่บ้างนาน
 มาแล้ว แลที่กรุงเทพมหานครทุกวันนี้ลูกค้าพานิชเข้ามาค้าขายเจริญ

มากขึ้นกว่าแต่ก่อนหลายสิบเท่า ควรที่จะขอให้ใช้เงินเหรียญกันได้
แล้ว ถ้าลูกค้าพานิชแลราษฎรก็จะใช้เงินเหรียญกันก็ตามใจเถิด อย่า
กลัวเลยว่าจะมีโทษเพราะใช้เงินเหรียญ แต่ให้เจ้าพนักงานพระคลัง
มหาสมบัติคิดอ่านกันดูให้ตกลงจะใช้กันอย่างใด จะรับเงินภาษีอากร
ที่ส่งอย่างไรจึงจะสมควรกับการ เจ้าพนักงานพระคลังมหาสมบัติได้
ประชุมปรึกษา มีพระเจ้าลูกยาเธอ กรมหมื่นวิษณุวาทนิภาธรเป็น
ประธาน พระยาราชภักดี พระยาพิพิธโกไค พระยาไชยยศสมบัติ
พระศรีไกรลาส พร้อมกันเห็นว่า ซึ่งมีศกแบลว่าการกงสุลอังกฤษทำ
หนังสือทูลเกล้าฯ ถวาย ขอให้ประกาศให้ใช้เงินเหรียญซื้อสินค้าได้
เงินเหรียญร้อยหนึ่งจะแลกเงินตราบาทสองซึ่งด่ำลึงกงนั้นชอบอยู่แล้ว
ลูกค้าจะไม่ได้ป่วยการซื้อขาย เพราะการที่จะแลกเงินบาทไม่ทันการ
แต่เงินบาททุกวันนี้เป็นสามอย่างส้อย่าง ๆ หนึ่งเงินที่ใหม่ยังหนักคง
เต็มเหรียญละเจ็ดสลึงสองทศางค์อยู่ก็มี อย่างหนึ่งเงินที่เก่าแล้วเบา
หย่อนตาซ้งไป เหรียญละทศางค์บ้างครึ่งทศางค์ก็มี อย่างหนึ่งเงินที่
เข้าไปในแผ่นดินจีนแล้ว นายห้างตัดรายห้อยับเงินไปลงที่แตกหัก
เป็นย่อยก็มี การเป็นดังนี้ จะนับเหรียญร้อยหนึ่งเป็นเงินสองซึ่งด่ำลึง
กึ่ง ก็จะเกิดแก่งแย่งถ่มเถียงไม่ตกลงกัน ถ้าเจ้าภาษีนายอากรลูกค้า
พานิชราษฎรทั้งปวงที่ซื้อขายได้เงินเหรียญไว้ จะเอาเงินเหรียญเข้า
ไปส่งเป็นเงินหลวงแทนเงินภาษีอากร ฤๅจะแลกเปลี่ยนเอาเงินตรา
มาใช้สอยบ้าง ชาวพระคลังมหาสมบัติจะขอเผ่าเงินซ้งเงินแล้วจะ
หักเอาเป็นค่าสูญเพลิงค่าถ่านซ้งละด่ำลึงสลึง คงให้เงินตราสิบแปด

ตำลึงสามบาทสามสลึงเหมือนอย่างเคยทำมาแต่ก่อน ถ้าเจ้าพนักงาน
พระคลังมหาสมบัติจะจ่ายเงินเหรียญให้ก็จะคิดค่าสูญเพลิงค่าถ่านให้
ซึ่งละตำลึงสลึงเหมือนกับคนทั่วไป ซึ่งลูกค้าพานิชแลราษฎร
ทั้งปวงจะซื้อขายใช้เงินเหรียญกันข้างนอกก็ตามใจ แต่ให้คิดสาม
เหรียญเป็นเงินตราตำลึงบาท ซึ่งหนึ่งเป็นเงินเหรียญสี่สับแปดเหรียญ
เงินตราซึ่งเป็นเงินส่วยแปดสับเหรียญ เห็นว่าไม่สู้เสียรัดเสียเปรียบ
กันนัก ทั้งเจ้าของเงินเหรียญเจ้าของเงินบาท ถ้าเงินบาทขาดเงิน
ย่อยจะนับเป็นเหรียญไม่ได้ ก็ให้ซึ่งตามพิกัตคลัง เงินซึ่งหนึ่งหักค่า
สูญเพลิงค่าถ่านแล้วคงให้เงินตราสับแปดตำลึงสามบาทสามสลึงดังนี้
จึงโปรดเกล้าดำรัสสั่งว่า ซึ่งปรึกษาพร้อมกันเห็นดังนี้ชอบอยู่แล้ว
ให้ประกาศลูกค้าพานิชราษฎรรู้จงทั่ว ว่าตามใจจะใช้เงินเหรียญกัน
เทอญ เมื่อเจ้าภาษีนายอากรเรียกภาษีกับราษฎรได้เป็นเงินเหรียญ
จะเอาเงินเหรียญเข้าไปส่งพระคลังมหาสมบัติ เจ้าพนักงานจะขอ
เผ่าเงินซึ่งเงินตามอย่างที่เคยแลกเปลี่ยนกันแต่ก่อนแล้วก็จะรับ”

แลการยอมให้ใช้เงินเหรียญนอกนั้น จะว่าตามทางเศรษฐกิจสมัย
ปัจจุบันนี้แล้ว ประเทศไทยฤๅเมืองไทยย่อมเสียรัดเสียเปรียบมากมาย
อีกโขอยู่ แต่ก็เห็นได้ว่า พระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๔ ทรงใช้พระปรีชา
ญาณอย่างดียิ่งแล้ว แลได้โปรดให้เจ้าพนักงานพระคลังมหาสมบัติได้
ประชุมปรึกษากันแล้ว จึงได้โปรดผ่อนผันสั้นยาวให้ แลเกี่ยวกับเงิน
เหรียญนอกนี้ กระไรก็ตามที่ อาณาประชาราษฎรไม่สู้จะนำภาแลไม่นิยม
ใช้เงินเหรียญนอกฤๅเงินเหรียญต่างประเทศนั้น จึงได้โปรดให้กำชับ

กำซาอีก แลด้วยเรื่องเหรียญนอกนี้ได้พบได้เจอว่า ต่อมาอีกหลายปี
ราษฎรก็หารับเงินเหรียญไม่ เพราะไม่เข้าใจในน้ำหนักแลราคาเงินเหรียญ
แลสงสัยว่าจะใช้สอยยากจึงไม่รับ ร้องแต่หาเงินบาท จนต้องออก
ประกาศพักเงินเหรียญนอกอีก “เพราะฉะนั้นอย่าให้ท่านทั้งหลายทั้ง
ปวงตนกันเล่าภาผิต ๆ ถูก ๆ ไป ให้ซื้อขายกันด้วยเงินเหรียญตาม
คำประกาศเก่าคือ ๓ เหรียญนอกเป็นเงิน ๕ บาท เงินรูเปย์เมืองอินเดีย
นั้น ๗ รูเปย์เป็นเงิน ๑๐ ตำลึง เงินเหรียญวัดนาคขนาดใหญ่ ๑๓
เหรียญเป็นเงิน ๕ ตำลึง ยั้ย่นอย่างก่อนนั้น” ผู้อ่านพอจะหาอ่านได้
จากประกาศฉบับต่อ ๆ มา ซึ่งผู้เขียนขอตัดมิได้คัดความใส่ลงไว้ คือ

ประกาศให้ใช้เงินเหรียญ (ครั้งที่ ๒) ลงวันเสาร์ เดือนสิบเอ็จ
แรม ๗ ค่ำ ปีมะเส็งนพศก (พุทธศก ๒๔๐๐)

ประกาศพักเงินเหรียญนอก ลงวันเสาร์ เดือน ๙ แรม ๓ ค่ำ
ปีชวฉศก (พุทธศก ๒๔๐๗)

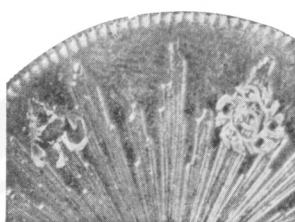
แลในการที่ได้โปรดให้ใช้เงินเหรียญนอกแล้วนั้น ก็อยู่ที่ทรง
ปรารภนาจะให้ลูกค้าชาวต่างประเทศจะได้เข้ามาค้าขายมากเสมอไป เงิน
ทองจะได้ตกอยู่ในกรุงเทพมหานคร อาณาประชาราษฎรก็จะเป็นสุข
สมบูรณ์สมบัติทุกประการ แต่กระไรก็ดี เงินเหรียญนี้ยังเข้ามาแอบอิง
ด้วยไปข้องเกี่ยวในค่านอื่นแลถึงการพระศาสนาอีกด้วย จึงโปรดให้มี
ประกาศห้ามมิให้เอาทองเหรียญเงินเหรียญแท่งตัวให้เด็กเล่นอนุญาตให้
ใช้เงินเหรียญนอก ลงวันพฤหัสบดี เดือนเจ็ด ขึ้น ๔ ค่ำ ปีมะเส็งนพศก
(พุทธศก ๒๔๐๐) โดยความว่า

“ให้ประกาศแก่ชายหญิงในกรุง นอกกรุง ทั้งไพร่ ทั้งผู้
บรรดาอยู่ในพระราชอาณาจักรให้คิดคำนึงรำพึงดูให้รู้ที่ควรแลไม่ควร
เพราะคนทุกวันนี้หลายแห่งหลายพวกด้วยกัน มารักงามน่บัดสี อวด
มั่งมีน่อภัยสอวดยศน่อายเขาอื่น ไม่คิดคำนึงรำพึงดูให้รอบคอบ
จึงคิดเปรียบเทียบดูเถิด พวกละว้าเกรียงชาวป่าชาวดงไม่เคยเห็น
หอยเบี้ยของทะเลแลได้รู้ว่หอยเบี้ยของดม้ราคาของกินได้ บ้าน
เมืองคนป่มาเบี้ยน่อย่าได้โดยยาก ก็มาสำคัญว่เป็นของดี จึงได้มา
เจาะร่อยหอยเบี้ยเป็นเครื่องแต่งตัว คือผูกคอบ้าง ทำสังวาลย์ใส่บ้าง
ผูกชายเสื้อบ้าง ผูกชายผ้าบ้าง เครื่องประดับชาวป่าเช่นนั้นน่หาหัวเราะ
น่กมิใช่ฤๅ อนึ่ง ราษฎรชาวบ้านนอกมีเงินน่อย่าเงินยาก เมื่อหา
ได้เล็กน้อยก็เอาเงินบาทบ้าง เงินสลึงบ้าง เงินเฟื้องบ้าง เจาะร่อย
ผูกคอผูกข้อมือบุตรหลานด้วยจะอวดกันว่มีเงิน อย่างนั้นเห็นงาม
อยู่ฤๅ แลบัดนี้คนในกรุงเป็นอันมาก ทั้งไพร่ทั้งผู้ดชนชมนิยมกัน
เอาทองเหรียญเงินเหรียญเจาะร่อยผูกคอบ้างผูกข้อมือบ้าง ทำเป็น
สังวาลย์บ้างแต่งตัวบุตรหลาน ด้วยสำคัญว่เป็นของปลาตจะอวด
ว่กว้างขวางมีของต่างประเทศนั้น เห็นว่งามอย่างไร เมื่อคิดดูเป็น
น่อายน่อดสูแก่คนนอกประเทศ ซึ่งมีทองเหรียญเงินเหรียญดินถม
มากมายใช้สอย ขอขายเหมือนเงินบาทเงินสลึงเงินเฟื้อง แลเบี้ยที่
ใช้สอยกันอยู่ในกรุงแลในเขตแดนพระราชอาณาจักรนี้ ไม่เป็นของ
วิเศษแปลกปลาตเลย

อนึ่ง ลายในทองเหรียญเงินเหรียญนั้นก็มีรูปไม้กังเจนเครื่อง
หมายศาสนาของประเทศอื่น ซึ่งคนถือพระพุทธศาสนาไม่เชื่อ
ไม่นับถือ แต่มีรูปมีนามเจ้าแผ่นดินประเทศอื่นต่าง ๆ ทุกเหรียญ
ใช้ๆ แลบุตรหลานของคนไทยถือพุทธศาสนาแลเป็นข้าแผ่นดินอยู่
ในพระราชอาณาจักรนี้ ไม่ควรเอาเครื่องหมายของศาสนาอื่น ๆ แล
รูป แลนามเจ้าแผ่นดินประเทศอื่นมาเป็นเครื่องประดับแต่งตัวบุตร
หลานของตัวเอง เพราะฉะนั้นแต่ไปขอเสียเถิด ชายหญิงในกรุงนอก
กรุงทั้งไพร่ผู้ดีบรรดาอยู่ในพระราชอาณาจักรอย่าได้เอาทองเหรียญ
เงินเหรียญมาเจาะร้อยทำเป็นเครื่องแต่งตัวบุตรหลานเลย ขอให้เลิก
เสียเป็นอันขาดทีเดียว เงินเหรียญทองเหรียญใครมีใครหาได้ก็จงใช้
สอยซ้อจ่ายขายแลกกันไปกับเงินตราในกรุงนี้เถิด ด้วยบัดนี้เงิน
เหรียญลูกค้าต่างประเทศก็เอาเข้ามาใช้สอยมาก เมื่อรับไว้ใช้สอยแก่
กันก็ได้อยู่ ด้วยไม่มีใครจะเป็นแดงเพราะคนทำปลอมยากควรเชื่อได้
ดีกว่าเงินตราทำในกรุงนี้ ในหลวงไม่ห้ามในการใช้สอยเงินเหรียญใน
การซ้อขายเลย ถึงในท้องพระคลังบัดนี้เงินเหรียญก็มีมาก การ
หลวงก็จะใช้จ่ายเงินหลวงปะปนไปกับเงินตราที่ทำในกรุงนี้ ถ้า
ราษฎรไม่เชื่อเนื้อเงินเหรียญ ก็จะตัดราเงินบาทลงในแผ่นเงินเหรียญ
มาให้เป็นสำคัญ ให้ราษฎรเชื่อว่าเป็นเนื้อเงินดี”

เหรียญกษาปณ์

ได้จากหนังสือธนบัตรไทย นายเฉลิม ยงบุญเกิด เขียนไว้ว่า
“ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๔๕ ราคาแร่โลหะเงินตกมากจึงได้มีพระราช
บัญญัติเปลี่ยนแก้พระราชบัญญัติกรมกระสาปน์สิทธิการ รัตนโกสินทรศก ๑๒๑
ยกเลิกมาตรา ๑๐ แห่งพระราชบัญญัติกรมกระสาปน์สิทธิการ ร.ศ. ๑๑๒ เป็นอัน
ว่าเงินเหรียญต่างประเทศชนิดต่าง ๆ หมดความสัมพันธ์ในด้านเงินตรากับเงินตรา
ไทยตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๔๕ ”

พระบรมราโชวาท

คราที่นี้ ขอเขียนแซกจากสลับข้อเรื่องเกินไปสักหน่อยเล็กน้อย
ซึ่งผู้เขียนไม่อยากจะให้ขาดไปเสีย พอให้เป็นเครื่องปรุปรุกปลุกปล้ำให้
เกิดโอชะบ้าง แลเกี่ยวพันแก่เงิน ๆ ทอง ๆ นั้น ก็มีที่นำใส่ใจในความ

เป็นห่วงเป็นใยของพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๔ จนถึงได้ออกประกาศ
พระบรมราโชวาทพระราชทานเงิน แลทรงสั่งสอนพระเจ้าลูกเธอ ๆ
ปี่มะโรงอุรังค (พุทธศก ๒๓๙๙) โดยความว่า

“สมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล สุธรรมาธิเบศรพมพงศา
ดิศวรกระษัตริย์ราชดิยราชนิกรอดม จาตุรันตบรมมหาจักรพรรดิ
ราชสังกาศ บรมธรรมิกมหาราชาธิราช บรมนาถบพิตร พระจอมเกล้า
เจ้าแผ่นดินกรุงสยาม เป็นพระเจ้าแผ่นดินที่ ๔ ในพระราชวงศ์ซึ่งตั้ง
กรุงรัตนโกสินทร์มหินทรายุชยาน ผู้เป็นบิดาของบุตร จะขอสั่งสอนผู้
บุตรไว้ว่า (ลงพระนามพระเจ้าลูกเธอ ๆ) เอ๋ย พ่อขอสั่งแก้ตัวเจ้าไว้
ทรัพย์ที่ทางว่าจำนวนผูกติดกับหนังสือ มีตราของพ่อปิดไว้เป็น
สำคัญเท่านั้น พ่อให้แก่เจ้าคนเดียว ตัวเจ้าเมื่อโตใหญ่อายุได้ ๑๖ ปี
แล้ว จงคิดอ่านเอาเป็นทุนทำมาหากินเลี้ยงตัวต่อไปแลใช้สอยตาม
สมควรเถิด แต่พ่อขอเสียเป็นอันขาดทีเดียว คิดถึงคำพ่อสั่งสอน
ให้มากนักหนา อย่าสูบฝืน แลอย่าเล่นผู้หญิงที่ชั่ว อย่าเล่นเพื่อนกับ
ใครเลย มีผิวมีเถิด แต่อย่าให้ปกอลอกเอาทรัพย์ของเจ้าไปได้จัก
จงรักษาทุนของพ่อให้ไว้เป็นเกียรติยศชั่วลูกชั่วหลาน เอาแต่กำไร
ใช้สอย เจ้าจงอย่าเล่นเบี่ยงเล่นโปเล่นห่วยเลยเป็นอันขาด แล
อย่าทำสุ่ยรุ่มสุ่ยร้ายใช้เงินทองง่ายไม่คิดหนักคิดหลัง จงคิดอ่านทำ
มาหากินดิตรองให้ดี อย่าให้นักเลงคนโกงมันหลอกลวงได้จะเสีย
ทรัพย์ด้วยอาຍเขาด้วย เมื่อสืบไปภายหน้ากว่าจะสิ้นอายุเจ้า
ตัวเจ้าจะตกเป็นข้าแผ่นดินใดใดเท่าใดก็จงอุส่าห์ตั้งใจทำราชการแผ่นดิน

ดินให้ดี อย่ามีความเกียจคร้านแซ่เขื่อนแลเป็นอย่างอื่น ๆ บรรดา
ที่ไม่ควร เจ้าอย่าทำอย่าประพฤติให้ต้องดำเนินติเตียนตลอดถึงพ่อด้วย
ว่าสั่งสอนลูกไม่ดี จงเอาทรัพย์ที่พ่อให้ไว้เป็นกำลังตั้งเป็นทุนเอา
กำไรใช้การบุญแลอุดหนุนตัวทำราชการแผ่นดินเทอญ ถ้าทรัพย์เท่า
นี้ที่พ่อให้ไว้ไปขัดขวางถ่วงร้อหรือไปด้วยเหตุที่มีผู้ข่มเหงผิด ๆ อย่าง
ใดอย่างหนึ่งแล้ว เจ้าจงเอาหนังสือคำสั่งของพ่อขึ้นกับคำประกาศที่
ให้ไว้ด้วยนั้น ให้เจ้านายแลท่านผู้ใหญ่ข้างในข้างหน้าดูด้วยกันให้
หลายแห่งปรึกษาหาฤกษ์อ้อนวอนขอความกรุณาเมตตาแลสติปัญญา
ท่านทั้งปวงให้อนุเคราะห์โดยสมควรเถิด เล่าความเล่าเหตุที่เป็น
อย่างไรนั้นให้ท่านทั้งปวงฟังโดยจริง ๆ พุดจาให้เรียบร้อยเบา ๆ อย่า
ให้ท่านที่เป็นใหญ่ในแผ่นดินขัดเคืองกริ้วกราดชิงชังได้ จงระวังความ
ผิดให้มาก อย่าตามใจมารดาแลคนรักนัก ทรัพย์^๕ของพ่อให้
เจ้าดอก ไม่ใช่มารดาเจ้าแลผู้อื่นเข้าทุนด้วย จงคิดถึงพ่อคนเดียว
ให้มาก เจ้าเกิดเมื่อพ่อสูงอายุแล้ว พ่อไม่ประมาทจึงจัดแจงให้ไว้
แต่เดิม ถ้าพ่อยังมีชีวิตอยู่อันตรายมีแก่เจ้าก่อน ถ้าอายุถึง ๑๖ ปี
แล้ว สิ่งใครพ่อจะให้ผู้นั้น ถ้ายังไม่ถึงกำหนดฤกษ์ไม่ได้สิ่ง พ่อจะ
เอาค้อนมาทำบุญให้ท่าน ถ้าพ่อมีชีวิตแลอำนาจไปนานทำมาหาได้ก็จะ
เพิ่มให้อีกแล้วจะแก้หางว่าว”

มีข้อความสรุปออกสรุปใจผู้เขียนตามที่พระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๔
ทรงโปรดให้ประกาศพระบรมราโชวาทในหัวต้นนั้น ก็มีอยู่หลายช่วง
หลายตอน แลเป็นที่จับจิตจับใจว่า ยังเป็นคำสั่งสอนของบิดามีต่อบุตร

ทันยุคทันสมัยคงใช้ได้คืออยู่ แลถ้าบรรดาบุตรบรรดาบุตรทั้งหลายทั้งปวง
นั้น ฯลฯ “ตัวเจ้าเมื่อโตใหญ่อายุได้ ๑๖ ปีแล้ว จงคิดอ่านทำมาหากิน
เลี้ยงตัว” “พ่อขอเสียเป็นอันขาดทีเดียว คิดถึงคำพ่อสั่งสอนให้มากนัก
หนา อย่าสูบฝืนแลอย่าเล่นผู้หญิงที่ชั่ว อย่าเล่นเพื่อนกับใครเลย มีผิว
มีเลือด แต่อย่าให้ปกอลอกเอาทรัพย์สินของเจ้าไปได้สัก จงรักษาทุนของพ่อ
ให้ไว้เป็นเกียรติยศชั่วลูกชั่วหลาน” “เจ้าจงอย่าเล่นเบี้ยเล่นโปเล่น
ห่วยเลยเป็นอันขาด แลอย่าทำสุ่ย์รู่ย์ร่ายใช้เงินทองง่ายไม่คิดหน้าคิด
หลัง” “จงคิดอ่านทำมาหากินตริตรองให้ดี อย่าให้นักเลงคนโกงมัน
หลอกลวงได้จะเสียทรัพย์สินด้วยอายุเขาด้วย” “เจ้าอย่าทำอย่าประพฤติกให้
ต้องทำหนีติเตียนตลอดถึงพ่อด้วยว่าสั่งสอนลูกไม่ดี” “อย่าตามใจมารดา
แลคนรักนัก” ฯลฯ

แลถ้าบรรดาบุตรบรรดาบุตรทั้งหลายทั้งปวงนั้นคงเชื่อฟังแล
ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของบิดามีต่อบุตรตั้งว่าหัวตันนั้นแล้ว แลก็จะเป
นการเพิ่มพลเมืองดีให้แก่เมืองไทยมิใช่น้อย แลจะไม่มีคนที่ชั่วเลย แล
บรรดาบุตรบรรดาบุตรทั้งหลายทั้งปวงซึ่งทำตัวทำตนเป็นโจกักิจึ่สูบบุหรี
ชีแกลเรต เข้าโรงบาร์ โรงร่ำเท่าเขย่ากายไถ่เป็นไส้สันนิบาต ไม่คิดเรียน
คิดอ่าน ล้างผลาญแต่ฮู้ล้างผลาญแต่เงินของบิดาแลมารดาแทบหมดสิ้น
ไม่เป็นอันตั้งหน้าทำมาหากินเป็นที่ทำหนีติฉินแลติเตียนตลอดถึงบิดา
มารดาด้วยว่าสั่งสอนลูกไม่ดี ตั้งว่าในหัวตันในปัจุบันนั้นนี้ ก็คงจะไม่
เห็นมีฤาจะมีจะเป็นไปมิได้เลย อันนี้แล จึงได้พบแลได้เจอความห่วงใย
เป็นอย่างยิ่งของบิดามีต่อบุตร แม้แต่จะได้ปรากฏแล้วในสมัยพระเจ้า

อยู่หัวรัชกาลที่ ๔ แลก็ยังคุมตำราซึ่งถึงจิตถึงใจพระเดชพระคุณอย่าง
หนักแน่นในสมัยนี้ด้วย แลจึงเป็นข้อควรนึกแลควรคิดแลควรจำไว้ของ
บรรดาบุตรบรรดาบุตรีทั้งหลายทั้งปวงนั้น แลจะได้เป็นมงคลแก่ตัวแก่
ตนเอง แลเป็นบุญมหาคุณของบิดาแลมารดาด้วย

เหรียญทองแดงครึ่งสมัยรัชกาลก่อน

แลตามปณิธานที่ได้ตั้งไว้ว่าจะเขียนแต่ “เงินแบบ” ฤ “เงิน
แป” แลก็ประสงค์เฉพาะในรัชสมัยพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๔ กระจ่างก็
ก็บังเอิญไปเจอเกี่ยวกับทองแดงแบบฤทองแดงแปที่เข้ามาในรัชสมัย
พระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๓ เข้าอีก ซึ่งเห็นว่าถ้ามิได้คัดมารวมไว้แล้ว ก็ดู
จะขาดความไปอาจทำให้เสียรสฤอาจทำให้ท่านผู้อ่านเกิดสันทะที แลที่
ขอคัดมาก็เพียงเป็นการประกอบนอกเรื่องนอกราวอยู่

แลจากหนังสือเรื่องเงินตราของสยาม มิสเตอร์ เลอเม เขียนพอแปล
โดยเอาความได้ว่า

“ขอพูดนอกเรื่อง มีข้อสังเกตว่า ใน ค.ศ. ๑๘๓๕ (พุทธศก ๒๓๗๘) ได้
มีการพยายามที่จะให้พระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๓ ทรงพอพระราชหฤทัยในเงินแบบ
ฤเงินแป แลปีนั้นหลังจากสัญญาเบอเน (Burney treaty of ๑๘๒๖) มิสเตอร์
แฮนเตอร์ (Mr. Hunter) พ่อค้ามีชื่อได้มาจากยุโรปถึงเมืองสยามแลได้นำเหรียญทอง
แดงติดตัวมาด้วย เหรียญทองแดงนั้นด้านหน้ามีคำว่า “เมืองไทย” กับมีดาว
๒ ดวงอยู่ข้างบนแลข้างล่าง ด้านหลังมีรูปดอกบัวบานแลมีเลขปี ๑๘๘๗ = ๑๘๓๕
ไม่ได้แจ้งราคาไว้”

แลจากหนังสือวารสารกรมบัญชีกลาง เล่ม ๕ กันยายน ๒๕๐๕
นายกระแส ศาสตระสิงห์ เขียนไว้ว่า

“เรื่องอัฐทองแดงในเมืองไทย ในสมัยแผ่นดินพระนั่งเกล้าพระเจ้าอยู่หัว
พระยาจุฬาราชมนตรี (นาม) ได้รับพระมหากรุณาธิคุณให้ออกไปตรวจภูมิประเทศ
ทางสิงคโปร์และมาลายา ครั้นกลับมาถึงกรุงเทพฯ ได้กราบบังคมทูลว่า ทางเมือง
สิงคโปร์เขาใช้เบี้ยทองแดงในการซื้อขายกัน เมื่อทรงทราบเช่นนั้นก็ดำริทำเบี้ยทอง
แดงขึ้นใช้ในเมืองไทยบ้าง จึงโปรดให้เจ้าพระยาพระคลัง (ดิศ) ส่งให้ทางเมือง
นอกทำเบี้ยทองแดงตัวอย่างส่งเข้ามาให้ดูก่อน เจ้าพระยาพระคลัง (ดิศ) จึงติดต่อ
กับมิสเตอร์ฮันเตอร์ให้เป็นผู้จัดทำเมื่อ พ.ศ. ๒๓๗๘ (จ.ศ. ๑๑๙๗) เมื่อตัวอย่าง
เบี้ยทองแดงเข้ามาถึงปรากฏว่า มี ๒ ชนิด คือ ชนิดที่ ๑ ด้านหนึ่งมีรูปช้างยืนเต็ม
ตัวหันข้างและศีรษะอยู่ทางด้านซ้าย มีเลข ๑๑๙๗ บอกปี จ.ศ. ที่ทำ อีกด้านหนึ่งมี
ตัวหนังสือว่า “เมืองไทย” กับดาว ๒ ดวงอยู่ข้างบนแลข้างล่างตัวหนังสือ ชนิดที่ ๒
ด้านหนึ่งมีรูปดอกบัวบานกับเลข ๑๑๙๗ บอกปีที่ทำข้างล่าง อีกด้านหนึ่งเหมือนกัน
กับชนิดแรก แต่ในที่สุดเบี้ยทองแดงทั้ง ๒ ชนิดก็ได้ออกใช้ เพราะพระบาท
สมเด็จพระนั่งเกล้าฯ ตรัสถามถึงความหมายของตราดอกบัวบานในเบี้ยทองแดง
เจ้าพระยาพระคลัง (ดิศ) กราบทูลสนองพระบรมราชโองการไม่เป็นที่พอพระราช
หฤทัย จึงไม่โปรดให้ใช้เบี้ยทองแดงนั้น ฯลฯ”

แต่ที่เขียนขึ้นนี้ก็จะมีที่จกกันท่านผู้ใคร่จะก่อนจะแคะว่า เหรียญ
แบบญาเหรียญแบบนี้มีมาแต่ก่อนเก่าแล้ว ยังจะเชื่อเข้ามาเขียนเปนมัมใน
รัชสมัยพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๔ ไปได้ ถ้ากระนั้นก็สนใจต้องขอได้ว่า
เหรียญทองแดงนั้นได้มีการนำเข้ามาก่อนจริง แต่ก็ได้โปรดให้ใช้ใน
ตลาดเลย จึงมีแต่คนเก็บไว้คนละอันสองอัน เพียงพอจะโอ้อวดเล่น
ว่า ของข้ามี เท่านั้นเอง

โรงกระษาปณัติธิการ

ต่อมาขอเขียนรวบรัดเอาเป็นว่า เงินกลมเฟื่อง เงินกลมสลึง แล เงินกลมบาทเกิดกระทบกระเทือนด้วยคิดลำบากทางบัญชี แลเกิดมีเงิน ตะกั่วทองแดงปลอมใช้กันอยู่มากมาย ด้วยว่านักเลงสุบผืนไว้ตัวเป็นคนมีสติปัญญาหารัดเปรียบคิดทำขึ้น แลก็ทรงโฉมหน้าสมำชำนาน ดั่งได้เขียนไว้แล้วแต่หัวต้นทีนั้น จึงทรงพระราชดำริห์จะตั้งโรงจักรทำ “เงินแบน” ฤฯ “เงินแป” ขึ้นเสียเอง จึงได้โปรดให้คณะทูตไทยที่ไปจำเริญทางพระราชไมตรียังประเทศอังกฤษหาซื้อเครื่องทำเงินมา แลก็ซื้อได้จาก ห้างเทเลอ ของมิสโยเซฟ เทเลอ (Mr. Joseph Talor) เมืองเบอมิงแฮม ราคาเท่าใดมิได้มีเขียนแจ้งไว้

แลในตอนนั้นมีหนังสือเรื่องเงินตราของสยาม ของมิสเลอเม มีเขียนไว้พอแปลโดยเอาความได้ว่า

“แลในเดือน มีนาคม ค.ศ. ๑๘๕๘ (พุทธศก ๒๔๐๑) เซอ อา ชะกอม เบิก (Sir Robert Schomburgk) ได้รับคำขอร้องให้ช่วยจัดหาเครื่องจักรทำเงิน ให้รัฐบาลไทยด้วยราคาสองพันปอนด์ แลให้มีอินชานิเยสองนายมาทำงานนี้ แลในตอนนั้นกวีนิวกิตอเรีย (Queen Victoria) ได้ถวายบรรณาการเครื่องมือทำเงินชุดเล็กแก่พระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๔ ด้วย

เซอ อา ชะกอม เบิก ก็ฉวยโอกาสตามที่ได้ถูกขอร้องนั้นช่วยจัดให้คณะทูตไทยได้ไปดูไปชมยังแดนโรงงานต่าง ๆ แลที่สุดได้สั่งซื้อเครื่องจักรทำเงินได้ในราคาสามพันปอนด์จากห้างเทเลอห้างเดียวกันกับที่ได้สร้างเครื่องมือทำเงินชุดเล็กที่เป็นส่วนบรรณาการของกวีนิวกิตอนั้น

แลความไม่กระจ่างแจ้งว่า เครื่องจักรทำเงินได้มาถึงเมืองไทยเมื่อไร แต่มีคำเล่าว่าเครื่องจักรนั้นใกล้จะสร้างเสร็จในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. ๑๘๕๘ (พุทธศก ๒๔๐๑)”

แลที่เกี่ยวกับกวีนิพนธ์อธิบายบรรณาการเครื่องมือทำเงินนั้น จากหนังสือวารสารกรมบัญชีกลาง เล่ม ๖ พฤศจิกายน ๒๕๐๕ นายกระแส ศาสตรสิงห์ เขียนไว้ว่า

“หลักฐานการสั่งซื้อเครื่องจักรทำเงินนี้ ปรากฏว่า พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงมีพระราชหัตถเลขาถึงพระมนตรีสุริยวงศ์และเจ้าหมื่นสรรเพชภักดี ลงวันอาทิตย์ เดือน ๑๒ แรม ๗ ค่ำ ปีมะเส็ง ตรงกับวันที่ ๘ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๐๐ มีข้อความดังต่อไปนี้ “เครื่องทำเงินตราที่หนังสือพิมพ์กล่าวว่า ผู้ครองช้างอังกฤษให้ทำจะถวายไปแก่เจ้าแผ่นดินกรุงไทยนั้น เขาจะให้มาในพระบรมมหาราชวังนี้หรือจะถวายในบวรราชวังก็ยังไม่ทราบแน่ ด้วยข้าพเจ้าเป็นคนไม่สู้มีชื่อเสียงฤชาปรากฏ ท่านข้างโน้นท่านก็เป็นผู้พอใจมีของประหลาด ท่านกว้างขวางกว่าข้าพเจ้า ถ้าการนั้นเป็นของถวายในพระราชวังบวรไป ครั้นมาถึงกรุงเครื่องนั้นก็เป็นของนี้อยู่เป็นแต่เครื่องเล่นไป เพราะการทำเงินตรากฎหมายฝ่ายไทยมีได้แต่ข้างพระมหาราชวัง จะต้องคิดอ่านยกย้ายถ่ายเทกันวันวายไป ผู้ครองช้างอังกฤษเขาจะเข้าใจอย่างไรไม่ทราบ เพราะฉะนั้นให้สืบดูให้แน่ ถ้าผู้ครองช้างอังกฤษเขาคิดจะถวายเครื่องนั้นแก่บวรราชวังแล้วก็อย่าว่าทุ่เมื่อยแย่งชิงเลย คิดลงทุนสั่งเขา ขอแก่ลอร์ดกราเลนดอนให้เขาทำให้ข้างพระบรมมหาราชวังนี้ให้ได้ เขาจะให้ลงทุนก็ลงเถิด อย่าให้ข้าพเจ้าได้รับความอภัยศ เพราะประสงค์อันนี้ประสงค์มานานแล้ว เพื่อจะกันเงินแดง”

ได้จากหนังสือเหรียญกษาปณ์รำลึก นายเฉลิม ยงบุญเกิด เขียนไว้ว่า

“พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงทรงพระราชดำริที่จะสร้างเงินเหรียญแบบขึ้นตามลักษณะสากลนิยม ฉะนั้นเมื่อนายแฮรี ปาร์คส์ (Mr. Harry S. Parkes) นำหนังสือสัญญาฉบับอังกฤษที่ได้ลงตราแล้วเข้ามาแลกเปลี่ยนในเดือนมีนาคม ๒๓๙๘ พระองค์จึงได้ทรงขอร้องให้นายปาร์คส์ช่วยจัดหาเครื่องทำเงินเหรียญให้ ครั้นต่อมาเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๐๐ ได้มีการส่งคณะทูตไทยไปเจริญทางพระราชไมตรียังประเทศอังกฤษ และเมื่อคณะทูตไทยได้ไปถึงประเทศอังกฤษ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงมีพระราชหัตถเลขา ลงวันที่ ๒ พฤศจิกายน ๒๔๐๐ ถึงคณะทูต รัสสั่งให้คณะทูตจัดซื้อเครื่องทำเงินเหรียญเข้ามาใช้ในกรุงเทพฯ

ทางประเทศอังกฤษได้จัดเครื่องทำเงินถวายเป็นราชบรรณาการ ๑ ชุด ประกอบด้วยเครื่องตีตราและแม่ตรา เครื่องตัดตัวเปล่า เครื่องกล่อมข้างและเครื่องกดเครื่องจักรเหล่านี้ได้จัดส่งมาถึงกรุงเทพฯ ในราวปลายปี พ.ศ. ๒๔๐๐ ”

แลความที่ได้ค้นพบค้นเจอก็เป็นดังข้างต้นนี้ จึงขอให้ท่านผู้อ่านได้พิจารณาพิจารณาเอาเอง แลอย่างไรก็ดีก็พอจะยืนยันความตรงกันได้ว่าในปลายปีพุทธศก ๒๔๐๑ เครื่องจักรทำเงินที่สั่งซื้อไปนั้นได้ตกมาถึงเมืองไทย แลก็มีมิสแซมมวล แซนเคอ (Mr. Samuel Sanders) คนอังกฤษเป็นคนคุมเครื่องติดตั้ง แต่ได้ป่วยไข้มาตามทาง มาถึงกรุงเทพมหานครได้ไม่กี่วันก็ตายไป ครั้นแล้วได้มีมิสชาล วิลลี่ (Mr. Charles Wigley) แลมิสแบริงเยอ (Mr. Barringer) คนช่างชาวอังกฤษเข้ามาติดตั้งเครื่อง แลในพุทธศก ๒๔๐๒ เมื่อวันที่ ๑๓ มีนาคม มิสวิลลี่ ได้

ประสบอุบัติเหตุตกจากเรือนแพที่อาศัยในเวลาตึกสงัดจมน้ำตายในแม่น้ำเจ้าพระยา ครั้นรุ่งขึ้นในปีพุทธศก ๒๔๐๓ โรคบิดบังเกิดแก่มีศแบริงเยอแลก็ตายเสียอีกผู้หนึ่งเมื่อวันที่ ๑๒ ธันวาคม พอรรวมความได้ว่านายฝาทรงมาตายที่เมืองไทยทั้งหมคสันทั้งสามนาย คราที่นั้นได้นายโหมคตันสกุลอมตายกุล คนไทยทำการปลูกปลั้ตติตตั้งเครื่องจักรทำเงินที่ค้างอยู่ต่อจากฝาทรงจนสำเร็จในพุทธศก ๒๔๐๓ นั้นเอง แลในภายหลังนายโหมคก็ได้อเลื่อนเป็นที่พระยาเกษปณกิจโกศล โรงงานเครื่องจักรทำเงินนี้โปรดพระราชทานชื่อว่า “โรงกระษापณสิทธิการ” ตั้งอยู่หน้าพระคลังมหาสมบัติตรงมณถนนออกประตูสุวภาพบริบาลข้างตะวันออก ตูตักก็น่าชม คนไทยเราแต่เก่าก่อนก็มิมีฝีมือเก่งกาจแลมีความสามารถแลมีดีเหมือนกัน พระคลังมหาสมบัติของกรุงเทพมหานครจึงได้เริ่มสร้างเหรียญกษาปณ์ไทยออกตลาดใช้มาแต่คราที่นั้น

เหรียญเงินบรรณาการ

แลจากหนังสือเหรียญกษาปณ์รำลึก นายเฉลิม ยงบุญเกิด เขียนไว้ว่า

“และในปี พ.ศ. ๒๔๐๐ และ ๒๔๐๑ ก็ได้ทำเงินเหรียญบาท เงินเหรียญสองสลึง เงินเหรียญสลึง และเงินเหรียญเฟื้อง ทำได้เป็นเงินเหรียญบาท ๑๐ ชั่ง เงินสองสลึง เงินสลึง และเงินเฟื้อง ๑๐ ชั่ง ๑๐ ตำลึง เนื่องจากทำได้วันละเล็กน้อยไม่เพียงพอกับความต้องการจึงได้เลิกเสีย เงินเหรียญที่ทำขึ้นดังกล่าวพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงแจกจ่ายพระราชทานแก่บุคคลต่าง ๆ ไปบ้าง ทังทานแก่ราษฎรไปบ้าง เหรียญเงินเครื่องราชบรรณาการนี้เป็นเงินตราที่ชำระหนี้ได้ ฯลฯ

เหรียญเงินเครื่องราชบรรณาการทำด้วยเนื้อเงินก้อนข้างจะต่ำกว่าเงินเหรียญที่ได้สร้างขึ้นในเวลาต่อมา ด้านหน้าของเหรียญมีตรารูปพระมหาพิชัยมงกุฎอยู่กลาง มีฉัตรกระหนาบอยู่สองข้าง มีกึ่งไม้เป็นเปลวแทรกอยู่ในท้องลาย ด้านหลังเป็นรูปจักร กลางใจจักรมีรูปช้างประจำแผ่นดิน รอบวงจักรชั้นนอกของเหรียญบาทมีดาวอยู่แปดทิศบอกราคาแปดเฟื้อง เงินสองสลึงมีดาวอยู่สี่ทิศบอกราคาสี่เฟื้อง เงินสลึงมีดาวอยู่ข้างบนและข้างล่างสองดวงบอกราคาสองเฟื้อง เงินเฟื้องมีดาวอยู่ข้างบนดวงเดียวบอกราคาหนึ่งเฟื้อง รอบวงขอบนอกของเหรียญทุกขนาดมีเฟื้องจักร ฯลฯ

ตามหลักฐานเท่าที่ปรากฏจะเห็นได้ว่า เหรียญบาทตรามงกุฎเครื่องราชบรรณาการได้สร้างขึ้นสองครั้ง ครั้งแรกสร้างในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และครั้งหลังสร้างในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว”

แลน่าจะลงข้อสันนิษฐานได้ว่า เหรียญเงินบรรณาการนี้สร้างขึ้นด้วยเครื่องทำเงินที่กวีนวิกตอเรียได้ถวายให้มา เป็นเครื่องทำเงินชุดเล็ก จึงทำได้จำนวนน้อย

แลจากหนังสือกระษาปณ์ไทย (THAI COINAGE) นายเฉลิม ยงบุญเกิด เขียนว่า

“ภาพพระมหาพิชัยมงกุฎมีความหมายสืบเนื่องมาจากพระนามเดิมของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว คือ เจ้าฟ้ามงกุฎ ส่วนฉัตรเป็นเครื่องสูงแสดงพระเกียรติ ภาพช้างกับจักรสืบเนื่องมาจากธงไทยในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย คือ ธงไทยแต่เดิมนั้นใช้ผ้าสีแดงเกลี้ยง ต่อมาในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกทรงพระราชดำริว่า เรือหลวงกับเรือราษฎร

ควรจะมีเครื่องหมายสำคัญให้เห็นแตกต่างกัน จึงมีพระบรมราชโองการดำรัสเหนือเกล้า ฯ สั่งให้บรรดาเรือหลวงทั้งปวงทำรูปจักรอันเป็นนามสัญญาพระบรมราชวงศ์แห่งพระองค์ลงในกลางธงพื้นแดงนั้นเป็นเครื่องหมายใช้ในเรือหลวง ครั้นมาถึงในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยมีช้างอันอุ้มด้วยลักษณะมาสู่พระราชสมภารถึงสามเชือกเป็นการพิเศษไม่มีประเทศอื่นใดเสมอเหมือน จึงมีพระบรมราชโองการดำรัสเหนือเกล้า ฯ ให้ทำรูปช้างเผือกลงไว้กลางวงจักรในธงเรือหลวงนั้นด้วย ”

พิกัดเงินเหรียญบาทแลเงินแป

แลเมื่อได้สร้างเหรียญบาทออกใช้กันแล้ว จึงได้โปรดให้กำหนดพิกัดอัตราขึ้นตามประกาศพิกัดราคาเงินเหรียญบาทแลเงินแปลงวันจันทร์ เดือนสิบเอ็จ ขึ้น ๒ ค่ำ ปีวอก โทศก (พุทธศก ๒๔๐๓) โดยความว่า

“ ในพระราชอาณาจักรนี้ แต่ก่อนเมื่อผู้ครองแผ่นดินจะใคร่ให้ผู้ซื้อขายจ่ายรับส่งของทั้งปวงด้วยใช้เงินใช้ทองเป็นราคานั้น ถ้าเป็นตัวเงินฤๅทองหมดเนื้อเงินเนื้อทองต่าง ๆ แลมีกำหนดไม่ได้จำกัดรูปนั้น ๆ ครั้นเมื่อเวลาซื้อขายจ่ายต่อกันก็เป็นที่ต้องถั่งเถียงเก้งเถียงกันด้วยเนื้อเงินเนื้อทองต่ำสูง แลต้องชั่งต้องตรวจสอบสวนน้ำหนักในตราชู้ตราชั่งต่าง ๆ ก็เป็นที่ถั่งเถียงวิวาทบาดคล่องกันเนื่อง ๆ แล้วเป็นเหตุให้หาเสียเวลาประสงค่นั้น ๆ ไป จึงได้คิดอ่านตั้งพนักงานเป็นกองเดี่ยวเลือกนำเงินให้เสมอกันเป็นอย่างเดียว แล้วยัดชั่งตวง

รูปให้มันน้ำหนักเสมอกัน เปนเงินเฟื่องเงินสลึงเงินบาทเงินกึ่งบาทจน
 ได้แล้ว จึงตตรารูปต่าง ๆ ตามแผ่นดินนั้น ๆ เปนสำคัญ ให้คนเชื่อว่า
 ทำไปแต่โรงช่างเงินใหญ่เปนของพระเจ้าแผ่นดิน เจ้าพนักงานได้สอบ
 นำเงินแลน้ำหนักแล้วไม่คลาดไม่ขาดไม่เกิน เพราะเชื่อต่อรูปพดด้วง
 แลตราหลวงที่ประทับแล้ว ก็ไม่มีใครเสียเวลาสอบชั่งถาคุน้ำเงินเลย
 ขอบายจ่ายใช้กันได้คล่อง ๆ ไม่ต้องลำบากเนิ่นช้า ฆ่าเสียเวลาไป ดัง
 หนึ่งใช้เงินใช้ทองเปล่าที่เป็นรูปเปนแท่งต่าง ๆ ตัดขั้ให้แก่กันดังใน
 เมืองพม่า^๕ ครั้นเมื่อราษฎรใช้เงินพดด้วงตราหลวงดังนี้ ไม่มีสอบ
 น้ำหนักแลดูเนื้อเงินแล้ว มีพวกช่างเหล็กช่างทองช่างเงินในกรุงบ้าง
 นอกกรุงบ้างลอบทำเงินเจือทองแดงแลเงินดื่บ^๕กเป็นรูปพดด้วงตรา
 แกะปลอมให้เหมือนตราหลวง ทำเงินทองแดงเงินดื่บ^๕กขึ้นได้เปนอัน
 มากแล้ว ก็ลอบเอาเข้าเปลี่ยนปลอมซื้อขายเองบ้าง ขายให้แก่ชาย
 หญิงซึ่งเป็นคนโกง ๆ รับไปเปลี่ยนปลอมใช้สอยบ้าง เงินปลอมจึง
 ชุกชุมขึ้นในแผ่นดิน เมื่อการเป็นดังนี้ พระเจ้าแผ่นดินซึ่งตั้งโรงเงิน
 หลวงพดด้วงตราให้ราษฎรใช้นั้น ก็เหมือนกับเป็นนายประกันให้อ้าย
 ผู้ร้ายที่ทำเงินทองแดงเงินดื่บ^๕กหรือตราหลวงแล้วทำขึ้นนั้นไป เปน
 ที่ขัดเคืองพระราชหฤทัยทรงโทมนัสมากนักมาช้านาน แลเมื่อการค้า
 ขายในกรุงเจริญขึ้นมีเงินเหรียญเมืองต่างประเทศเข้ามามากลูกค้านอก
 ประเทศเมื่อเอาเงินเหรียญมาซื้อของ ลูกค้าในประเทศก็หาใครจะยินดี
 รับไม่ ด้วยรังเกียจเนื้อเงินว่าต่ำกว่าเงินบาทบ้าง ว่ากลัวจะเป็นเหรียญ
 ปลอมบ้าง ฤถึถึงจะยอมรับก็ต้องคิดกลับเปนบาทเปนสลึงเปนเฟื่อง

โดยมาตราธรรมเนียมไทย เป็นที่ถ่วงเถียงกันวุ่นวายไปกับลูกค้านต่างประเทศ
 กว่าจะตกลงกันก็ช้าเลยเวลาค่าขายไป ครั้นนั้นผู้ครองฝ่ายไทยได้พร้อมใจกันกับกงสุลต่างประเทศทั้งปวงแล้วตัดสินใจ ให้คิด
 เงินเหรียญสามเหรียญเปลี่ยนกับเงินไทยห้าบาท ประกาศไปแล้วก็ยัง
 มีผู้เถียงเถียงเถียงไปต่าง ๆ ว่าอย่างนั้นก็เสียเปรียบด้วยเหตุนี้เหตุนี้
 ตามแต่จะว่าไป ทั้งผู้ให้เงินก็ว่าเสียเปรียบจนจะพังเอามีได้ ครั้นจะ
 คิดเป็นทุนเป็นเงินเป็นสละเป็นเพียงแลกเปลี่ยนก็เป็นที่ให้คิด
 กันยาก จึงตัดสินใจว่าสามเหรียญเป็นเงินห้าบาทขาดตัวลง ถึงกระนั้น
 ราษฎรฝ่ายไทยก็ยังว่าเข้าใจยาก ซึ่งเป็นที่นักเพราะมาตราเงินเหรียญ
 เงินรูปเบี้ยไม่ต้องกับมาตราของไทย เพราะเหตุนี้บัดนี้จึงได้ทรงพระ
 ราชดำริห์การให้ตั้งโรงจักรทำเงินแปะเงินเหรียญขึ้นเป็นอย่างใหม่ ทำ
 หมดจดสอาดได้งามดีเหมือนกับเงินมาแต่เมืองยุโรปที่เรียกกันว่าเมือง
 ฝรั่ง โดยกำหนดเหรียญอย่างไทยเหรียญละบาทเป็นพันแล้ว มีเงิน
 แปะ ๆ ละสองสลึงบ้างสลึงบ้างเฟื้องบ้าง ในเงินเหรียญเงินแปะเหล่านี้
 หนึ่งมีตรารูปพระมหากษัตริย์มงกุฎอยู่กลาง มีฉัตรกระหนาบอยู่
 สองข้าง มีก้นไม้แปะแขกอยู่ในท้องลาย หนึ่งเป็นรูปจักร
 กลางใจจักรมีรูปช้างประจำแผ่นดิน รอบวงจักรชั้นนอกเหรียญบาท
 มีดาวอยู่แปดทิศ คือบอกว่าแปดเฟื้อง แปะสองสลึงมีดาวอยู่สี่ทิศคือ
 บอกว่าสี่เฟื้อง แปะสลึงมีดาวอยู่ข้างบนข้างล่างสองดวงคือบอกว่าสอง
 เฟื้อง แปะเฟื้องมีดาวอยู่ข้างบนดวงเดียวแปะว่าเฟื้องเดียว เงินจำพวก
 นมพระราชประสงค์จะให้เจ้านายแลข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อยแลราษฎร

ไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินทั้งปวงใช้ได้เสมอเงินบาทเงินกึ่งบาทเงินสลึงเงิน
เฟื้อง ไม่ให้อ้ายผู้ร้ายทำเงินแดงเปลี่ยนปลอมได้เลย เพราะจะทำ
ขึ้นได้โดยยาก อีกอย่างหนึ่งมีแปทองคำเนื้อแปดเศษสองน้ำหนัก
เฟื้องหนึ่งกับวิสาข์หนึ่ง คือหนักกว่าเงินเฟื้องขึ้นไปเท่าส่วนที่สิบ
ของเฟื้อง ถ้าจะสันต์เรียกอย่างจีนก็ควรจะว่าเฟื้องหนึ่งกับกึ่งหุ่น
แปเช่นนี้ราคาสิบแปดหนักเป็นราคา แปละสิบสลึงที่เรียกว่าด่าลึงจีน
แปเช่นนี้ผู้ได้ไปเมื่อต้องการทองแล้วจะยุบทำรูปพรรณก็ได้ไม่เสีย
เปรียบนัก เพราะสิบแปดหนักนั้นก็ใกล้ราคาทองอย่างสูงอยู่แล้ว แต่
ถ้าว่าเมื่อไม่ชอบใจก็ให้อาแปทองนั้นมาเปลี่ยนเอาเงินสิบสลึงที่เจ้า
พนักงานพระคลังมหาสมบัติ ซึ่งไปคอยรับหมายใช้แทนเงินอยู่ตาม
เคยนั่น ก็จะได้เงินไปในทันทีไม่มีขัดขวาง ถึงเงินเหรียญบาทแลแป
กึ่งบาทแปสลึงแปเฟื้องที่ใคร ๆ ได้ไป ถ้าใช้ไม่คล่องไม่ชอบใจก็
ให้มาเปลี่ยนเอาเงินบาทเงินกึ่งบาทเงินสลึงเงินเฟื้องตามกำหนดนั้น
เถิด ก็จะได้เงินพดด้วงซึ่งเป็นเงินบาทเงินกึ่งบาทเงินสลึงเงินเฟื้อง
ตามรูปไปในทันทีเหมือนกระดาดหมายแทนเงินเหมือนกัน เงิน
เหรียญเงินแปแลทองแปที่มีลักษณะดังว่าแล้วนั้นจะได้พระราชทาน
แลจับจ่ายออกไป ตั้งแต่วันอาทิตย์ เดือนสิบเอ็จ ขึ้นแปดค่ำ ปีมอก
โทศกซึ่งเป็นปีที่สิบในรัชกาลปัตยุบันนี้ไป จึงทรงพระมหากรุณา
โปรดเกล้าฯ ให้ตีพิมพ์ประกาศนมาให้ทราบทั่วกันก่อน”

(พระศรีสุนทรโวหารผู้ว่าที่พระอาลักษณ์แลพระศรีไกรลาสราช
เสนาบดีเป็นผู้รับสั่ง)

เหรียญ ร. ๔

ได้จากหนังสือธนบัตรไทย นายเฉลิม ยงบุญเกิด ได้เขียนเชิง
อรรถไว้ว่า

“นอกจากนี้ยังมีชนิดราคาหนึ่งตำลึง กึ่งตำลึงและกึ่งเฟื้องอีกสามขนาด
แต่มิได้ใช้เป็นเครื่องแลก”

ได้จากหนังสือเหรียญกษาปณ์รำลึก นายเฉลิม ยงบุญเกิด เขียน
ไว้ว่า

“ตามแจ้งความของกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ ลงวันที่ ๑๙ กันยายน
๒๔๓๘ มีเหรียญตรามงกุฎให้แลกได้ถึง ๖ ขนาดด้วยกัน คือ ๒ บาท ๑ บาท
สองสลึง สลึง เฟื้องและสองไพ สำหรับเหรียญ ๒ บาทดูเหมือนจะเคยออกมา
แต่ก่อนแล้ว เพราะประกาศพิกัตราค่าทองแปะ ทศ พิธ พัดตั้งส์ เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๐๖
ได้กล่าวถึงเงินเหรียญกึ่งตำลึงทำนองเป็นเงินตราที่ใช้ได้ในท้องตลาด แต่ยังคงไม่
พบหลักฐานอื่นที่แสดงว่าได้ออกใช้เหรียญดังกล่าวเป็นเงินตรา ในขณะนั้นจึงพึงถือ
แต่เพียงว่า ในรัชกาลที่ ๔ มีการสร้างเงินเถาขึ้น ๖ ขนาด คือ ๒ บาท ๑ บาท
สองสลึง สลึง เฟื้องและสองไพ และเงินเหรียญ ๑ บาท สองสลึง สลึง และเฟื้อง
ได้ออกใช้เป็นเงินตราตั้งแต่รัชกาลที่ ๔

ยังมีเหรียญทองอีก ๖ ขนาด คือหนัก ๒ บาท ๑ บาท สองสลึง สลึง
เฟื้อง และกึ่งเฟื้อง มีลักษณะและลวดลายเช่นเดียวกันกับเหรียญเงินตรามณฑลที่
รับแลกตามแจ้งความของกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ เนื่องจากยังไม่พบหลักฐาน
เกี่ยวกับการสร้างเหรียญทองเหล่านี้จึงไม่อาจกล่าวยืนยันได้ว่าสร้างขึ้นในรัชกาลใด
แต่พอจะสันนิษฐานได้ว่า พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวคงจะสร้างขึ้น
เพื่อเป็นที่ระลึกแห่งพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และคงจะได้พระราช
ทานไปในงานพระราชพิธีงานใดงานหนึ่ง ”

ข้อสังเกตเหรียญเงินบรรณาการกับเหรียญเงินตรามณฑล

เนื้อหา เนื้อเหรียญเงินบรรณาการค่อนข้างจะต่ำกว่าแลมี
เฟื้องจกักร

น้ำหนักลักษณะแลลวดลายเช่นเดียวกัน

เหรียญเงินบรรณาการจะมีลวดลายละเอียดกว่า มีรูปช้างใหญ่
กว่า จักรรอบตัวช้างมี ๑๒ แฉก แต่ผู้เขียนเคยเจอจักร ๑๐ แฉกก็มี

เหรียญเงินมณฑลมีจักรรอบตัวช้าง ๙ แฉก

กะแปะอัฐ กะแปะโสฬศ

คราที่นี้ เกี่ยวด้วยเงินปลีกที่ใช้กันด้วยเบี้ยเกิดพิการเกิดเงินเพื่อ
เกิดเงินฝืดขึ้น แลเกิดคำบ่นของคนที่ไม่คิดหน้าคิดหลังนั้นไม่เป็น
ประมาณ เมื่อเบี้ยมากก็บ่นว่ามากลำบากที่ต้องนับซื้อขายกันเข้าไป ถามี
เบี้ยน้อยก็ซื้อของอึดอัดไม่ได้ จึงโปรดให้สร้างกะแปะคืบทุกผสมด้วยทอง
แดงแลคืบทุกคำขึ้นใช้ทั่วทั้งพระราชอาณาเขต ตามประกาศให้ใช้กะแปะ

อัฐิแลโสฬสที่ทำขึ้นใหม่ ลงวันจันทร์ เดือน ๑๐ ขึ้นค่ำ ๑ ปีจอจัตวาศก
(พุทธศก ๒๔๐๕) โดยความว่า

“แต่ก่อนในบ้านเมืองไทย ลาว ๆ ล๑ หล๑ นานมาแล้ว
แต่โบราณราชกาลใช้หอยอย่างหนึ่ง ที่เรียกว่าเบ๊ มาแลกปล๑ออก
ไปจากเงินปล๑ ซ๑จ่ายขายแลกแก่กันอยู่ดังเช่นรู้เช่นเห็นด้วยกัน
นี้๑โดยประมาณตามพระราชกำหนดกฎหมายโบราณ ว่า ให้คิดเบ๊
แปดร้อยต่อ๑ แล๑โบราณก็เล่าว่า คร๑กรุงเก่าราษฎรซ๑ขาย
แลกเปลี่ยนเบ๊แปดร้อยต่อ๑จริง คร๑ยกบ้านย้ายเมืองมาตั้งกรุง
เทพมหานครอยู่ในส่วนนี้ หอยเบ๊สาบสูญมีน้อยไป เงินเฟื่องหนึ่ง
แตกเป็นเบ๊ได้เพียงสองร้อย คนที่เที่ยวไปมาเห็นเบ๊ตกที่ไหนเบ๊
หนึ่งสองเบ๊ก็เก็บ เมื่อมีผู้ศรัทธาไปรับเบ๊ให้เป็นทานก็ล๑ม๑รุม๑แบ่ง
ชิงกัน ลูกค๑ต่างประเทศเห็นว่า มีผู้ต้องการเบ๊มากก็เก็บหอยอย่าง
นั้นในทะเลใส่กระสอบเข้ามาซ๑ขายทุก๑ เบ๊มีมากจนราษฎรซ๑จ่าย
แตกเป็นปล๑จากเงินเฟื่องมากขึ้นไปเป็นสองร้อยย๑สิบห้าต่อ๑
แล้วสองร้อยห้าสิบต่อ๑ แล้วขึ้นไปห้าร้อยต่อ๑ แล้วขึ้นไป
แปดร้อยต่อ๑ เมื่อเบ๊ยังแพงอยู่ไม่ถึงแปดร้อยเบ๊ต่อ๑
คนสูงอายุเป็นอันมากบ่นว่า บ้านเมืองเราเคยวันซ๑ด๑สน เงินเฟื่องแตก
เบ๊ไม่ถึงแปดร้อยเหมือนเม๑ครั้งกรุงเก่า คร๑นเมื่อเบ๊ขึ้นถึงแปดร้อย
ต่อ๑แล้ว ท่านท๑งปวงท๑รู้พระราชกำหนดกฎหมายแลก๑ล๑โบราณ
ก๑ชนช๑ม๑ย๑น๑ด๑ว่า บัด๑นบ้านเมืองสมบูรณ์จนเงินเบ๊ขึ้นไปถึงแปดร้อย

ต่อเฟื่องต้องตามกฎหมายเหมือนกาลก่อน ครั้นลูกค้านำหอยที่เรียก
 ว่าเบยมาขายมากขึ้นไป ราคาเบยก็ถูกมากไปถึงพินหนึ่งต่อเฟื่อง พิน
 สองร้อยพินสามร้อยต่อเฟื่อง ก็เมื่อเบยถูกมากไปกว่าแปดร้อยต่อ
 เฟื่อง ๘๔ ๕๕ เบยแพงไม่ถึงแปดร้อยต่อเฟื่องกิด การคิดเบยปรับใหม่ใน
 การพิพากษาความตามพระราชกำหนดกฎหมาย ก็คงคิดเบยแปดร้อย
 ต่อเฟื่องขึ้นเสมออยู่ ไม่ยกย้ายทั้งในกรุงเทพมหานครแลหัวเมือง
 ๘๖ ๕๕ ก็เมื่อเวลาเบยพินหนึ่งพินสองร้อยพินสามร้อยต่อเฟื่องนั้น มีผู้บ่น
 ว่าแต่ก่อนมีเบยห้าเบยสิบเบยก็ซอของกินได้อิ่มหนึ่ง บัดนี้ถึงร้อย
 เบยซอกินก็ไม่ใครจะได้เต็มอิ่ม ของแพงไปกว่าจะซอกินได้ต้องทน
 แสบท้องนับอยู่นาน ในบ่อนถั่วย่อย เมื่อเวลาเบยแพงนับเบยแพงถั่ว
 กัน ครั้นเวลาเบยถูกเกยจรั้นจะนับเอาชามดวงแหว่งถั่วกันบ้าง บอก
 เบยละร้อยเบยละห้าสิบแหว่งถั่วกันเป็นคนแนบข้าง ก็ในแผ่นดิน
 บัดยุดนั้นลูกค้านำของส่งออกมาค้าขายเสียมากไม่เก็บเบยมา เบยเก่า
 แดกตกหักหายสาบสูญไปราคาเบยลดลงมา จนบัดนี้คงแปดร้อยต่อ
 เฟื่องเหมือนอย่างทั่วในกฎหมาย ก็เมื่อราคาเบยได้ดังกฎหมายที่คิด
 เบยปรับอยู่ดังนี้ นักปราชญ์ที่ถกกฎหมายก็เห็นว่าเป็นด้อยอยู่แล้ว แต่
 คนบางพวกก็ยังบ่นว่าเอาเงินไปแตกเบยบัดนี้ได้น้อยไป ' ก็คำบ่น
 ของคนที่ไม่คิดหน้าคิดหลังนั้นไม่เป็นประมาณ เมื่อเบยมากก็บ่น
 ว่ามากถ้าหากต้องนับชอขายกันเข้าไป มีเบยน้อยก็ชอของอ้อมท้อง
 ไม่ได้ ครั้นเมื่อเบยแพงจนก็กลับบ่นแล้วว่าเงินปลักไปแตกเบยได้
 น้อยไป ราษฎรบนทางเมื่อเบยมากเบยน้อยเบยถูกเบยแพงดังนี้ จะ

เอาเป็นประมาณก็ได้ จะว่าให้เป็นหลักหลายแล้ว เห็นว่าถ้าเบย
 เป็นแปดร้อยต่อเฟืองต้องตามกฎหมายนั้นเป็นดี สืบไปภายหน้าแต่
 นี้ ถ้าว่าไม่มีลูกค้านอกประเทศนำเบยมาขายมากจนก็เห็นว่าเบยจะ
 แพงขึ้น เฟืองหนึ่งไม่ได้ถึงแปดร้อย แลคำคนทบทวนว่าเบยมากต้อง
 นับขายอยู่ลำบากไปเสียเวลานั้น ก็ควรจะเห็นชอบด้วยบ้างอยู่ บัดนี้
 ในกรุงเทพมหานครคิดประกอบการรถไฟทำกะแปะดีบุกผสมด้วย
 ทองแดง แลดีบุกดำทำให้แข็งกว่าดีบุกปกติ มีพื้นเกลี้ยงเกลาคัดแล
 ลวดลายเรียบร้อย หน้าหนึ่งมีตราจักรรูปช้างอยู่กลาง มีอักษรไทย
 บอกประมาณอยู่ข้างบน เลขแลอักษรอังกฤษบอกประมาณกระหนาบ
 อยู่สองข้าง มีอักษรจีนบอกประมาณอยู่ข้างล่าง เพื่อจะให้รู้ยี่ห้อ
 สามภาษาซึ่งเป็นจำพวกขายค้าโตใหญ่ได้รู้เสมอกัน หน้าหนึ่งมีตรา
 ประจำปัจุบันนี้เพื่อจะให้รู้ว่าแปะของเกิดขึ้นในแผ่นดินปัจจุบันนี้ทุก
 แผ่น กะแปะอย่างนี้หมดจดดีเกลี้ยงเกลากว่ากะแปะทองเหลือง
 จีนแลกะแปะสังกะสีของญวนแลบ่ทองเหลืองหล่อเช่นใช้ในบ่อน
 เบยทั้งปวง เห็นเป็นแน่ว่าผู้นี้ไม่ทำปลอมได้ควรจะใช้ทั่วทั้งพระราช
 อาณาเขต กะแปะอย่างใหม่นี้เป็นสองขนาดเพื่อจะให้ใช้แทนเบย
 ร้อยและเบยห้าสิบในเบย ๔๐๐ ต่อเฟืองตามพระราชกำหนดกฎหมาย
 ราษฎรจะได้ซื้อขายแก่กันง่าย ๆ ไม่จำเป็นต้องเสียเวลานั่งนับเบยอยู่อย่าง
 ก่อน กะแปะอย่างใหญ่ซึ่งมีรวใช้แทนเบยร้อย ๘ กะแปะเป็นเฟือง
 ให้เรียกว่าอัฐ นับกันว่าอัฐหนึ่งสองอัฐขึ้นไปจนแปดอัฐเป็นเฟือง
 กะแปะอย่างน้อยซึ่งเกลี้ยงใช้แทนเบยห้าสิบ ๑๖ กะแปะเป็นเฟือง

ให้เรียกว่าโสฬส นับกันว่าโสฬสหนึ่งสองโสฬสขึ้นไปจนสิบหก
 โสฬสเป็นเพ็ญ กะแปะอัฐแลโสฬสทั้งปวงนี้จะทำเพิ่มเติมขึ้นให้
 มากแล้วจะแจกจ่ายจำหน่ายไป ก็ผู้ใดได้ไปครบ ๘ อัฐแล้ว ๑๖ โสฬส
 ตามกำหนดที่นับว่าเป็นเพ็ญขึ้นไปจนมากเท่าใด ๆ ควรจะคิดเป็นเงิน
 ชั่งหนึ่ง สองชั่ง สิบชั่ง ร้อยชั่งก็ดี ให้รวมกะแปะนั้นมาขึ้นรับเงินไป
 แต่ชาวพระคลังมหาสมบัติเหมือนเช่นมาขึ้นเงินด้วยกระดาศหมายใช้
 แทนเงินนั้นเกิด จะไม่มีขัดขวางอย่างหนึ่งอย่างใดจะได้โดยสะดวก
 ถ้ามีข้อขัดขวางอย่างใดก็ให้มาร้องถวายฎีกาโดยเร็วเกิดจะชำระให้
 หอยเบยที่เคยใช้อยู่แต่ก่อนก็คงใช้กันอยู่ตามเคยเกิดไม่ห้าม เพื่อ
 จะได้ใช้ในปลายในเศษต่ำกว่าห้าสิบเบยลงมา ก็เมื่อราคาเบยเป็น
 ๘๐๐ ต่อเพ็ญอยู่อย่างเช่นบัดนี้ก็เป็นอยู่แล้วเพราะต้องตามกฎหมาย
 ถ้าสืบต่อไปเบยน้อยลงราคาไม่ถึง ๘๐๐ ต่อเพ็ญ ราคากะแปะอัฐแล
 โสฬสก็จะคงให้ขึ้นเงินแต่พระคลัง ๘ อัฐเป็นเพ็ญ ๑๖ โสฬสเป็น
 เพ็ญยังย่นอยู่ไม่คิดลดไปตามเบยเลย ถ้าหากว่าลูกค้าต่างประเทศ
 จะเก็บเบยมาขายมากมายจนดังก่อนจนราคาเบยถูกมากกว่า ๘๐๐ ต่อ
 เพ็ญขึ้นไปก็เห็นว่าผู้เก็บหอยเบยมาขายและผู้ซื้อหอยเบยไว้จับจ่ายใช้
 สอยให้แพร่หลายจนราคาเบยถูกเกินกว่าพระราชกำหนดกฎหมายไป
 นั้นเป็นอันขัดขวางแก่ทางที่จะทำกะแปะใช้ เมื่อเป็นดังนี้จะต้องตั้ง
 ภาษีใหม่คิดชักภาษีแต่ผู้ขายเบยมากไปกว่า ๘๐๐ ต่อเพ็ญ เป็น
 ประโยชน์แก่แผ่นดินบ้าง

อนึ่ง ดับุกย่อยในบ้านในเมือง คือเครื่องรูปพรรณต่าง ๆ ที่ช่าง
 ดับุกทำในเมืองนั้นฤมาแต่เมืองจันคือถาษาแลอื่น ๆ ผู้ซื้อไปใช้สอย
 ชำรุดแล้วทอดทิ้งเสียก็มีอยู่มากไม่เป็นประโยชน์ ถ้าผู้ใดจะใคร่ได้
 กะแปะแทนเบยร้อยเบยห้าสิบไปใช้ ฤจะใคร่ได้เงินให้รวบรวมดับุก
 ย่อยนั้นมาขายที่โรงจักรทำกะแปะในพระบรมมหาราชวัง คิดน้ำหนัก
 เจ็ดตำลึงต่อเฟื้อง จะต้องการเงินก็จะได้เงิน จะต้องการกะแปะแทน
 เบยร้อยเบยห้าสิบก็จะได้กะแปะ ๘ อัฐฤ ๑๖ โสฬสแล ๔ อัฐกับ ๘
 โสฬส แลอัฐกับโสฬสเจือจางกันอย่างอันพอเฟื้องหนึ่งเท่าราคา
 ดับุกหนักเจ็ดตำลึง ให้ได้ไปตามชอบใจ ถ้าแม่นดับุกที่มาแลกไม่ถึง
 ๗ ตำลึงฤมีเศษเกิน ๗ ตำลึงไปไม่ถึง ๑๔ ตำลึง แลชั่งกับตำลึงหนึ่ง
 แลอื่น ๆ ต่อขึ้นไป ราคาดับุกนั้นก็จะต้องคิดเป็นกะแปะอัฐแลโสฬส
 กระจัดกระจายให้ดังนี้ คือ ถ้าเศษเพียงบาทเดียวไม่คิดให้ ถ้าเศษ
 เป็นกึ่งตำลึงสามบาทก็ดั่งจะให้ราคาโสฬสหนึ่ง สิบบาทฤห้าบาทจะให้
 สองโสฬส หกบาทจะให้สามโสฬส เจ็ดบาทแปดบาทจะให้สี่โสฬส
 เก้าบาทสิบบาทจะให้ห้าโสฬส สิบเอ็จบาทฤสามตำลึงจะให้หก
 โสฬส สิบสามบาทจะให้เจ็ดโสฬส สิบสี่บาทสิบห้าบาทจะให้แปด
 โสฬส สิบหกบาทสิบเจ็ดบาทจะให้เก้าโสฬส สิบแปดบาทสิบเก้า
 บาทจะให้สิบโสฬส ยี่สิบบาทจะให้สิบเอ็จโสฬส ยี่สิบเอ็จบาทฤห้า
 ตำลึงกึ่งจะให้สิบสองโสฬส ยี่สิบสามบาทยี่สิบสี่บาทจะให้สิบสาม
 โสฬส ยี่สิบห้าบาทยี่สิบหกบาทจะให้สิบสี่โสฬส ยี่สิบเจ็ดบาทจะให้
 สิบห้าโสฬส ยี่สิบแปดบาทครบเจ็ดตำลึงแล้วจะให้เฟื้องหนึ่ง โดย
 อย่างนี้คิดต่อไปทุกระยะเจ็ดตำลึง เทอญ

กะแปะอัฐแลโสฬศจำพวกนี้ เมื่อราษฎรได้รับไปใช้สอยแลก
 ใส่ไปมาถึงจะสึกหรือขาดน้ำหนักไปบ้างก็ดี ลายลบเลือนบู้บไป
 บ้างก็ดี ถ้ายังเห็นปรากฏอยู่พอเชื่อได้ว่าเป็นของที่ทำไปจากในหลวง
 แท้มิใช่ของผู้คนทำปลอมแล้ว เมื่อจะนำมาเปลี่ยนขอรับเงินแต่คลัง
 มหาสมบัติไปก็คงจะให้เต็มตามกำหนด ๘ อัฐเฟื้อง ๑๖ โสฬศเฟื้อง
 ไม่ลดหย่อน แต่ถ้าผู้ใดกะแปะไปเจาะทำให้หลุดเสียฤๅตัดพันให้ขาด
 บินเป็นท่อนเสียรูปสัณฐานไปจะมาขอขึ้นเงินตามจำนวนนับกะแปะที่
 ขาดที่ตัดเป็นท่อนเป็นชิ้นแลหลุดเสียขึ้นตามกำหนด ๘ อัฐ ๑๖ โสฬศ
 เป็นเฟื้องไม่ได้ ถึงลวดลายตราเดิมยังเหลืออยู่บ้างก็รับไม่ได้ เพราะ
 ถ้ายอมรับก็เป็นทางที่จะให้ผู้คิดเกลี้ยตัดกะแปะหนึ่งก็เป็นสองท่อน
 สามท่อนมาขึ้นเงินให้ได้เงินมากมั่งกำไรไป จะรับได้แต่กะแปะที่คง
 รูปเดิมไม่ต้องตัดต้องเจาะ ถึงจะสึกหรือบู้บเสียลวดลายก็ไม่ว่า ถ้า
 ลายตรายังปรากฏอยู่พอเชื่อได้ก็จะรับ ก็กะแปะที่เจาะหลุดฤๅตัด
 พันขาดวันเสียสัณฐานแล้วนั้นถ้าจะใคร่ขอแลกกะแปะดีไปให้ได้ก็
 จะยอมให้ซึ่งกะแปะที่ยับย่นนั้นเป็นน้ำหนักเท่าไรก็จะชั่งกะแปะดีคิด
 ให้ไปแต่กึ่งหนัก คือ ถ้ากะแปะเสียหนักสองตำลึงจะชั่งกะแปะดี
 หนักเพียงตำลึงหนึ่งฤๅมีเศษเล็กน้อยพอครบจำนวนแผ่นให้ไป เพราะ
 กะแปะเสียจะต้องหลอมทำใหม่ขาดเนื้อสูญเพลิงไปมาก จะแลก
 หนักต่อหนักไม่ได้

อนึ่ง เมื่อเจ้าพนักงานรับจ่ายกะแปะไปในการจำเอนต่าง ๆ ตาม
 ราชการ ให้ผู้ซึ่งจะรับกะแปะไปนั้นเลือกสรรตรวจตราเสียต่อหน้า

เจ้าพนักงาน ถ้าเห็นว่าร้อยหรือใกล้จะยับเป็นฎมัลลายลบเลื่อนไป
ไม่ชอบใจในเวลาเมื่อแลกรับต่อหน้าเจ้าพนักงานนั้น เมื่อรับไปพัน
ที่ต่อหน้าเจ้าพนักงานแล้วจะกลับมาแลกเปลี่ยนไม่ได้อีก แต่กะแปะ
ที่สักหรือบูบี่เสียลดตายบ้างถ้าจะไปเปลี่ยนกะแปะที่ทูลขาดหักแล้ว
มาสารภาพว่ากะแปะนั้นได้รับไปจากเจ้าพนักงานจะขอเปลี่ยนใหม่จะ
ยอมให้เปลี่ยนไม่ได้ เพราะเป็นที่สงสัยว่าจะรับกะแปะดีไปเปลี่ยน
กะแปะเสียมาเปลี่ยนเล่า จะต้องให้ชั่งกะแปะเสียแลกกะแปะดีไป
แต่ตามน้ำหนักเพียงกึ่งหนักตั้งว่าแล้ว

ซึ่งว่ามาทั้งนี้เพื่อจะกันความคิดคนพาลที่จะหักจะเจาะกะแปะ
หนึ่งให้เป็นสองมาพาโลแลกเงิน เพราะการที่กะแปะใช้มาใช้ไปคง
จะร้อยหรือห้ามไม่ได้ เมื่อมีผู้มาขอแลกก็ต้องยอมให้แลกนั้นเป็น
เหตุ ถ้ากะแปะที่สักหรือเสียลดตายบ้างไม่มีร้อยเจาะรอยตัดรอย
ต่อแล้ว ก็คงจะให้ชนเหมือนกะแปะดี

อนึ่ง เมื่อกะแปะอัฐกะแปะโสฬศนั้นแพร่หลายไปมาราษฎร
ซื้อขายกัน เมื่อมีผู้รอนรนต้องการถึงจะขายกันแพงขึ้นไปจนถึงอัฐ
ละสองร้อยเบย ๔ อัฐเป็นเฟื้อง โสฬศละร้อยเบย ๘ โสฬศเป็น
เฟื้องกิด ถ้าผู้ใดมีกะแปะมากอยากจะขายเสียง่าย ๆ อยากได้เงิน
เร็ว ๆ จะขายถูกจนถึงอัฐละ ๕๐ เบย ๑๖ อัฐเป็นเฟื้อง โสฬศละ ๒๕
เบย ๓๒ โสฬศเป็นเฟื้องกิด เมื่อการผันแปรไปในราษฎรอย่างไร ผู้
ที่จะมาแลกเงินไปจากท้องพระคลังคงจะได้ ๘ อัฐเฟื้อง ๑๖ โสฬศ

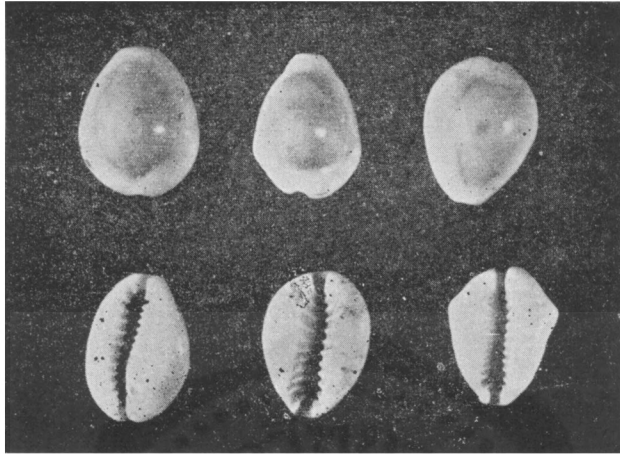
เพื่อยังย่นอยู่อย่างเดียวตามราคาหลวง จะไม่ให้ยักย้ายไปตาม
ราษฎรเลย ให้เชอพังคำประกาศนี้เป็นประมาณ”

แลจากหนังสือเรื่องเงินตราของสยาม มิสเตอร์เลอเม เขียนไว้แปลโดย
ความได้ว่า

“แจกเช่นประเทศทั้งหลายทั้งปวงในโลก แต่โบราณกาลมาเบี้ยหอยนั้น
ใช้เพื่อแลกเปลี่ยนในเมืองสยาม แลใช้เป็นกระแสนัดทั่วไปในราชอาณาจักรจวบ
จนสมัยพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๔ จึงได้โปรดให้ใช้เบี้ยดีบุกแลเบี้ยทองแดงแทน
เบี้ยหอยนั้นมีขนาดแลรูปร่างต่าง ๆ กัน มีตั้งแต่ขนาดใหญ่เรื่อยลงมาถึงขนาดเล็ก
แต่ก็มีค่าเท่าเทียมกัน เรียกชื่อได้ดังนี้

๑. เบี้ยโพล่ง
๒. เบี้ยแก๊
๓. เบี้ยจั่น
๔. เบี้ยนาง
๕. เบี้ยหมู
๖. เบี้ยพองลม
๗. เบี้ยบัว
๘. เบี้ยตุ้ม

เบี้ยตุ้มมีลักษณะคล้ายเบี้ยนาง แต่ริมมันเย้นกว่า แลเบี้ยบัวนั้นบัดนี้
หายากเต็มที”

เบี้ยต่าง ๆ

แลจากข้อเขียนเรื่องการศึกษาเหรียญษาปณั์ไทยโบราณคืบหน้า
(FURTHER STUDIES OF OLD THAI COINS) โดย มิศ ยู เกเลอ
(Mr. U. Guehler) ในหนังสือเรื่องการศึกษาเหรียญษาปณั์ไทยโบราณ
(Studies of Old Siamese Coins) ซึ่งแปลโดยความได้ว่า

“แลเหรียญษาปณั์ทองแดง ด้านหน้ามีคำไทยว่า สงขลา แลจตปี
๑๒๔๑ (๑๘๗๙) เช่นเดียวกับคำจารึกภาษามาลย์ (Arabic) ด้านหลังจารึกคำจีน
(จีน เฮง ทง ปอ) ไม่มีราคาแจ้งไว้ ดูเหมือนว่าเหรียญษาปณั์นี้ได้สร้างขึ้นโดย
เงาะใช้กันไน สงขลาเท่านั้น ”

แลก็เหรียญที่ มิศ ยู เกเลอ กล่าวถึงนี้ ผู้เขียนก็มีแต่มิใช่เป็นทอง
แดง เปนเหรียญคืบๆประสม

กะแปะดั่งกู้อัฐ

กะแปะดั่งกู้อิสพศ

แต่ต่อมา เบี้ยอัฐเบี้ยโสฬศกะแปะอัฐกะแปะโสฬศต้องเจอภัย
 ทั่วถูกเป้าถูกเล้าภาเป็นข่าวว่า ใช้ไม่ได้แล้ว ว่าในหลวงจะเรียกคืนบ้าง
 ว่าอะไร ๆ ไปบ้างต่าง ๆ ผิด ๆ กัน แลจนราษฎรเกิดหวั่นไหวอลเวง
 จึงมีประกาศห้ามไม่ให้ตันทันเรื่องกะแปะอัฐแลโสฬศจะใช้ไม่ได้ ลงวัน
 ศุกร เดือน ๑๐ แรม ๑๑ ค่ำ ปีจอจัตวาศก (พุทธศก ๒๔๐๕) ซึ่งผู้
 เขียนขอตัดมิได้คัดความใส่ลงไว้

แลมีข้อควรสังเกตว่า การเข้าข่าวการเล้าภาผิด ๆ การกระพือ
 ข่าวลือต่าง ๆ นั้น ก็ได้มีมาช้านานเต็มทีแล้ว แต่การกระทำดังนี้ใน
 ปัตยุบันนี้ก็ยังใช้ได้ แลพวกคอมมูนิสก็ยังใช้อยู่ จึงขอให้คนไทยเราอย่า
 เบาความแลเชื่อถือข่าวเล้าภาผิด ๆ นั้นเลย แลการที่ราษฎรเกิดอล
 ลเวงในข่าวก็เพราะรู้เท่าไม่ถึงการแลมีรู้ถึงการควรแลการไม่ควร ดังเช่น
 ว่า เพียงแต่การจะนับเบี้ยกะแปะอัฐแลโสฬศ ก็ยังหลงนับที่พันบูพัน
 ศิลาแลพันอิฐกระเบื้องแลกระตางแขง ๆ หยาบ ๆ จนสีกหรือเสียลวด

ลายไปเร็ว แลต้องแนะนำให้ปูผ้าฤๅเจียมลงก่อนแล้วจึงเทลงนับ ตาม
ประกาศห้ามมิให้นับอัฐโสฬสลงที่พื้นแขง ๆ ลงวันพฤหัสบดี เดือน ๑๑
ขึ้น ๒ ค่ำ ปีมะจิดวาศก (พุทธศก ๒๔๐๕) ดังนี้ ซึ่งผู้เขียนขอตัดมิได้
คัดความใส่ลงไว้

แลด้วยพระราชประสงค์จะให้ความสะดวกความสบายแก่ราษฎร
ทั้งปวงของพระองค์ในการแลกเปลี่ยนเงิน ด้วยว่าตำบลที่รับราษฎรเอา
หมายแทนเงินแลเบี้ยกะแปะมาส่งเจ้าพนักงานรับขึ้นเอาเงินหลวงไปนั้นก็ดี
ที่จำหน่ายเบี้ยกะแปะไปให้ราษฎรผู้มาขอซื้อก็ดี อยู่ในพระราชวังเป็นที่
ลับลืออยู่ ราษฎรไม่ทราบไม่เห็นไม่รู้แห่งไปมายาก จึงตื่นเชื่อเล่าภาผิต ๆ
ต่าง ๆ ไปง่าย ๆ จึงได้โปรดให้เจ้าพนักงานพระคลังมหาสมบัติออกมา
ตั้งบักขายมีอักษรประกาศคอยรับราษฎรที่มีเบี้ยอัฐโสฬส จะใคร่แลก
เปลี่ยนให้เป็นเงินนั้นที่หน้าพระที่นั่งสุทไธสวรรย์ปราสาททุกวัน ตาม
ประกาศขยายสถานที่จำหน่ายแลรับกะแปะอัฐโสฬส ลงวันพฤหัสบดี
เดือน ๑๑ ขึ้น ๒ ค่ำ ปีมะจิดวาศก (พุทธศก ๒๔๐๕) ซึ่งผู้เขียนขอตัด
มิได้คัดความใส่ลงไว้ คุณคล้ายกับการให้แลกเหรียญบาทแลเหรียญปลี
กที่ตลาดนัดท้องสนามหลวงในปัจจุบันนี้

เหรียญทองชั้นแรก

แลจากหนังสือเรื่องเงินตราของสยาม มิส เลอเม เขียนไว้แปล
โดยความได้ว่า

“เหรียญชั้นแรกที่สร้างจากโรงกระษาปณ์ในเมืองนี้ กล่าวกันว่าเป็นรูป
สี่เหลี่ยมผืนผ้า ขนาด ๓ ๑/๒ × ๒ ๑/๒ นิ้ว แลหนาประมาณ ๑/๔ นิ้ว ประทับ
ตราจักรทุกมุม ๆ ละจักร มีน้ำหนัก ๒๐ บาท ทำด้วยทองคำเนื้อดีตามมูลค่า ๑ บาท
เท่ากับเงิน ๑๖ บาท จะเป็นราคาประมาณ ๓๒๐ บาท

มิลเลอเมว่า ที่ได้จัดให้เหรียญทองน้อยในสมัยรัชกาลนี้ ก็เพราะเห็นว่า เงินแป้นั้นเริ่มสร้างในรัชกาลนี้ แต่ก็ยังมีจิตคิดสงสัยอยู่ มิลเลอเมเองก็ไม่เคยเห็น เหรียญทองที่ว่านี้”

แลเหรียญทองรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าชิ้นนี้นหนักถึง ๒๐ บาท ตามที่มิลเลอเมเขียน ก็เป็นเรื่องเขียนขึ้นตามที่ได้ฟังเขาเล่ามา มิลเลอเมเองก็ไม่เคยเห็น ผู้เขียนก็ไม่เคยเห็น กระไรก็ดี ถ้ามีผู้แสดงขึ้นแลไม่มีหลักฐาน แล้ว ควรจะเป็นเรื่องฟังไว้แลวางใจไว้ก่อนว่า เก๊

“ยุคทองฟู” สร้างทองแปทศ ทองแปพิศแลทองแปพิตตั้งส์

แลอาจจะว่าได้ว่าในวงการเหรียญกษาปณ์ไทยแล้ว ยุคที่เรียกได้ว่ารุ่งโรจน์นั้นก็คือ ยุคสมัยพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ นี้ แลถึงขนาดจะเรียกก็พอได้ว่า “ยุคทองฟู” คือว่า มีทองคำหลั่งไหลเข้ามาจากต่างประเทศ ทองคำใบของเงินบ้างทองแท่งเงินบ้าง ทองคำเมืองกาสฟอเนียบ้าง ทองเหรียญเมืองยุโรป เมืองอเมริกาบ้าง มีเข้ามามากในพระราชอาณาจักร จึงโปรดให้สร้างทองแปทศแลพิศแลพิตตั้งส์ขึ้น ตามประกาศพิกัตราคาทองแปทศพิศพิตตั้งส์ ลงวันพฤหัสบดี เดือน ๑๑ แรม ๒ ค่ำ ปีกุน เบญจศก (พุทธศก ๒๔๐๖) โดยความว่า

“ในพระราชอาณาจักรนี้แต่ก่อนทองคำมีน้อย เป็นแต่ใช้ทำรูปพรรณต่าง ๆ เป็นเครื่องยศเครื่องประดับ กับต้นทองคำใบของเงินบ้าง ทองแท่งเงินบ้าง ทองคำเมืองกาสฟอเนียบ้าง ทองเหรียญเมืองยุโรป เมืองอเมริกาบ้าง มีเข้ามามากในพระราชอาณาจักร จนเกินการใช้สอยทำรูปพรรณแลเครื่องประดับ ผู้ที่ทรัพย์เก็บทองไว้มาก ร้องขอขายแลขอส่งแทนภาษีอากรก็มี ด้วยเหตุนี้จึงทรงพระราชดำริห์ว่า ตามอย่างเมืองอนโทเป็นเมืองแผ่นดินใหญ่นั่น ๆ หลายเมือง เมอ

ทองคำมีมากขึ้นผู้ครองแผ่นดินเมืองนั้น ๆ ก็จัดทำเป็นทองเหรียญมี
ตราหลวงเป็นสำคัญให้ราษฎรใช้ในกำหนดราคานั้น ๆ ไม่ต้องเอียงน้ำหนัก
แลกเนื้อทองคำกัน ผู้ได้ทองตราทองเหรียญไปเมื่อต้องการ
เงินมาขอขึ้นต่อคลังหลวง ฤๅเศรษฐีเจ้าทรัพย์ ก็ได้ตามกำหนดซึ่ง
พิกัตไว้จนเมืองนั้น ๆ ใช้ทองตราทองเหรียญแก่กันอยู่เป็นปกติ
เหมือนใช้เงินตราแลกเปลี่ยนทั่วทั้งปวง ก็ในกรุงเทพฯ นี้ ทองตราใช้
กับเงินตราเช่นนั้นยังห้ามไม่ จึงมีพระบรมราชโองการดำรัสสั่งให้เจ้า
พนักงานโรงจักร ซึ่งเป็นที่ทำเงินเหรียญแลกเปลี่ยนใช้สอยนั้นคิดทำ
ทองเหรียญทองแปดด้วยทองคำเนื้อแปดเศษสอง คือทองใบยี่หื้อ
อันแสง เป็น ๓ ขนาด ขนาดใหญ่ตราค่าแปด ๘ บาท ขนาด
กลางตราค่าแปด ๔ บาท ขนาดน้อยตราค่าแปด ๑๐ สลึง ขนาด
ใหญ่ขนาดกลางนั้นเทียบตามอย่างทองเหรียญอังกฤษ คือเหรียญ
ใหญ่ของอังกฤษที่เรียกว่าทองปอนด์ ฤๅอีกชื่อหนึ่งว่าสเตอร์ลิงก์
ฤๅอีกชื่อหนึ่งเรียกว่าสอเวอร์เรนต์ แลเหรียญขนาดย่อมเรียกว่าทอง
ฮาฟปอนด์ ฤๅอีกชื่อหนึ่งว่าสมิสเตอร์ลิงก์ ฤๅอีกชื่อหนึ่งว่าฮาฟสอ
เวอร์เรนต์ จะว่าตามการชั่งคิดมาตราเงินในเมืองอังกฤษนั้น อังกฤษ
คตินับว่าปอนด์หนึ่งเป็น ๒๐ ชิลลิง ๆ หนึ่งเป็น ๑๒ เปล แต่ในการ
สั่งสั่งของซื้อขายอยู่ เมื่อได้บิลคือหนังสือกำหนดราคาของมาแต่
เมืองอังกฤษก็ยอมคตินับเป็นจำนวนปอนด์มา ๕ ปอนด์ ๑๐ ปอนด์
๑๐๐ ปอนด์แลอื่น ๆ ครั้นมาถึงกรุงเทพฯ นี้ ถ้าผู้ซื้อทองปอนด์
เอาทองปอนด์ใช้ให้ก็ได้ ถ้าไม่มีทองปอนด์นายห้างผู้รับสั่งของคิด

เอาเงินแต่ผู้ส่งปอนด์ละ ๘ บาทเสมอไป คงคิดราคากัน ๑๐ ปอนด์
 ทองฮาฟปอนด์นั้นไม่เป็นทองบริสุทธิ์เป็นทองขวงลุ่มประสมทองแดง
 ส่วน ๑ ใน ๑๒ ส่วน ปอนด์หนึ่งหนัก ๒ สลึงเมื่อคิดราคาปอนด์ละ
 ๘ ก็เป็น ๑๖ หนัก ฮาฟปอนด์นั้นหนัก ๑ สลึงคิดราคาฮาฟปอนด์ละ
 ๔ บาทก็เป็น ๑๖ หนักเหมือนกัน ทองปอนด์ทองฮาฟปอนด์นั้นได้
 เอามาหุงกัดเอาทองแดงออกเสียก็คงเนื้อทองคำเนื้อแปดปอนด์ ๑ แต่
 สลึง ๑ กับเฟือง ๑ กับ ๒ ไพ คิดราคาปอนด์ละ ๘ บาทก็เป็น ๑๘
 หนักเกินสักหน่อย ทองในฮาฟปอนด์ที่หุงแล้วก็คงแต่เฟือง ๑ กับ
 ๓ ไพ คิดฮาฟปอนด์ละ ๔ บาทก็เป็น ๑๘ หนักเกินหน่อยหนึ่งเหมือน
 กัน จึงทรงพระราชดำริหว่า ซึ่งทองตราทองเหรียญเมืองอื่นเจือทอง
 แดงให้ขวงลุ่มนั้น เพาะจะให้มีเนื้อกระด้างใช้ทนได้นานตราไม่ว่าใคร
 เล่นไป ไม่ต้องยุบทำใหม่บ่อย ๆ ให้เสียสูญเพลิง อนึ่งจะให้ลอใจ
 คนที่ไม่รู้ดูทองว่าคงลุ่มขวงลุ่มยินดีว่าคิดราคาแต่หนัก ในกรุงเทพ ฯ
 นี้จะทำเช่นนั้นให้เหมือนกันก็ได้ แต่ครั้นจะทำอย่างนั้นทองในบ้านใน
 เมืองก็จะเป้นทองขวงลุ่มไปเสียมาก ราษฎรที่ไม่นับถือก็จะรังเกียจ
 ไป จึงโปรดฯ ให้คงทำด้วยเนื้อทองล้วนคิดราคา ๑๘ หนัก ตาม
 เนื้อทองบริสุทธิ์ก็เมื่อคิดแปด ๑๘ หนักทั้ง ๓ อย่าง ขนาดใหญ่
 ทองน้ำหนักสลึงเฟืองกับ ๓ ไพ เท่าราคา ๘ บาท ขนาดกลางน้ำหนัก
 ทองเฟืองกับ ๓ ไพเท่าราคา ๔ บาท ขนาดน้อยน้ำหนักทอง
 เฟืองกับ ๑ ไพเท่าราคา ๑๐ สลึง ขนาดใหญ่ขนาดกลางนั้นใช้ใน
 ที่ทองปอนด์แลฮาฟปอนด์ของอังกฤษดั่งว่าแล้ว แต่ขนาดน้อยราคา
 ๑๐ สลึงนั้นใช้แทนดั่งอย่างอื่น ที่จันเรียกว่าเตล็กิด ว่าเนยะกิด

ทองแป้ทำขึ้นใหม่จำพวก ๓ อย่างนี้ล้วนเป็นทองคำเนื้อ
 บริสุทธิ์ไม่ได้ผสมเงินผสมทองแดงเลย แต่คิดราคา ๑๘ นั้นตามราคา
 เนื้อทองในทองปอนด์แลทองฮาฟปอนด์ของอังกฤษ ซึ่งจะพึงคำนึง
 เอาว่าไม่ได้ผสมทองแดงนั้นเลย ก็ในกาลทุกวันนี้เพราะทองคำมีเข้า
 มามากล้นเหลือไป ผู้มีทองคำมากอยากขายเอาเงินใช้ก็บอกขายราคา
 ต่ำลงมาจนทองคำถูก เนื้อแปดเศษสองก็หย่อนกว่า ๑๖ หนัก
 ก็การที่ทองคำราคาต่ำไปนี้เพราะทองคำมีมากเข้ามา ประมาณเนื้อทอง
 ๑๖ เรียกกันอยู่ว่า เนื้อสี่ เนื้อห้า เนื้อหก เนื้อเจ็ด เนื้อแปด ฤๅอีก
 คำหนึ่งว่านพคุณเก้านี้ ฤๅอีกเล่าคำคนที่พูดละเอียดบอกเศษขาเนื้อ
 หก เนื้อเจ็ดสองขาสามขา ฤๅกลางอย่างนี้เศษอย่างคำว่าเนื้อแปดเศษ
 สอง ก็คำเหล่านี้จะมีต้นเดิมรากของคำมาแต่ไหน ท่านทั้งหลายเข้าใจ
 ฤๅไม่รู้ ซึ่งวางประมาณเป็นจำนวนนับมีแต่สั้นไปหาเก่า แลนับ
 ต่ำได้สี่ลงมากไม่มี คือไม่มีว่าเนื้อหนึ่งเนื้อสองเนื้อสาม แต่บางทีก็มี
 อยู่บ้างเป็นคำโบราณคำลาวแต่ก่อน ได้ยินอยู่ว่าเนื้อหนึ่งเนื้อสอง แต่
 เดียวนี้ก็ไม่มีการพูดแล้ว แลจำนวนนับเนื้อทองคำเกินกว่าเก้าขึ้นไป
 คือใครจะว่าเนื้อสิบ เนื้อสิบเอ็ด เนื้อสิบสอง เนื้อสิบสามสิบ เนื้อ
 ร้อยเนื้อพัน ไม่มีที่เดียว ก็เหตุให้เรียกอย่างนั้นนาคืออย่างไร ท่าน
 ทั้งปวงเข้าใจฤๅไม่ จะว่าให้ท่านทั้งปวงฟังตามที่ได้อธิบายมา ท่านผู้ใดรู้
 แล้วก็อย่าลืมนอเลย จะว่าทั้งนี้เพราะเห็นว่าผู้ที่ไม่รู้มีโดยมาก ให้รู้
 มาก ๆ ด้วยกันจึงจะขอว่าให้เข้าใจ

୫୫

ว่าเนื้อห้า ทองคำหนักบาทหนึ่งเป็นราคา ๖ บาทเรียกว่าเนื้อหก ทอง
คำหนักบาทหนึ่งเป็นราคาเงิน ๘ บาทเรียกว่าเนื้อเจ็ด ทองคำหนัก
บาทหนึ่งเป็นราคาเงิน ๘ บาทเรียกว่าเนื้อแปด ทองคำหนักบาทหนึ่ง
เป็นราคาเงิน ๘ บาท ๒ สลึงเรียกว่าเนื้อแปดสองขา อีกอีกคำหนึ่ง
เรียกว่าเนื้อแปดเศษสอง ตามการทราชมรรใช้ซื้อขายกันในเวลานั้น
ทองคำเนื้อสูงสูงอย่างเอก เช่นทองบางตะพานขายกันหนักบาทหนึ่ง
เป็นราคาเงิน ๘ บาท เรียกว่านพคุณเก้าน้ำ ก็ทว่าสองขาสามขาเกิด
ทว่าเศษสองเศษสามเกิดโดยละเอียดย่นนี้ คือว่าเศษสลึงแต่หน้าขึ้น
นั้นขึ้นไป

ทองผสมสี่เหลือง ๆ ให้ดินไม่ขึ้นทุกวันนี้เรียกกันว่าทองเนื้อ
ริน แต่ก่อนลาวเรียกว่าเนื้อสอง เพราะขายกัน ๒ หนัก ทองเนื้อริน
อย่างเลวฤทองสีดอกบวบ ซึ่งในเวลานั้นขายกันหนักราคาต่อหนัก
ลาวเรียกว่าทองเนื้อหนึ่ง แต่โบราณได้ย่นว่าบังอยู่ ก็ประมาณ
ซอเนื้อทองเหล่านทั้งปวง เดิมเป็นธรรมเนียมของลาวชาวเชียงแสน
แลใช้เป็นโวหารในการเทียบน้ำหนัก ครั้นสืบมาถึงบ้านเมืองใกล้ทะเล
เงินมีเข้ามามาก ราคาทองก็แพงขึ้นไปถึง ๒ เท่าพิกัดนั้น คือบางที
ทองคำเนื้อนพคุณบางตะพานราคาถึง ๒๐ หนักถึง ๑๕ หนัก ทองคำ
เนื้อแปดสามัญฑ์เรียกว่าเนื้อแปดตลาดราคาถึง ๑๘ หนัก ๑๖ หนักถึง
คนโบราณว่ากันอีกคำหนึ่งว่าเข้ากับทองโต้ราคากัน เมื่อไรเข้าถูกทอง
แพง เมื่อไรเข้าแพงทองถูก ซึ่งว่าดังนี้จริงอยู่บ้าง ในเวลาเมื่อใน
กรุงมีธรรมเนียมปิดเข้าไม่ให้มีผู้เอาออกไปค้าขายนา ๆ ประเทศเป็น

นิตย์ เมื่อนั้นชาวนาเมื่อทำนาได้เข้ามากจะขายราคาแพงก็ขายไม่
 ใครได้ จะเก็บไว้กลัวจะผุจะเสียต้องขายไปราคาต่ำ ๆ เพียงเกวียน
 ละ ๕ บาท ๔ บาท ๓ บาท ถึงกระนั้นไม่มีใครมีผู้ซื้อ ต้องเอาเข้าออก
 แลกของต่าง ๆ บรรดาที่จะใช้จะกิน เมื่อขายดังนั้นก็ไม่ได้ทรัพย์สิน
 มากเป็นกำไรสมกับแรงเหนื่อย ที่ชาวนาคุ้โคกลัวต้องเสียค่านาเปล่า
 เวรนาเสีย นานาฝนฟางล่อยกทิ้งไม่ทำ ชาวนาที่ทำอยู่ก็คอยจ้องมอง
 หาเวลาที่จะกดราคาเข้าให้สูงขึ้นเมื่อเวลาคนตนกินช่อ ก็เมื่อใดฝน
 แล้งสักเดือนหนึ่งครึ่งเดือนฤดูมั่วข้าวศึกเสียเหนือใดอะไรมา คนที่
 ครอบครัวยุตรภรรยาทาสชายหญิงมากก็เกิดความสดุ้งตกใจกลัวเข้า
 จะแพงตนกินเที่ยวขอเข้ามาไว้ ต้นอย่างนั้นหลายสิบแห่งเข้าด้วยกัน
 ราคาเข้าก็แพงขึ้นไปในสองวันสามวัน ก็เพราะนาน้อยตัวเข้าก็น้อย
 เมื่อตนกินช่อมากเอาไปก็เสีย เข้าก็ไม่พอประสงค์ของคนของตน
 ต้องขอช่อขอปันกันอยู่ ที่เข้ามากอยากได้กำไรก็ยกกดราคาเข้าให้
 สูงขึ้นไปจนเงินของคนบางจำพวกจะใช้ราคาเข้าไม่มี ต้องเอาทอง
 ออกดีให้แทนราคาเข้า ฝ่ายผู้จะรับเอาทองไว้ก็เกยงเลียงให้ลดราคา
 ทองต่ำลงไป ด้วยเหตุนี้เมื่อไรเข้าแพงราคาทองจึงต่ำลงมากก็เพราะต้น
 ความทบทหลังฝนน้อยนานน้อยก็ฝนมากน้ำมากเกินไปก็ดี ครั้นฤดูทำ
 นาปีใหม่ชาวนาเห็นว่าเข้าแพงอยากจะขายเข้าให้มีกำไรตนกันทำนา
 มากทุกแห่งทุกตำบล คนที่ท่งนาไปทำมาหากินอย่างอื่นแล้วก็กลับไป
 ทำนา ฝ่ายผู้ทช่อเข้าไว้เกินประมาณเห็นว่าปีใหม่เข้าใหม่จะมีมาก
 เข้าที่ตนช่อไว้แพงจะเก็บไว้กลัวจะผุจะเสีย ฤาจะขายต่อเมื่อเข้า

ใหม่มั้มา มากก็กลัวว่าราคาเข้าจะตกลงหนักจะขาดทุนมากไป ก็รับ
ร้อนแรงขายเข้าของตัวที่เก็บไว้เสียโดยเร็ว ผู้ขายขาดทุนแต่น้อย
ด้วยเห็นว่าดีกว่าจะขายเมื่อเวลาเข้าใหม่มั้ ราคาจะตกมากนั้น ก็เมื่อ
ขายเข้าขาดทุนไปตั้งนั้นแล้ว ก็กลับไปหากำไรในทองซึ่งตัวได้เอาเข้า
แลกไว้ ฤๅเอาเงินซื้อไว้ด้วยราคาต่ำ ๆ ดังว่าแล้วนั้น ก็พากันกด
ราคาทองให้สูงขึ้นไป ก็ทองนั้นเป็นของเก็บไว้ไม่ผุผิน เมื่อราคายัง
ต่ำอยู่ไม่ขายเมื่อราคาทองกลับสูงขึ้นไปจึงขาย ก็ด้วยเหตุนี้เมื่อไร
ราคาเข้าถูกทองจึงแพง คำที่ว่ามาก่อนนั้นก็ชอบด้วยเหตุบังโดยจริง
แต่บัดนี้เพราะเปิดเข้าให้นานาประเทศขนเข้าไปจำหน่ายเมืองอื่นไม่
ห้าม ก็ผู้ทำนามากเต็มทีแลนาเกิดขึ้นใหม่ ๆ ทุกปี เมล็ดข้าวใน
บ้านในเมืองล้นเหลือเฟ้อฟาย คนต่างประเทศเอาเรือเข้ามาบรรทุก
เข้าไปขายเมืองอื่นมากมายหลายลำ บ้างขนเข้าไปหลายหมื่นเกวียน
ราษฎรก็กดราคาเข้าให้แพงอยู่เป็นนิตย์ด้วยคิดจะขายเอาเงินให้มาก
ฝ่ายลูกค้านานาประเทศเมื่อเห็นเข้าในกรุงเทพ ฯ ราคาแพงเพียงพอ
จะซื้อเอาไปขายมีกำไรได้ ก็เอาเงินมาบ้างเอาทองมาบ้าง แต่เมืองอื่น
มาซื้อเข้าไป ก็เงินทองเมื่อเข้ามาในบ้านในเมืองก็ไม่หมดไม่สูญไป
เหมือนดังเข้าที่คนกินเสีย เงินทองในพนบ้านพนเมืองก็มากขึ้นทุกปี
ตั้งแต่เปิดเข้ามาแปดปีเงินเมืองอื่นเข้ามาในกรุงเทพ ฯ นหลายหมื่น
ชั่ง ทองคำเข้ามาในกรุงเทพ ฯ นหลายสิบล้าน เพราะฉนั้นถึงเข้ามา
ราคาก็แพงอยู่ คือเกวียนละ ๔ ตำลึง ๕ ตำลึงเสมอไป เหมือน
กับของสิ่งอื่น ๆ ราษฎรขายอยู่ถูก ๆ ราคาก็แพงขึ้นหมดทุกอย่าง

เพราะเงินทองมีเข้ามามาก เมื่อเป็นดังนี้การก็เป็นอัครรรย้อยู่อย่าง
 หนึ่ง กาลล่วงมาถึง ๕ ปี ๑๐ ปีแล้ว โดยปีใดปรากฏว่าฝนน้อยน้ำป่า
 ก็มาช่วยน้ำไม่ให้เสีย เหมือนอย่างปีมะแมเอกศก ปีระกาตรีศก
 ปีจอจัตวาศกนั้น แลในปีกุนเบญจศกนตั้งแต่เดือน ๕ เดือน ๖ มาจน
 สิ้นเดือน ๑๐ ฝนตกชุกมากนัก เป็นที่น่ากลัวว่าจะเปนน้ำใหญ่มา
 ท่วมเข้าเสีย แต่เมื่อสืบไปในเมืองฝ่ายเหนือก็ได้ความว่าน้ำในบ้น
 น้อยกว่าน้ำในปีหลังอีก ต้นเข้าทุกแห่งทุกตำบลเป็นชุ่มชื้นอยู่ด้วยน้ำ
 ฝน เขาก็คงจะได้ไม่เสียทุกแห่ง ก็เมื่อการเป็นดังนี้อยู่ จะว่าอย่างเก่า
 ว่าเมื่อไรเข้าถูกทองแพง เมื่อไรเข้าแพงทองถูกเห็นจะหาขอบไม่แล้ว
 ด้วยเข้าเปิดเสียแก่นานาประเทศแล้วราษฎรทำนาเต็มมืออยู่เสมอ ผู้ที่
 ไม่ได้ทำนาก็ไม่ได้ตั้นจึงกันขอเข้าอย่างแต่ก่อนมานานแล้วมิใช่ฤ
 เพราะฉนั้นจะต้องว่าใหม่ว่า เมื่อใดชาวต่างประเทศเอาทองเข้ามาใช้
 เป็นราคาสินค้าในกรุงเทพฯ มาก เมื่อนั้นราคาทองก็จะตก เมื่อใดลูก
 ค่าชาวต่างประเทศเอาเงินเข้ามาใช้เป็นราคาสินค้าในกรุงเทพฯ มาก
 เมื่อนั้นราคาทองก็จะกลับขึ้นไป ก็แต่ทองนั้นมิแต่เป็นทองคำของไบ
 จะซื้อขายกันก็ยาก ผู้จะซอมักกดราคาให้ต่ำไม่ว่าใครจะขอ ทองมา
 เหลือเพื่ออยู่มากจึงได้คิดทำเป็นทองแปะมัตราให้ใช้ประจำราคาสินค้า
 ที่ซื้อขายกันได้เหมือนกับเงิน เมื่อผู้จะเอาไปทางไกลใส่พกไปเล็ก
 น้อยก็ได้ราคาหลายตำลึงหลายชั่ง ไม่หนักบ่าหนักพกหนักหาบหนัก
 เรือเหมือนอย่างพาเอาเงินไป ฤาจะเก็บไว้ในหีบในที่น้อย ๆ ไว้ข้าง
 ที่หลับที่นอนก็จะเก็บไว้ได้มาก ๆ ง่าย ๆ บัดนี้ซึ่งตั้งราคา ๑๘ บาท

ไปนั้นเพราะเป็นทองมัตรา เมื่อผู้ใดได้ไปซื้อไปเมื่อไม่พอใจเอาไว้
 เห็นไปว่าเสียเปรียบ จะใคร่ได้เงินก็จึงเอามาคืนขึ้นรับเงินไปจากพระ
 คลังหลวงตามราคา ๑๘ หนักนั้นเกิด ถ้าทองไม่ถูกเจาะถูกตัดยับเสีย
 ถึงลายจะเลือนลบสีกหรือไปบ้าง ถ้ายังสังเกตได้ว่าเป็นตราเดิมแท้มี
 ไขของปลอมแล้ว ชาวพระคลังก็จะรับใช้ราคา ๘ บาท ๔ บาท ๑๐ สลึง
 ตามเดิมนั้นให้ ก็เพราะในหลวงรับจะใช้ราคาเท่านี้ยังยืนไม่ลดหย่อน
 ดังนี้แล้ว ผู้ที่ได้ไปไม่ควรรังเกียจ ควรรับใช้ตามพิกัตประกาศมา
 เหมือนกับเงินตราพดด้วงบาท กึ่งบาทแลสลึงแลเฟื้องกิด เงินเหรียญ
 กึ่งดอลลิง เงินเหรียญบาท กึ่งบาทแลสลึง แลเฟื้องกิด เบยอัฐ เบย
 โสฬสกิด เงินเหรียญของมาแต่เมืองนอกซึ่งคิดกันตามประกาศไว้
 ใช้ ๓ เหรียญ ๕ บาท แลเงินรูเบยที่แขมลายุ ฤๅชาวบักซ์ได้เรียก
 ว่าย่ำไป ราคาแต่ละ ๓ สลึง นั้นกิด เมื่อมัตราเป็นที่สังเกตแล้วราษฎร
 ก็ใช้กันง่าย ๆ ไม่เลือกน้ำเงินไม่เลือกน้ำหนักแลไม่คิดราคาต่อบุกล
 ทองแดงนั้นเลย ใช้ยืนตามพิกัตประกาศแต่ก่อนนั้นใด ทองแป่มัตรา
 ๓ ขนาดนั้นก็ให้ใช้ตามพิกัตแปใหญ่แต่ละ ๘ บาท แปกลางแต่ละ ๔
 บาท แปน้อยแต่ละ ๑๐ สลึงเหมือนกันดังนั้นเกิด แต่ถ้าผู้ซื้อทองคำ
 เปลาจะมาให้ทำแป ๓ อย่างนั้นให้ จะต้องหักค่าถ่านค่าสูญเพลิงตาม
 แต่เจ้าพนักงานจะคิดให้ตามสมควรแก่งาน ถ้าจะเอาทองเปลาฤๅทอง
 รูปพรรณมาแลกเอาทองแปจะคิดหนักต่อหนักไม่ได้ ต่อให้ขายราคา
 ทองคำแลราคารูปพรรณที่เอามาขึ้นตกลงว่าเป็นราคาเท่าใดตามราษฎร
 ซื้อขายกันนั้นแล้ว จึงจะคิดราคาทองแปตามพิกัตนี้ใช้ราคาทองคำ

เปล่าแลรูปพรรณนั้นให้ เพราะจะต้องเสียแรงแลเสียถ่านเสียฟืน
แลสูญเปลืองไป ทองแป้มีตราที่ไปเจาะไปตัดทำยับเป็นเสียแล้วราคา
ก็ตก เหมือนราคาทองคำเปล่าที่ราษฎรซื้อขายกันขึ้น ๆ ลง ๆ ตาม
เวลานั้น ๆ แต่ราคาทองแป้นั้นเมื่อมีผู้เอาทองแป้มีตราเป็นสำคัญอยู่
นั้นมาชนเอาเงินฤมาส่งแทนภาพาครเงินพินัยใด ๆ ก็ได้ คงจะคิด
ราคาพิกัต ๒ ตำลึงแลตำลึง ๑ แล ๑๐ สลึงนั้นยังขึ้นเสมออยู่ ถึงทอง
คำที่ราษฎรซื้อขายกันราคาจะต่ำลงก็ดจะสูงขึ้นกว่า ๑๘ หนักก็ดก็จะ
ไม่ยกย้ายราคาเลย คงจะใช้ให้หักให้ตามราคานั้น เมื่อราษฎรรับทอง
แป้ทั้ง ๓ ขนาดนั้นใช้ได้ทั่วกันมาก ๆ แล้ว ในหลวงจะส่งตามหัวเมือง
นั้น ๆ ว่า ถ้ามีผู้เอาทองแป้ทั้ง ๓ จำพวกนี้ไปขอขึ้นก็ให้กรมการคอย
รับตามหัวเมืองนั้นทุก ๆ เมืองไป

ทองแป้ ๓ ขนาดนั้นถ้าจะเรียกชื่อว่าแป้ทองใหญ่ แป้ทองกลาง
แป้ทองเล็ก ก็จัดหนักไป แลเมื่อเวลาจะใส่เข้ากับค่านับว่า ๓ แป้
ทองใหญ่ ๔ แป้ทองกลาง ๕ แป้ทองเล็กก็พึงยากไป อนึ่ง แป้ทอง
ใหญ่แป้ทองกลาง แป้ทองเล็กของเมืองไร ถ้าจะเอาช้ออังกฤษมา
เรียก ขนาดใหญ่ว่าทองปอนด์ ขนาดกลางว่าทองฮาฟปอนด์ ลักษณะ
ก็ไม่เหมือนกันแต่เป็นแต่ราคาเท่ากัน ด้วยทองปอนด์แลฮาฟปอนด์
ของอังกฤษนั้นเป็นทองขวางลิ่มเข้าทองแดง คิด ๑๖ หนักตามทอง
ขวางลิ่มนั้น ก็เมื่อคัตทองแดงออกคงแต่ทองก็เป็นราคา ๑๘ หนัก
กว่าไปหน่อยหนึ่ง เพราะฉะนั้นถ้าจะเรียกว่าทองปอนด์ทองฮาฟ
ปอนด์ตามอังกฤษก็จะเป็นไปกับทองที่ไม่เหมือนกัน ถ้าจะเรียกอย่าง

นั้นให้ได้ก็ต้องเอาคำว่าไทยใส่เข้า ว่าทองปอนด์ไทย ฮาฟปอนด์
 ไทยจึงจะเข้าใจกันดี ทองขนาดเล็กนั้นแล้วเพราะคำตามราคาคำถึงเงิน
 จะเรียกว่าทองเตล็ด ฤๅทองเนี้ยก็ได้ แต่ข้างหนึ่งเป็นช่ออังกฤษ ข้าง
 หนึ่งเป็นช่อจีน จะเรียกของที่ทำขึ้นในเมืองก็ไม่ชอบกล ก็เหมือน
 อย่างแปดบุกใหญ่่น้อยซึ่งใช้แทนเบียร์ร้อย เบียร์ห้าสิบนั้น ครั้นจะเรียก
 เบียร์ร้อยเบียร์ห้าสิบเมื่อใส่เข้ากับนับก็ขัดหูฟังยากไป เหมือนจะว่า
 ร้อยร้อย สองร้อยร้อย ห้าสิบห้าสิบ ร้อยห้าสิบ สองร้อยห้าสิบ ก็ฟัง
 ยากไม่รู้ว่าคำไรเป็นค่านับคำไรเป็นช่อเบียร์ เพราะฉะนั้นจึงได้ให้ช่อเป็น
 คำศัพท์สูงว่าอัฐ ว่าโสฬศ คำนั้นเดิวนั้นก็ใช้คล่องแล้วทั้งบ้านทั้ง
 เมืองนั้นใด ถ้าจะเรียกช่อทอง ๓ ขนาดนั้นจะเรียกให้เข้าศัพท์สูงอย่าง
 อัฐอย่างโสฬศก็ได้ ให้เรียกทองขนาดใหญ่ว่า (ทศ) แปลว่า ๑๐ แป
 เป็นเงินชั่งหนึ่ง ขนาดกลางเรียกว่า (พิศ) แปลว่า ๒๐ แปเป็นเงิน
 ชั่งหนึ่ง ขนาดน้อยเรียกว่า (พัคดิงส์) แปลว่า ๓๒ แปเป็นเงินชั่ง
 หนึ่ง อีกอย่างหนึ่งแปทองขนาดใหญ่ให้เรียกว่า (ทุกกังส์) แปลว่า
 สองตำลึง ขนาดกลางให้เรียกว่า (เอกกังส์) แปลว่าตำลึงเดียว
 ขนาดน้อยให้เรียกว่า (จิ้นกังส์) แปลว่าตำลึงเงิน ตามแต่จะชอบ
 ใจเถิด แต่เห็นว่าอย่างก่อนนั้นเป็นดีด้วยคล้ายกับช่ออัฐช่อโสฬศ
 ซึ่งบอก ๘ แล ๑๖ แบ่งแต่เพียง ในทองนี้ให้เรียกว่า (ทองทศ)
 (ทองพิศ) (ทองพัคดิงส์) ซึ่งแบ่งเป็น ๑๐ แล ๒๐ แล ๓๒ แต่
 ราคาชั่งหนึ่งนั้น เทอญ”

แต่ถึงครานที่ท่านผู้อ่านก็พอจะรู้จะเห็นได้แล้วว่า “ประมาณเนื้อทอง ซึ่งเรียกกันย่อว่า เนื้อสี เนื้อห้า เนื้อหก เนื้อเจ็ด เนื้อแปด ฤๅอีกคำหนึ่งว่าเนื้อคุณแก่น้ำ” นั่นคืออะไรกัน แลที่ “ใครจะว่าเนื้อสิบ เนื้อสิบเอ็จ เนื้อสิบสอง เนื้อยี่สิบสามสิบ เนื้อร้อยเนื้อพัน ไม่มีที่เดียว” แล “ท่านผู้ใคร่รู้แล้วก็อย่าล่ออเลย”

ข่าวกับทองโตราคา

อนึ่ง “คนโบราณว่ากันอีกคำหนึ่งว่า เขากับทองโตราคากัน เมื่อไรเข้าถูกทองแพง เมื่อไรเข้าแพงทองถูก ซึ่งว่าดังนี้ก็จริงอยู่บ้าง” แลเรื่องเขากับทองโตราคากันนั้นพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ ได้ทรงโปรดสาธยายชี้แจงไว้อย่างน่าฟังอย่างยิ่งแลตรงตามความเท็จความจริง แลก็เป็นที่น่าคิดน่าคำนึงที่ว่า “ถึงเข้ามีมาราคาก็คงแพงอยู่ (เพราะขายไปนานาประเทศ) เหมือนกับของสิ่งอื่น ๆ ราษฎรขายอยู่ถูก ๆ ราคาก็แพงขึ้นหมดทุกอย่าง” ดังนั้นก็เป็นที่น่าเฉลียวใจบ้าง ดังว่ากลุ่มชาวนาในปัตยุบันนี้จะเอาแต่ราคาเข้าแพงแล้ว ก็ไม่น่าจะลืมนึกว่าของสิ่งอื่น ๆ ราษฎรขายอยู่ถูก ๆ ราคาก็แพงขึ้นหมดทุกอย่างซึ่งเคยเป็นแลเคยมีมาแล้วแต่สมัยพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔

แลการก็เป็นอัศจรรย์อยู่ที่ไพร่ฟ้าหน้าใสทั้งหลายทั้งปวงมิได้อ่านมิได้รู้ถึงเหตุการณ์ในสมัยนั้น แลซึ่งก็เป็นเหตุการณ์ที่ผ่านไปในระยะร้อยกว่าปีนี้เท่านั้นเอง อนิจจาเอ๋ย

แลในส่วนเกี่ยวด้วยทองเหรียญทองแปดด้วยทองคำเนื้อแปดเศษสอง คือทองใบจากยี่ห้ออันสงที่ทรงโปรดให้เจ้าพนักงานทำขึ้นถึง ๓

ขนาด เป็นทองคำบริสุทธิ์ไม่ใช่ทองขวงลึ่มประสมทองแดงอังกฤษ แล
ว่าถ้าจะเรียกก็ต้องเอาคำไทยใส่เข้า ว่าทองปอนด์ไทย ฮาฟปอนด์ไทย
จึงจะเข้าใจแน่ ทองขนาดเล็กนั้นเล่าเพราะทำตามราคาคำลึงจีนจะเรียก
ว่า ทองเตล่ ฤๅทองเนี้ยก็ได้นั้น ดูดูก็ขำสันทิแลก็ดูเหมาะสม
เอาเสียด้วย

แลจากหนังสือเหรียญษาปณ์รำลึก นายเฉลิม ยงบุญเกิด เขียน
ไว้ว่า

“เหรียญทองพิสและเหรียญทองพตติงส์ได้ทำมาแล้วสองครั้ง ครั้งแรกใน
ฐานะเป็นเงินตรา เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๐๖ และครั้งที่สองเปิดให้ประชาชนขอแลกได้
ในปี พ.ศ. ๒๔๓๘ แต่เหรียญทองพตติงส์นั้นมิได้ทำเพียงสองครั้ง ก่อนปี พ.ศ. ๒๔๐๖
ก็ได้ทำขึ้นสองคราวด้วยกัน คือ ในปี พ.ศ. ๒๔๐๑ พร้อมกับเหรียญเงินเครื่อง
ราชบรรณาการ เหรียญรุ่นนี้มีลวดลายแตกต่างจากเหรียญรุ่น พ.ศ. ๒๔๐๖ เล็กน้อย
ชาวบ้านไม่เรียกพตติงส์แต่เรียกว่าเหรียญทองบรรณาการ ในการจำหน่ายครั้งนี้
ไม่มีประกาศทางราชการให้ใช้ได้เป็นเงินตรา แต่ก็เป็นทีที่เข้าใจกันโดยปริยายว่า
ใช้ชำระหนี้กันได้ในท้องตลาด อีกคราวหนึ่งก็คือ ในปี พ.ศ. ๒๔๐๓ พร้อมกับ
เหรียญเงินตรามงกุฏ ในครั้งนี้ได้มีประกาศพิกัตราคาเหรียญบาทแลเงินแปะ พ.ศ.
๒๔๐๓ กำหนดให้ใช้ได้เป็นเงินตราในพิกัตราคาสิบสลึง”

แลที่เกี่ยวกับเหรียญทองบรรณาการนั้น ในหนังสือเรื่องเงินตรา
ของสยาม มิสเตอร์เลอเม เขียนไว้แปลโดยได้ความว่า

“เหรียญทองแปะที่ได้สร้างในครั้งหลังสุดหนั ๑ เฟื้อง เรียกกันว่าเหรียญ
ทองบรรณาการ กล่าวกันว่าพิมพ์จากเครื่องทำเงินที่กวีนวิคตอเรียได้ถวายพระเจ้า
อยู่หัว รัชกาลที่ ๔ มา มีลักษณะเดียวกับเหรียญทองแปะที่แล้ว ๆ มา แต่ทว่ามีขอบ
วงลูกบัตแลมีรูปมงกุฎใหญ่กว่า มีลายดอกมลิแลริมขอบเกลี้ยง”

แจกเบี้ยหวัดเป็นทองแทนเงิน

แลมีเหตุการณ์อีกอย่างตลกคล้ายจะเป็นเรื่องที่ทันสมัยอยู่ พอจะเปรียบเทียบเข้ากันได้กับสมัยปัจจุบันนี้ ด้วยว่าใครผู้ใดใครจะแลกเงินที่พระคลังมหาสมบัติก็ ฤจะจ่ายเบี้ยหวัดเงินเดือนให้แก่ข้าราชการก็ ใดใครผู้ใดฤข้าราชการผู้หนึ่งผู้หนึ่งก็จะถูกเจ้าพนักงานขอให้ฤร้องให้รับเงินเหรียญบาทจำนวนหนึ่งรวมไปด้วย แลซึ่งเหตุการณ์ในลักษณะนั้นนี้ได้เคยเกิดเคยมีมาแล้ว แต่ในสมัยพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ เหมือนกัน ด้วยว่าในครั้งกระนั้นการจะแจกเบี้ยหวัดด้วยเงินตราเหรียญบาทยังทำไม่ขึ้นไม่ทัน ทรงพระราชดำริห์จะลงมือพระราชทานเบี้ยหวัดแต่ละต้องเอาทองทศ ทองพิศ ทองพดด้วงสี่ให้แทนเงินบาทบ้าง จะว่าเป็นอย่างพอเห็น คือผู้ใดได้เบี้ยหวัด ๕ ตำลึงจะพระราชทานเงินแต่ ๔ ตำลึงทองพิศ ๆ หนึ่งแทนเงินตำลึงหนึ่ง ฤเบี้ยหวัด ๖ ตำลึงจะพระราชทานเงินแต่ ๕ ตำลึงทองพิศ ๆ หนึ่งฤพระราชทานเงินแต่ ๔ ตำลึง ๓ บาท แลทองพดด้วง ๒ แทนเงิน ๕ บาท ฯลฯ ให้รับทองไปแทนเงินไว้ก่อน ตามประกาศว่าด้วยแจกเบี้ยหวัดเป็นทองทศทองพิศทองพดด้วงสี่แทนเงินลงวันเสาร์ เดือน ๑๐ ขึ้น ๓ ค่ำ ปีชวดฉศก (พุทธศก ๒๔๐๗) ซึ่งผู้เขียนขอตัดมิได้คัดความทั้งหมดใส่ลงไว้ ทั้งนี้แลพอจะเห็นได้แลรู้ได้ว่าเจ้าพนักงานในสมัยปัจจุบันคงจะได้อ่านประกาศฉบับนั้นแล้ว จึงได้นำความเก่ามาเล่าใหม่เท่านั้นเอง แลเป็นการนำชมที่เดียวหาเป็นที่น่าอัศจรรย์แต่ประการใดก็มีได้ แลก็มีได้มีความแปลกความปลาดอันใดอย่างใดเลยแลดูเป็นเพียงการลอกแบบ ฤที่ฝ่าหรั่งเชื่อว่าคำหนึ่งว่า กอบัแบบในสมัยเก่ามาใช้ใหม่เท่านั้น

อนึ่ง ยังมีประกาศเกี่ยวกับทองแปในคราวต่อมาอีก คือว่า ผู้ที่ได้ซื้อทองแปไป ฤฯขายของได้ทองแปไป ฤฯผู้ที่ได้รับพระราชทานทองแปไปจะเอาทองแปมาขึ้นเอาเงินไปแต่ต้องพระคลังได้ฉบับหนึ่ง แลอีกฉบับหนึ่งมีว่า ทองแปนั้นให้ใช้ซื้อของ แลกเงิน ใช้หนี้ได้ ซึ่งผู้เขียนขอตัดมิได้คัดความละเอียดใส่ลงไว้ ท่านผู้อ่านจะพึงหาดูได้จาก

ประกาศกำหนดที่จะเอาทองแปมาขึ้นเอาเงินไปแต่ต้องพระคลัง (หมายเลข ๓๓๗)

ประกาศกำหนดที่รับทองทศ พิศ พัดตั้งส์ (หมายเลข ๓๓๘)

เหรียญทองและเหรียญเงินหนัก ๔ บาท

ได้จากหนังสือเหรียญกษาปณ์รำลึก นายเฉลิม ยงบุญเกิด เขียนไว้ว่า

“เมื่อปีชวด พ.ศ. ๒๔๐๗ มีการพระราชพิธีเฉลิมพระชนม์พรรษาครบ ๖๐ ปีบริบูรณ์ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสร้างเหรียญตราพระมหาพิชัยมงกุฎหนัก ๔ บาท เป็นเหรียญทองคำอย่างหนึ่ง เหรียญเงินอย่างหนึ่ง พระราชทานพระบรมวงศานุวงศ์ และข้าราชการ และพระราชทานพระบรมราชา นุญาตให้ใช้เป็นเครื่องประดับได้อย่างเครื่องราชอิสริยาภรณ์ด้วย เหรียญดังกล่าว ทำเลียนแบบเหรียญเงินตรามงกุฎซึ่งได้ออกใช้ตามปกติราคาเงินเหรียญบาท แลกเงินแปะ ลงวันที่ ๑๗ กันยายน ๒๔๐๓ ด้านหน้ามีตรารูปพระมหาพิชัยมงกุฎอยู่กลาง มีฉัตรกระหนาบอยู่สองข้าง มีกึ่งไม้เป็นเปลวแทรกอยู่ในท้องลายและมีดาวอยู่รอบๆ ๓๒ ดวง รอบวงขอบเป็นลายเพชรดอกไม้ ด้านหลังเป็นลายแก้วชิงดวงหรือลายรวงผึ้งตามที่ชาวจีนเรียกกันมีอักษร “กรุงสยาม” อยู่กลาง และมีอักษรจีน

鄭明通 實 อยู่ ๔ ทิศ อ่านออกเสียงเป็นภาษาแต้จิ๋วว่า “แต้ เม้ง ทง ป้อ” รอบวงขอบเป็นลายเกสรดอกไม้วี เหยียญทั้งสองชนิดนี้เรียกชื่อกันตามบรรดานักเล่น เหยียญว่า “เหยียญแต้เม้ง” และถือว่าเป็นหนึ่งในชุดเหยียญตรามงกุฏ

การที่ทราบว่าเหยียญแต้เม้งเป็นเหยียญที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวพระราชทานในงานพระราชพิธีเฉลิมพระชนม์พรรษาครบ ๕ รอบ ก็เพราะหนังสือตำนานเครื่องราชอิสริยาภรณ์สยามและประชุมพงศาวดารภาคที่ ๒๕ (ฉบับพิมพ์ครั้งที่ ๒) ซึ่งเป็นหนังสือที่กล่าวถึงเหยียญนั้นได้ตีพิมพ์รูปถ่ายของเหยียญไว้ด้วย และถึงแม้ว่าจะเป็นรูปถ่ายของเหยียญเพียงด้านหน้าด้านเดียวก็พอจะสันนิษฐานได้ เพราะขนาด ลวดลาย และจำนวนของดาวตรงกันกับเหยียญของจริง

เนื่องจากด้านหลังของเหยียญมีอักษรจีนอยู่ด้วย อาจทำให้เข้าใจผิดไปว่าเป็นเหยียญของจีน จึงได้มีอักษรไทยแบบไทยย่อซึ่งนิยมเขียนในรัชกาล ๔ กำกับไว้ด้วยเพื่อแสดงให้เห็นชัดว่าเป็นเหยียญของกรุงสยาม ส่วนอักษรจีนแต้เม้งทงป้อนั้น แปลว่าเงินตราของแต้เม้ง พระปรมาภิไธยอย่างจีนแต้เม้งนี้มีผู้เข้าใจสับสนกันมาก ชาวจีนในเมืองไทยเข้าใจกันว่าแต้เม้งเป็นพระปรมาภิไธยอย่างจีนของพระเจ้ากรุงธนบุรี เพราะชาวจีนรู้จักพระเจ้ากรุงธนบุรีในพระนามแต้อ๊วง และยังเชื่อต่อไปว่าพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสร้างเหยียญขึ้นเพื่อเป็นที่ระลึกแห่งพระเจ้ากรุงธนบุรี นายเลอเม เมื่อกล่าวถึงเหยียญนี้ก็ยอมรับไม่ทราบว่าเป็นพระปรมาภิไธยของพระมหากษัตริย์ไทยพระองค์ใด สมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์และสมเด็จพระกรมพระยาดำรงราชานุภาพก็ยังทรงเข้าใจผิดไปว่าแต้เม้งเป็นพระปรมาภิไธยอย่างจีนของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยทรงเชื่อตามคำกราบทูลของพระเจ็นจิ้นอักษร ดังปรากฏตามสาส์นสมเด็จ เล่ม ๑๖ ฉบับองค์การคำของคุรุสภาจัดพิมพ์จำหน่าย หน้า ๗๕-๗๖ ความว่า “พระเจ็น

จีนอักษรเหอคำแปลหนังสือจีนในพระราชลัญจกรมาให้ ได้พูดกันถึงพระปรมาภิไธย
อย่างจีน แกทราบจำได้คืออยู่ ๔ รัชกาล ด้วยได้เคยแปลจดหมายเหตุครั้งแผ่นดิน
เซ่งเป็นดังนี้

รัชกาลที่ ๑	แต่ฮั่ว
รัชกาลที่ ๒	แต่ฮัก
รัชกาลที่ ๓	แต่เหม้ง
รัชกาลที่ ๔	แต่ฮุด

แต่ฮุดเป็นรัชกาลที่ ๔ นั้นคี่ขึ้น หมายความว่าทรงผนวชอยู่ในพระพุทธ
ศาสนา เมื่อได้ความดังนี้ แต่เจียก็ตกเป็นรัชกาลที่ ๕ โดยไม่มีปัญหา ข้าพเจ้าได้
สอบจดหมายเหตุจีนราชวงศ์เซ่งหลายฉบับ ปรากฏแน่ชัดว่าแต่เหม้งหรือตามที่พระ
เจินจีนอักษรเรียกว่าแต่เหม้งนั้นเป็นพระปรมาภิไธยอย่างจีนของพระบาทสมเด็จพระ
จอมเกล้าเจ้าอยู่หัว นอกจากนั้นยังมีหลักฐานอีกอย่างหนึ่งซึ่งพิสูจน์ความจริง
ในข้อนี้ได้ คือพระราชหัตถเลขาภาษาอังกฤษของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้า
อยู่หัว ซึ่งได้พระราชทานให้แก่เซอร์ ยอห์น เบาริงในตอนท้ายของ Postscript
(ป.ล.) มีตราชาตแดงอักษรจีนแต่เหม้งประทับอยู่ ซึ่งตราแต่เหม้ง ไม่มีทางสันนิษ
ฐานเป็นของผู้อื่นไปได้ นอกจากพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

เพื่อประกอบเป็นความรู้ ใคร่ขอกล่าวถึงมูลเหตุที่พระมหากษัตริย์ราชวงศ์
จักรีทรงมีพระนามเป็นภาษาจีนไว้ด้วยว่า เมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬา
โลกขึ้นเสวยราชย์ใหม่ ๆ ได้ทรงแต่งตั้งทูตไปเมืองจีน เข้าใจว่าพระองค์ท่านคงจะมี
พระประสงค์มิให้พระเจ้ากรุงจีนทรงทราบว่ามีกษัตริย์ราชวงศ์ใหม่ จึงทรงใช้
แซ่แต่ของพระเจ้ากรุงธนบุรี แต่เปลี่ยนพระนามใหม่เป็นฮั่ว และนอกจากนั้นคง
จะมีพระประสงค์จะให้ทางเมืองจีนเข้าใจได้ง่าย ซึ่งถ้าออกพระนามเป็นภาษาไทย

ไปแล้วอาจพียงสำหรับคนจีน ฉะนั้น พระมหากษัตริย์ไทยราชวงศ์จักรีตั้งแต่รัชกาลที่ ๑ ถึงรัชกาลที่ ๕ จึงมีพระนามเป็นภาษาจีนทุกพระองค์ เพื่อประโยชน์ในการแต่งตั้งไปเมืองจีนดังได้กล่าวมาแล้ว เป็นแต่พระนาม “แต่เจีย” ที่คิดขึ้นสำหรับพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้นมิได้เคยใช้เลย ทั้งนี้เนื่องจากในรัชกาลนี้มีได้แต่งตั้งไปเมืองจีน”

เหรียญแต่เม้ง

แต่ต่อมาพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ ได้ทรงโปรดให้สร้างเบี้ยทองแดงทำใหม่มีตราเหมือนเบี้ยฮั่วเหมือนเบี้ยโสฬสอย่างใหญ่เรียกว่าซีก ใช้สองอันแปดเฟื้อง อย่างเล็กเรียกว่า เสี้ยว ใช้สี่อันแปดเฟื้อง ได้ทรงโปรดให้จ่ายกัน ตามประกาศให้ใช้เบี้ยทองแดงซีกเสี้ยว ลงวันพุธ เดือนอ้าย แรม ๑๐ ค่ำ ปีฉลูสัปตศก (พุทธศก ๒๔๐๘)

แต่ต่อมาอีกได้มีประกาศให้ใช้ทองแดงซีกเสี้ยวซึ่งทำบางกว่าครั้งแรก ลงวันศุกร์ เดือน ๔ แรม ๙ ค่ำ ปีชวดอัฐศก (๒๔๐๙) เกี่ยวกับเบี้ยทองแดงนี้ความว่า

“เมื่อแรกเดิมจะคิดทำซีกเสี้ยวขึ้นใช้นั้น พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นอลงกฎกิจปรีชา พระวิสุทธิโยธามาศย์ คิดว่าจะให้ราคาทองแดงของซีกเท่ากับกิ่งเฟือง และให้ราคาทองแดงของเสี้ยวเท่ากับ ส่วนที่ ๔ ของเฟือง จึงทำขึ้นในทอดแรกซีกเสี้ยวหนาไป เมื่อทรงไปทรงทงทนานแก่ราษฎรถูกศรัทธาคนผู้รับแตกบ้างฟกซ้ำบ้าง จึงทรงพระราชดำริห์ว่ารูปทองแดงที่ทำขึ้นใช้มีตราประทับแลมีอักษรบอกไว้ว่า ๒ อันเฟือง ๔ อันเฟือง เป็นสำคัญแน่นอนควรเชื่อได้มิใช่ตราปลอมแล้ว ถ้าจะทำให้บางลงเบาลงก็ใช้ได้ แล้วพระวิสุทธิโยธามาศย์จึงได้ทำขึ้นในทอดหลัง รูปซีกเสี้ยวบางกว่าซีกเสี้ยวที่ทำในทอดแรก แล้วก็ได้อำยใช้ไปทั้ง ๒ คราวให้ราษฎรใช้ซื้อขายแลกเปลี่ยนเป็นอย่างเดียวกัน คือ ซีก ๒ อันเป็นเฟือง เสี้ยว ๔ อันเป็นเฟือง ดังหมายประกาศก่อนนั้นเกิด อย่าให้มีความสงสัยรังเกียจเลย เมื่อผู้ใดจะมาแลกขึ้นเงินในท้องพระคลังก็ให้เจ้าพนักงานรับจ่ายเงินให้ไปตามราคาซีก ๒ อันเป็นเฟือง เสี้ยว ๔ อันเป็นเฟือง ฤาจะส่งแทนเงินภาษีอากรค่าน้ำแลอื่น ๆ ก็ให้เจ้าพนักงานรับคิดราคาให้เหมือนกันทั้งอย่างหนอย่างบางนั้นเกิด ”

บทสรุป

แลสรุปแล้ว ท่านผู้อ่านคงจะรู้แลได้เห็นแล้วว่า ในสมัยพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ นั้น ได้ทรงปฏิรูปเงินตราไทยเป็นนักษัตร ได้ทรงโปรดให้ใช้เงินเหรียญนอก ปราบปรามเงินปลอมเงินเก๊แลเงินแดง

จัดตั้งโรงกระษాปณัติสิทธิการ สร้างเหรียญเงินเหรียญทองบรรณาการ
สร้างเงินเหรียญบาท กิ่งบาท สลึง เฟืองแลไฟแลเหรียญทอง สร้าง
กะแปะอัฐกะแปะโสฬศ สร้างเหรียญทองแปดศ ทองแปดพิศ แลทอง
แปดตึงส์ สร้างเหรียญทองแลเหรียญเงินหนักตำลึงหนึ่ง สร้างเบี้ยทอง
แดงซีกแลเบี้ยทองแดงสี่ยวทั้งอย่างหนาแลอย่างบาง

แลที่ผู้เขียนได้เขียนเล่าความเก่าก่อนมาตุภูมิมากมายเหลือหลาย
แล้ว จนเกิดความเกรงอกเกรงใจท่านผู้อ่านจะเปลืองเวลา จึงต้องวันทา
ขอทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายพระพรเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ แต่เพียงนี้

แลต่อแต่นั้นไป ผู้เขียนจะได้เริ่มจัดให้เข้ารูปเข้าแบบอย่างแคตา
ล็อกกับปณิธานที่ได้ตั้งไว้แต่หัวทีนั้น

ตอนที่ ๒

แคตาล็อก

สภาพของเหรียญกษาปณ์

ฝ่ายเราจัดจำพวกเหรียญกษาปณ์ด้วยถือเอาตามสภาพ ตั้งว่า
สาย (FAIR) มีลวดลายแลอักขระพอสังเกตเห็นได้ง่าย ไม่ชำรุดมากนัก
งาม (GOOD) มีลวดลาย เนื้อหาเรียบร้อย แลศักราชเห็นได้ชัดแจ้ง
งามมาก (VERY GOOD) มีลวดลายชัดแจ่มแลคม ดีกว่าชนิดที่ว่างาม
แต่ยังไม่บริสุทธิ

บริสุทธิ (FINE) สวย สีกหรือนิดหน่อย เงามัวจากโรงกระษาปณ์เลื่อน
ไปบ้าง อักขระชัด

ผุดผ่อง (VERY FINE) จะสังเกตเกือบไม่ได้ว่าสีกรอ เงามัวจากโรง
กระษาปณ์มีมาก

งามพิเศษ (EXTREMELY FINE) เปนเหรียญเพิ่งออกสู่ตลาด เงามัว
หมองเล็กน้อย

ใหม่เอี่ยม (UNCIRCULATED) เหรียญกษาปณ์ที่ยังไม่เคยออกสู่ตลาด
เลย

รับรอง (PROOF) เหรียญกษาปณ์ที่ได้ขัดเงาผิวเปนมันคล้ายเงากระจก
สร้างเปนพิเศษสำหรับผู้เล่นเหรียญกษาปณ์เท่านั้น
แต่ก็มีที่สร้างชนิดผิวเป๋าทราย (ผิวด้าน) ด้วย

ข้อสำคัญ เหรียญกษาปณ์นั้นก็มีสภาพต่าง ๆ กัน ตามแต่จะชำรุดชำ
รุดน้อย ตั้งว่า คงอ มีรอยขีด มีหลุม ถูกตีตรา ผิวสีกด้าน จำ

ต่าง ๆ ๖๗ ภูมิสภาพซอกซ้าไม่สมบูรณ์ ค่าของเหรียญ
 ษาปณ์ก็จะแตกต่างกันตามส่วนดีส่วนเสียของเหรียญษาปณ์
 นั้น ๆ

พิกัต - อัตรา สมัยรัชกาลที่ ๔

๘๐๐ เปีย	เปิน ๑ เฟือง	๑ เฟือง
๕๐ เปีย	เปิน ๑ โสฬศ	๑๖ อัน ๑ เฟือง
๒ โสฬศ	เปิน ๑ อัฐ	๘ อัน ๑ เฟือง
๒ อัฐ	เปิน ๑ เสี้ยวหรือไฟ	๔ อัน ๑ เฟือง ๒ กล้า
๒ เสี้ยวหรือ ๒ ไฟ	เปิน ๑ ชีก (สีก)	๒ อัน ๑ เฟือง ๑๖ อัน ๑ บาท
๒ ชีก (สีก)	เปิน	๑ เฟือง ๘ อัน ๑ บาท
๒ เฟือง	เปิน	๑ สลึง ๔ อัน ๑ บาท
มายน หรือ มะยง	เปิน	กึ่งบาทหรือ ๒ สลึง ๒ อัน ๑ บาท
๔ สลึง	เปิน	๑ บาท
๔ บาท	เปิน	๑ ตำลึง
๒๐ ตำลึง	เปิน	๑ ชั่ง
๕๐ ชั่ง	เปิน	๑ หาบ

(๔,๐๐๐. บาท)

มาตราเงินไทย

	ชั่ง	ตำลึงอยู่บนเฟือง	หนกา นานา
ตำลึง	บาท	บาทใบบนสลึงตรา	ครุฑท้าย
		ไฟล่างใต้ชั่งกา	บนอยู่ กลางนา
เฟือง	สลึง	ตีนครุฑตามครุฑท้าย	ยังใช้ เรือนเงิน ๖
	ไฟ		

ทองคำ = หุน (เงิน)

เหรียญกษาปณ์ รัชกาลที่ ๔

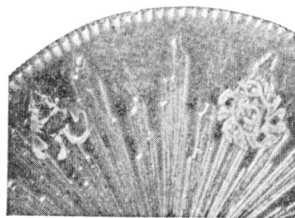
เจตนารมณ์จะทำอย่างแคตตาล็อก แต่เมื่อยกร่างรูปเรื่องขึ้นดูแล้ว เหตุกลับเป็นแบบของผู้เขียนเองโดยเรียนแบบฝ่าหรั่งต่างประเทศเป็น บางท่า ที่ขัดข้องก็ไม่ประสงค์จะโผยพายว่า ขาดตัวเลขที่แน่นอน จำนวน ที่นำมาค้าขายเท่าใด จำนวนที่ผลิตในประเทศเท่าใด ก็หาตัวเลขไม่ได้ ฤๅที่หาได้ก็ไม่แน่นอนนัก จำใจจริงที่ต้องปล่อยรอยโหว่ไว้ ก็ได้แต่ขอความเห็นนอกเหนือจากท่านผู้อ่านไปอย่างแค้นแค้นนั้นแหละ รายละเอียดมีอยู่บ้างในตอนหนึ่งข้างต้น เหรียญเงินมงกุฎกิติ เหรียญบรรณาการกิติ ได้สร้างขึ้นทั้งเงินและทองคำ อย่างไรก็ดี จะว่าในราคาที่ซื้อขายกันนั้นก็เปลี่ยนแปลงมากมายแลรวดเร็ว เช่นว่า ปี ๒๕๐๗ เหรียญกึ่งตำลึง ๒๐๐ – ๓๐๐ บาท ปี ๒๕๐๙ ถึงราคาถึง ๔๐๐ – ๖๐๐ บาท เหรียญแต่มีอย่างงามงาม ปี ๒๕๐๗ ราคา ๒,๕๐๐ – ๔,๐๐๐ บาท แต่ปี ๒๕๐๙ ถึงราคาไว้ถึง ๕,๐๐๐ – ๘,๐๐๐ บาท เป็นราคาที่ตึงไว้ เพราะไม่มีของหรือไม่ขาย ผู้เขียนเลยขอถือโอกาสเตือนสักหน่อย การจะเล่นอะไร ก็ขอได้โปรดดูให้เหมาะสม “อย่าทำตามข้าง” โบราณว่าไว้ ถ้านักเล่นทั้งหลายทั้งปวงไม่เกิดโลภะทุ่มซื้อในราคาแพงแล้ว ราคาก็ตกลงมาสู่ระดับสมควรที่พอจะสามารถหามาเล่นกันได้ ของเล่นเป็นของถ้ายมือกัน แม้จะหวงจะเก็บไว้อย่างไร พอพ่อตายลูกก็ขาย ลูกไม่ขายหลานก็ขาย อย่างกลัวว่าของไม่มี ของมีแต่ยังไม่ถึงจังหวะที่จะมาสู่เราต่างหาก การเล่นเช่นนี้เป็นศิลปมิใช่การค้ากำไร ถ้าเราพร้อมใจกันร่วมมือตรึงราคาไว้ ก็จะเล่นกันได้อย่างออกรสนุกทีเดียว

- ขอวิงวอนท่านผู้อ่าน แลขอเตือนท่าน
- ขอให้ตัดโลภะออกบ้าง อย่าทุ่มซื้อของเล่นในราคาแพงไม่
ประหยัด
- อันของนั้น ถ้าบุญมีจะเป็นของเราแล้ว ก็จะมาหาเองโดยง่าย
- โปรดระวัง เหรียญทองคำเก๋กำลังระบาด แลดูยากด้วย
- มิฉะนั้น การเก็บเหรียญกษาปณ์จะไม่เป็นการละเล่นที่สนุก
ตามมโนคติเลย

เหรียญเม็กซิโก (เหรียญนก) ตีตราจักร — มงกุฏ

จำนวนเข้ามา ——— ต้องเป็นเหรียญ ๑๘๕๖ — ๑๘๕๗

๒๕๐๘ ราคา ๒,๕๐๐ บาท (สมัย ร. ๔ — ๓ เหรียญ — ๕ บาท)

เหรียญเป루 ตีตรา

จำนวนที่เข้ามา

..... ราคา

เหรียญวิลันดา

จำนวนที่เข้ามา

๒๕๐๙ ราคา ๑๒๐ บาท (สมัย ร.๔ — ๑๓ เหรียญ — ๕ ตำลึง)

เหรียญเบญจอินเดย

จำนวนที่เข้ามา

๒๕๐๙ ราคา ๖๐ บาท

(สมัย ร. ๔ — — — ๗ ร. เปีย — ๕ บาท)

เหรียญเงินมงกุฏ เหรียญทองมงกุฏ

เหรียญชุดนี้สร้างไม่พร้อมกัน เหรียญหนึ่งบาท กึ่งบาท สลึงหนึ่ง
แกล่เฟืองหนึ่งสร้างปี ๒๔๐๓ แลเหรียญกึ่งตำลึงสร้าง ๒๔๐๖ ทั้งสองนม
ลักษณะ ด้านหน้ามีรูปพระมหาพิชัยมงกุฏอยู่กลาง นั้ตรกระหนาบสอง
ข้างมีลายไม้แทรก ด้านหลังรูปจักร กลางวงมีรูปช้าง รอบวงชั้นนอกมี
ดาวชนิดกึ่งตำลึงดาวสิบหกดวงคือสิบหกเฟือง หนึ่งบาทดาวแปดดวง
คือแปดเฟือง กึ่งบาทดาวสี่ดวงคือสี่เฟือง สลึงดาวสองดวงคือสองเฟือง
เฟืองหนึ่งดาวดวงหนึ่ง แลมีเหรียญกึ่งเฟืองด้วย ต่อมาปี ๒๔๐๗ ได้
สร้างเหรียญหนึ่งตำลึงขึ้น มีลวดลายด้านหน้าเช่นเดียวกันกับที่กล่าว
ข้างต้น แต่มีดาวอยู่รอบสามสิบสองดวง ส่วนด้านหลังนั้นเป็นลายแก้ว
ชิงดวง กลางลายมีอักษร “กรุงสยาม” นอกลายมีอักษรจีนอ่านว่า
“แต้แม้งทงป้อ” รอบวงขอบเป็นลายเพชร

**เหรียญเงินหนึ่งตำลึงฤๅสบาท
ฤๅเหรียญแต้แม่้ง**

จำนวน สร้างปี ๒๔๐๒

๒๕๐๙ ราคา ๕,๐๐๐ — ๘,๐๐๐ บาท

เหรียญเงินกึ่งตำลึงฤๅเหรียญสองบาท

จำนวน สร้างปี ๒๔๐๖

๒๕๐๙ ราคา ๖๐๐ — ๙๐๐ บาท

เหรียญเงินหนึ่งบาท

จำนวน.....สร้างปี ๒๔๐๓

๒๕๐๙ ราคา ๘๐ บาท

เหรียญเงินกึ่งบาทฤๅสองสลึง

จำนวน สร้างปี ๒๔๐๓

๒๕๐๙ ราคา ๒๐๐ บาท

เหรียญเงินสลึงหนึ่ง

จำนวน สร้างปี ๒๔๐๓

๒๕๐๙ ราคา ๔๐ บาท

เหรียญเงินเฟื้องหนึ่ง

จำนวน สร้างปี ๒๔๐๓

๒๕๐๙ ราคา ๑๕ บาท

เหรียญเงินกึ่งเฟื้องฤๅสองไพ

จำนวน สร้าง ๒๔๐๓

๒๕๐๙ ราคา ๑๒๐ บาท

เหรียญเงินบรรณาการ

ลักษณะเช่นเดียวกับเหรียญมงกุฏ แต่เนื้อเงินค่อนข้างต่ำกว่า
มงกุฏใหญ่กว่า ช้างตัวโตกว่า ฯลฯ เป็นของพระราชทาน

เหรียญเงินบรรณาการ หนึ่งบาท

จำนวน สร้างปี ๒๔๐๓

๒๕๐๙ ราคา ๑,๓๐๐ — บาท

เหรียญเงินบรรณาการ หนึ่งเฟื้อง

จำนวน สร้างปี ๒๔๐๓

๒๕๐๙ ราคา ๖๐๐ — บาท

กะแปะตีบุก

ลักษณะเช่นเหรียญเงินมงกุฏ มักจะดำ เพราะทำด้วยตีบุกด้า
กะแปะตีบุกอัฐิ ด้านหลังข้างบนมีอักษรไทย “แปดอัฐิแปดเฟื้อง” เลข
อาหรับอยู่ข้างซ้าย ข้างขวามีอักษรอังกฤษ และมีอักษรจีนบอกกำกับราคา
อยู่ข้างล่าง เพิ่มไปจากลวดลายเดิม กะแปะตีบุกโสฬศ ด้านหลังข้างบนมี
อักษรไทย “สิบหกอันแปดเฟื้อง” เลขอาหรับอยู่ข้างซ้าย ข้างขวามี
อักษรอังกฤษ และมีอักษรจีนบอกกำกับราคาอยู่ข้างล่าง

กะแปะตีบุกอัฐิ

จำนวน สร้างปี ๒๔๐๕

๒๕๐๙ ราคา ๕ บาท

กะแปะตีบุกโสฬศ

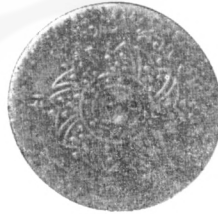
จำนวน สร้างปี ๒๔๐๕

๒๕๐๙ ราคา ๑๕ บาท

๕ เบี้ยทองแดง

ลักษณะเช่นเดียวกับกะแปะตีบุก เบี้ยทองแดงสีกั ด้านหลังข้างบนมีอักษรไทย “สองอันแปนเพื่อง” เลขอาหรับอยู่ข้างซ้าย ข้างขวามีอักษรอังกฤษ และมีอักษรจีนบอกกำกับราคาอยู่ข้างล่าง เบี้ยทองแดงสีกั ด้านหลังข้างบนมีอักษรไทย “สองอันแปนเพื่อง” เลขอาหรับอยู่ข้างซ้าย ข้างขวามีอักษรอังกฤษ และมีอักษรจีนบอกกำกับราคาอยู่ข้างล่าง

๕ เบี้ยทองแดงสีกัอย่างหนา (หนาประมาณ ๓ มม.)

จำนวน สร้างปี ๒๔๐๘

๒๕๐๙ ราคา ๑๐๐ บาท

๕๕
เบยทองแดงเสี้ยวอย่างหนา

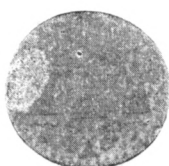
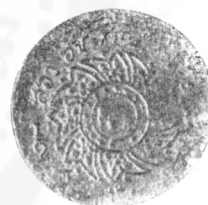
จำนวน สร้างปี ๒๔๐๘

๒๕๐๙ ราคา ๑๒๐ บาท

๕๕
เบยทองแดงเสี้ยวอย่างบาง

จำนวน สร้างปี ๒๔๐๙

๒๕๐๙ ราคา ๒๕ บาท

๕๕
เบยทองแดงเสี้ยวอย่างบาง

(บางกว่าอย่างหนา ๑ เท่า ลักษณะเช่นกัน)

จำนวน สร้างปี ๒๔๐๙

๒๕๐๙ ราคา ๒๕ บาท

เหรียญทองทศ ทองพิศ ทองพัดดิ่งส์

ลักษณะเช่นเดียวกับเหรียญเงินมณฑลเหรียญทองคำมณฑล สร้างขึ้นด้วยทองคำเนื้อแปดเศษสอง มี ๓ ขนาด ขนาดใหญ่ราคา ๘ บาท เทียบทองปอนด์สเตอร์ลิงก์ของอังกฤษ เรียกว่า เหรียญทองทศหรือทุกกึ่งส์ (สองตำลึง) ๑๐ แปนเงินซังหนึ่ง ขนาดกลางราคา ๔ บาท เทียบครึ่งปอนด์สเตอร์ลิงก์ เรียกว่าเหรียญทองพิศหรือเอกกึ่งส์ (ตำลึงเดียว) ๒๐ แปนเงินซังหนึ่ง ขนาดน้อยราคาสิบสลึง เรียกว่า เหรียญทองพัดดิ่งส์ หรือจิงกึ่งส์ (ตำลึงจิง) ๓๒ แปนเงินซังหนึ่ง

เหรียญทองทศ

เหรียญทองพิศ

จำนวน สร้างปี ๒๔๐๖

๒๔๐๙ ราคา บาท

จำนวน สร้างปี ๒๔๐๖

๒๔๐๙ ราคา บาท

เหรียญทองพัดดิ่งส์

จำนวน สร้างปี ๒๔๐๖

๒๔๐๙ ราคา บาท

เหรียญกษาปณ์ รัชกาลที่ ๕ ปี ๒๔๑๑ — ๒๔๕๓

ในรัชกาลที่ ๕ นี้ ได้โปรดให้สร้างเหรียญเงิน เหรียญดื่บูก แล เหรียญทองแดงกับเหรียญนิกเกิ้ลขึ้นอีกหลายชนิดหลายแบบ ตอนต้นได้สร้างเหรียญเงินประจำรัชกาล มีลักษณะคั่นหน้ามีรูปพระเกี้ยวอยู่บนพานสองชั้น มีฉัตรกระหนาบสองข้าง ด้านหลังมีรูปช้างอยู่กลางวงจักร ขอบเป็นเฟืองจักร มี ๓ ขนาด คือ บาท สลึง แล เฟื้อง

เหรียญเงินบาทตราพระเกี้ยว

จำนวน สร้างปี ๒๔๑๑

๒๕๐๙ ราคา ๘๐ บาท

เหรียญเงินสลึงตราพระเกี้ยว

จำนวน สร้างปี ๒๔๑๑

๒๕๐๙ ราคา ๕๐ บาท

เหรียญเงินเฟื้องตราพระเกี้ยว

จำนวน สร้างปี ๒๔๑๑

๒๕๐๙ ราคา ๑๕ บาท

กะแปะดิบูกตราพระเกี้ยว

ลักษณะคล้ายเหรียญบาท แต่ด้านหลังข้างบนมีอักษรไทย “๑๖
อันเฟื่อง” มีเลขอาหรับ $\frac{1}{16}$ อยู่ข้างซ้าย ข้างขวามีอักษรอังกฤษ F. แล
มีอักษรจีนบอกกำกับราคาอยู่ข้างล่าง

กะแปะดิบูกโสฬศตราพระเกี้ยว

จำนวน สร้างปี ๒๔๑๑ (ขนาดเท่าอันตะอัฐ ร. ๔)

๒๕๐๙ ราคา ๕๐ บาท

ป

ป ใช้เป็นคะแนนในโรงบ่อนเบี้ย คล้ายเศษเงินปลีก ชั้นแรก
หล่อด้วยโลหะก็มี แก้วก็มี ต่อมาทำด้วยกระเบื้องมาจากเมืองจีน มี
ลวดลายต่างต่างกัน มีปละสลึง ปละสองไฟ มีกว่า ๕,๐๐๐ ชนิด ปั้นได้มี
ประกาศห้ามแลให้เลิกใช้ในปี ๒๔๑๘

จำนวน สร้างปี

๒๕๐๙ ราคา ๕ บาท

เหรียญทองแดง จ.ป.ร.

ลักษณะด้านหน้ามีรูปพระจุลมงกุฏ มีรัศมีอยู่บนพระปรมาภิไธย จ.ป.ร. ริมขอบมีอักษร “กรุงสยาม” แล “รัชกาลที่ ๕” ด้านหลังมีช่อดอกไม้ใบไม้ไขว้ ตรงกลางมีอักษรบอกราคาแลปี จ.ศ. มีขนาดต่างกัน ๔ อย่าง คือ สัก เสี้ยว อัฐ แลโสฬศ

เหรียญทองแดงสัก จ.ป.ร.

จำนวน สร้างปี ๑๒๓๘

๒๕๐๘ ราคา ๖๐ บาท

เหรียญทองแดงเสี้ยว จ.ป.ร.

จำนวน สร้างปี ๑๒๓๖, ๑๒๓๘, ๑๒๔๔

๒๕๐๘ ราคา ๕ บาท

เหรียญทองแดงอัฐิ จ.ป.ร.

เหรียญทองแดงโสฬศ จ.ป.ร.

จำนวน

จำนวน

สร้างปี ๑๒๓๖, ๑๒๓๘, ๑๒๔๔

สร้างปี ๑๒๓๖, ๑๒๔๔

๒๕๐๘ ราคา ๓ บาท

๒๕๐๘ ราคา ๒ บาท

เหรียญเงิน รัชกาลที่ ๕ ตราแผ่นดิน

ลักษณะ ด้านหน้ามีพระบรมรูปรัชกาลครั้งพระองค์ ผินพระ
 พกตร์ทางซ้าย มีอักษรไทยรอบขอบ “สมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์” ด้านหลังรูปตราแผ่นดินสมัยนั้น เป็นรูปพระมหากษัตริย์ทรง
 จักร กริ ในโล่หมีข้างสามเศียร ข้างเผือกและกฤษฎา มีฉัตรกระหนาบ
 ข้างสองข้าง มีราชสีห์ คชสีห์ รักษาลองพระองค์และเครื่องราชกกุธ
 ภัณฑ์ มีคาถาสุภาสิตที่รับขึ้นตอนล่างสุดว่า “สพฺเพสํ สงฺฆภูตานํ
 สามัคคี วุฑฺฒิสาริกา” ริมขอบซ้ายมี “กรุงสยาม” ขอบขวา “รัชกาล
 ที่ ๕” ขอบล่าง “บาทหนึ่ง” ไม่มีศักราช

เหรียญนี้มีสองแบบ อักษรเล็กแบบหนึ่ง อักษรใหญ่แบบหนึ่ง ใน
 รุ่นที่ไม่บอกศักราช ในการสร้างต่อมาจึงได้แจ้งจุลศักราชไว้ที่ด้านหลัง
 ได้คำ “บาทหนึ่ง”

เหรียญเงินบาท ตราแผ่นดิน ร. ๕

(ไม่มีศักราช) จำนวน

สร้างปี ร.ศ. ๙๕ (พ.ศ. ๒๔๑๕) ๒๕๐๙ ราคา ๑๕ บาท

(มีศักราช) ๑๒๐ ๒๕๐๙ ราคา ,,

๑๒๑ ๒๕๐๙ ราคา ,,

๑๒๒ ๒๕๐๙ ราคา ,,

๑๒๓ ๒๕๐๙ ราคา ,,

๑๒๔ ๒๕๐๙ ราคา ,,

๑๒๕ ๒๕๐๙ ราคา ,,

๑๒๖ ๒๕๐๙ ราคา ,,

เหรียญเงินบาท จุฬาลงกรณ์สยามินทร์ (ชาวบ้านเรียก “เหรียญหนวด”)

ลักษณะ ด้านหน้ามีพระรูปรัชกาล มีพระมัสสุ ครีงพระองค์ มีอักษรที่ขอบ “จุฬาลงกรณ์สยามินทร์” ด้านหลังมีรูปช้างสามเศียร มีอักษร “สยามรัฐ” มีเลข “ร.ศ. ๑๒๗” แลบอกกำกับราคา “หนึ่งบาท” เป็นเหรียญที่ส่งสร้างจากฝรั่งเศส

จำนวน ๑,๐๓๖,๖๙๑ สร้างปี ร.ศ. ๑๒๗

๒๕๐๙ ราคา ๖๐๐ — ๙๐๐ บาท

เหรียญเงินสลึง ตราแผ่นดิน ร. ๕

จำนวน

(ไม่มีศักราช) สร้างปี ร.ศ. ๙๕ (๒๔๑๙) ๒๕๐๙ ราคา ๒๐ บาท

(มีศักราช) ๑๒๐ ๒๕๐๙ ราคา ,,

๑๒๑ ๒๕๐๙ ราคา ,,

๑๒๒ ๒๕๐๙ ราคา ,,

๑๒๓ ๒๕๐๙ ราคา ,,

๑๒๕ ๒๕๐๙ ราคา ,,

๑๒๖ ๒๕๐๙ ราคา ,,

๑๒๗ ๒๕๐๙ ราคา ,,

เหรียญเงินเฟื้อง ตราแผ่นดิน ร. ๕

(ไม่มีศักราช) จำนวน

สร้างปี ร.ศ. ๙๕ (๒๔๑๙) ๒๕๐๙ ราคา ๖ บาท

(มีศักราช) ๑๒๑ ๒๕๐๙ ราคา ,,

๑๒๓ ๒๕๐๙ ราคา ,,

๑๒๔ ๒๕๐๙ ราคา ,,

๑๒๕ ๒๕๐๙ ราคา ,,

๑๒๖ ๒๕๐๙ ราคา ,,

๑๒๗ ๒๕๐๙ ราคา ,,

เหรียญทองคำตราพระรูป

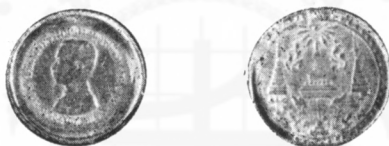
ลักษณะเช่นเดียวกับเหรียญเงิน รัชกาลที่ ๕ ตราแผ่นดิน ทำด้วยทองคำ
เนื้อแปด หนึ่งเฟื้อง หนึ่งสลึง

เหรียญทองคำ หนึ่งเฟื้อง ตราพระรูป

(สภาพสตรีชอบต่อหน้าต่งต่ง)

จำนวน สร้างปี ๒๔๑๙

๒๕๐๙ ราคา บาท

หมายเหตุ — ตามหลักฐานพบแต่เหรียญทองคำหนึ่งเฟื้อง ไม่มีศักราช
แต่ของผู้เขียนมีเหรียญทองคำหนึ่งสลึง ตราพระรูปอยู่ จึง
สงสัยว่า จะโปรดให้สร้างขึ้นจำนวนน้อย จึงไม่มีผู้ใดเขียน
ไว้เป็นหลักฐานก็ได้ จึงนายรูปไว้ดูเล่น ดังนี้

เหรียญทองคำ หนึ่งสลึง ตราพระรูป

เหรียญเงินรูปถ้วย เหรียญเงินงอ

ลักษณะเช่นเดียวกับเหรียญเงินตราแผ่นดิน ร. ๕ ทำใช้กันตาม
โรงบ่อนเบี้ย เพื่อสวทกในการเล่นพนัน เพราะใช้ตะขอเกี่ยวลากไปมา
บนเสื่อโปเสื่อถั่วได้ง่าย แลได้รับอนุญาตจากรัฐบาลด้วย คือเอาเงิน
เฟื้อง เงินสลิ้งตราแผ่นดินมาตอกให้บุ๋มคล้ายถ้วยหรือกระดุม แลบางที
เอามาพับให้งอกลาง เงินชนิดนี้เรียกกันว่า เฟื่องงอ สลิ้งงอ

เงินเฟื่องเงินสลิ้งรูปถ้วย

จำนวน สร้อยปี ๒๔๑๙

๒๕๐๙ ราคา บาท

หมายเหตุ — ตามตลาดได้พบว่าเงินบาทรูปถ้วยวางขายอยู่บ้าง เข้าใจ
ว่าคงจะมีท่านที่ชมองใสตอกบุ๋มเข้าไว้ ไม่มีกล่าวในตำรา
ที่ไหนเลย

เหรียญทองแดง พระสยามเทวาธิราช ร. ๕

ลักษณะคันทันหน้ามีพระบรมรูปประจำรัชกาล เช่นเดียวกับ เหรียญเงิน ตราแผ่นดิน ร. ๕ ด้านหลังมีรูปพระสยามเทวาธิราชประทับ เหนือโล่หีบบนแท่น พระหัตถ์ขวาวางบนโล่ พระหัตถ์ซ้ายทรงธาร พระกร ในโล่หีบช่องบนมีรูปช้างสามเศียร ช่องล่างซ้ายมีรูปช้างเผือก ช่องล่างขวามีรูปกริชไขว้ ริมขอบซ้ายอักษร “หนึ่ง” ริมขอบขวาอักษร “เซียว” “อัฐ” “โสฬศ” เหรียญนี้สร้างขึ้น ๓ ขนาด (ดูคล้ายเพนนี ของอังกฤษ)

เหรียญทองแดงเซียว พระสยามเทวาธิราช ร. ๕

จำนวน

สร้างปี ๑๒๔๙(๒๔๓๐) ๒๕๐๙ ราคา ๘ บาท

๑๐๙ ๒๕๐๙ ราคา ,, + ๒ บาท

๑๑๔ ๒๕๐๙ ราคา ,,

๑๑๕ ๒๕๐๙ ราคา ,,

๑๑๘ ๒๕๐๙ ราคา ,,

๑๑๙ ๒๕๐๙ ราคา ,,

๑๒๑ ๒๕๐๙ ราคา ,,

๑๒๒ ๒๕๐๙ ราคา ,, + ๒ บาท

๑๒๔ ๒๕๐๙ ราคา ,,

หมายเหตุ — ปกติสร้างเคียงรอกัน เว้นแต่ปี ๑๐๙, ๑๒๒ สร้างเคียงรอกันทั้งสองหน้า

เหรียญทองแดงอัฐิ พระสยามเทวาธิราช ร. ๕

จำนวน

สร้างปี ๑๒๔๙ (๒๔๓๐) ๒๕๐๙ ราคา ๔ บาท

๑๐๙ ๒๕๐๙ ราคา ,,

๑๑๔ ๒๕๐๙ ราคา ,,

๑๑๕ ๒๕๐๙ ราคา ,,

๑๑๘ ๒๕๐๙ ราคา ,,

๑๒๑ ๒๕๐๙ ราคา ,,

๑๒๒ ๒๕๐๙ ราคา ,, + ๒ บาท

๑๒๔ ๒๕๐๙ ราคา ,,

หมายเหตุ — ปกติสร้างเคียงรลับกััน เว้นแต่ปี ๑๒๒ สร้างเคียงตรงกัน
ทั้งสองหน้า

เหรียญทองแดงโสฬศ พระสยามเทวาธิราช ร. ๕

จำนวน

สร้างปี ๑๒๔๙ (๒๔๓๐) ๒๕๐๙ ราคา ๒ บาท

๑๐๙ ๒๕๐๙ ราคา ,, + ๒ บาท

๑๑๘ ๒๕๐๙ ราคา ,,

๑๒๔ ๒๕๐๙ ราคา ,,

หมายเหตุ — ปกติสร้างเคียงรลับกััน เว้นแต่ปี ๑๐๙ สร้างเคียงตรงกัน
ทั้งสองหน้า

เหรียญทองขาว (นิเกิ้ล) ข้างสามเศียร ร. ๕

ลักษณะด้านหน้ารูปช้างสามเศียร ข้างบนอักษร “สยามอาณาจักร” ข้างล่าง “ศก ๑๑๖” ริมขอบมีลายช่อดอกไม้ม้วน ด้านหลังเลขไทยบอกราคา ๒๐, ๑๐, ๕ และ ๒ $\frac{1}{2}$ เหรียญนี้สร้างด้วยทองขาว (นิเกิ้ล) ตรงกับที่พระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ เสด็จประพาสยุโรปครั้งแรก ประสงค์จะเปลี่ยนใช้พิกัดศนิยม คือ ใช้ “สตางค์” เพราะใช้พิกัด “ชั่ง” “บาท” “อัฐ” ไม่สะดวกในการลงบัญชี แต่ประชาชนไม่นิยม จึงได้ประกาศเลิกใช้ปี ๒๔๕๑ เราท่านจะพึงเห็นพระปรีชาสามารถของพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๕ ที่ทรงนำประเทศไทยในพิกัดศนิยม

เหรียญทองขาว ๒๐ สตางค์ ข้างสามเศียร ร. ๕

จำนวน สร้างปี ๑๑๖ (๒๔๔๐)

๒๕๐๘ ราคา ๖๐ บาท

เหรียญทองขาว ๑๐ สตางค์ ข้างสามเศียร ร. ๕

จำนวน

สร้างปี ๑๑๖ (๒๔๔๐)

๒๕๐๘ ราคา ๓๐ บาท

เหรียญทองขาว ๕ สตางค์ ข้างสามเศียร ร. ๕

จำนวน สร้างปี ๑๑๖ (๒๔๔๐)

๒๕๐๘ ราคา ๑๕ บาท

เหรียญทองขาว ๒๕ สตางค์ ข้างสามเศียร ร. ๕

จำนวน สร้างปี ๑๑๖ (๒๔๔๐)

๒๕๐๙ ราคา ๑๐ บาท

สตางค์ สิบ หัวหนึ่ง ร. ๕

ลักษณะกำหนดหน้ารูปอนุโลม ริมขอบอักษร “สยามรัฐ” กับ “สตางค์” มีเลขกำกับบอกราคา ด้านหลังรูปจักร มีเลขกำกับบอกปีที่สร้าง ตอนแรกใช้ ร.ศ. ตอนหลังใช้ พ.ศ. เจาะรูกลาง มี ๓ ชนิด ชนิดทองขาว (นิกเกิล) หรือเหล็กชุบราคา ๑๐ สตางค์และ ๕ สตางค์ ชนิดทองแดงราคา ๑ สตางค์

สตางค์สิบ ทองขาว ร. ๕

จำนวน

สร้างปี ๑๒๗, ๑๒๘, ๑๓๐ แล ๑๓๑

๒๕๐๙ ราคา ๕๐ สตางค์

สตางค์ห้าทองขาว ร. ๕

จำนวน

สร้างปี ๑๒๗, ๑๒๘, ๑๒๙ แล ๑๓๑

๒๕๐๙ ราคา ๕๐ สตางค์

สตางค์ทองแดง หนึ่ง ร. ๕

จำนวน

สร้างปี ๑๒๗, ๑๒๘, ๑๒๙ แล ๑๓๐

๒๕๐๙ ราคา ๓๐ สตางค์

เหรียญกษาปณ์ รัชกาลที่ ๖ ปี ๒๔๕๓ – ๒๔๖๘

เหรียญกษาปณ์ที่สร้างสมัยพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ มีเหลือพอใช้สอยต่อมานานจนปี ๒๔๕๖ พระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ จึงได้ทรงโปรดให้ออกแบบเหรียญเงินใหม่ สร้างขึ้น ๓ ชนิด ราคาหนึ่งบาท สองสลึง หนึ่งสลึง ด้านหน้ามีพระบรมรูปประจำรัชกาล ผินพระพักตร์ไปทางขวา ที่ริมขอบซ้ายมีอักษร “มหาวชิราวุธ” ริมขอบขวาอักษร “สยามินทร์” ด้านหลังรูปข้างสามเศียร ริมขอบซ้ายอักษร “สยามรัฐ” ริมขอบขวาเลขไทยบอกปีที่สร้าง ด้านล่าง “หนึ่งบาท” “สองสลึง” “หนึ่งสลึง” ตามชนิด รูปแปลักษณะเหรียญรุ่นนี้แล้วจะรู้สึกได้ว่า ด้านหลังเลียนแบบจากเหรียญบาทจุฬาลงกรณ์สยามินทร์มากที่สุด

เหรียญเงินบาท ร. ๖

จำนวน

สร้างปี ๒๔๕๖	๒๕๐๙	ราคา ๑๖ บาท
๒๔๕๗	๒๕๐๙	ราคา ,,
๒๔๕๘	๒๕๐๙	ราคา ,,
๒๔๕๙	๒๕๐๙	ราคา ,,
๒๔๖๐	๒๕๐๙	ราคา ,,
๒๔๖๑	๒๕๐๙	ราคา ,,

เหรียญเงิน สองสลึง ร. ๖

จำนวน

สร้างปี ๒๔๕๘ ๒๕๐๙ ราคา ๕ บาท

๒๔๖๒ ๒๕๐๙ ราคา ,,

๒๔๖๓ ๒๕๐๙ ราคา ,,

๒๔๖๔ ๒๕๐๙ ราคา ,,

เหรียญเงิน หนึ่งสลึง ร. ๖

จำนวน

สร้างปี ๒๔๕๘ ๒๕๐๙ ราคา ๒ บาท

๒๔๖๐ ๒๕๐๙ ราคา ,,

๒๔๖๑ ๒๕๐๙ ราคา ,,

๒๔๖๒ ๒๕๐๙ ราคา ,,

๒๔๖๗ ๒๕๐๙ ราคา ,,

๒๔๖๘ ๒๕๐๙ ราคา ,,

สตางค์ สิบ ห้า หนึ่งใน ร. ๖

ลักษณะเช่นเดียวกับสตางค์ สิบ ห้า หนึ่งใน ร. ๕ แต่เปลี่ยนปี
สร้างเป็น พ.ศ.

สตางค์ สิบ ทองขาว (นิกเกิล) หรือเหล็กชุบ ร. ๖

จำนวน

สร้างปี ๒๔๕๖ ๒๕๐๙ ราคา ๕๐ สตางค์

๒๔๕๗ ๒๕๐๙ ราคา ,,

๒๔๖๑ ๒๕๐๙ ราคา ,,

๒๔๖๒ ๒๕๐๙ ราคา ,,

๒๔๖๓ ๒๕๐๙ ราคา ,,

๒๔๖๔ ๒๕๐๙ ราคา ,,

สตางค์ ห้า ทองขาว (นิกเกิล) หรือเหล็กชุบ ร. ๖

จำนวน

สร้างปี ๒๔๕๖ ๒๕๐๙ ราคา ๕๐ สตางค์

๒๔๕๗ ๒๕๐๙ ราคา ,,

๒๔๖๑ ๒๕๐๙ ราคา ,,

๒๔๖๒ ๒๕๐๙ ราคา ,,

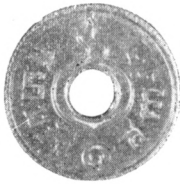
๒๔๖๓ ๒๕๐๙ ราคา ,,

๒๔๖๔ ๒๕๐๙ ราคา ,,

สตางค์ทองแดงหนึ่ง ร. ๖

จำนวน

สร้างปี ๒๔๕๖	๒๕๐๙	ราคา ๓๐ สตางค์
๒๔๕๗	๒๕๐๙	ราคา ,,
๒๔๕๘	๒๕๐๙	ราคา ,,
๒๔๖๑	๒๕๐๙	ราคา ,,
๒๔๖๒	๒๕๐๙	ราคา ,,
๒๔๖๓	๒๕๐๙	ราคา ,,
๒๔๖๔	๒๕๐๙	ราคา ๒๕ บาท
๒๔๖๖	๒๕๐๙	ราคา ๓๐ สตางค์
๒๔๖๗	๒๕๐๙	ราคา ,,

หมายเหตุ — ปี ๒๔๖๑ ปี ๒๔๖๒ นั้นมีทั้งที่สร้างขึ้นที่โรงษาปณ์ไทย
แลมีที่ส่งสร้างที่ญี่ปุ่นด้วย ลักษณะต่างกันคือ “พ” เป็น
“พ” ไป ส่วนปี ๒๔๖๔ นั้นสร้างขึ้นจำนวนน้อย จึงเป็น
สตางค์แดงที่หาได้ยากมาก เคยมีราคาถึงหนึ่งสตางค์ต่อ
๑๐๐ บาท บัดนี้ผู้ค้นหาได้มาอีก ราคาจึงลดลงเหลือหนึ่ง
สตางค์ต่อ ๒๕ บาท

เหรียญกษาปณ์ รัชกาลที่ ๗ ปี ๒๔๖๘ — ๒๔๗๓

เหรียญกษาปณ์ที่ได้สร้างขึ้นในสมัยพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๗ นั้นมีน้อย ไม่ได้สร้างเหรียญกษาปณ์ใหญ่ คือ เหรียญบาทหนึ่งเลย อาจเป็นเศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลกในสมัยนั้น ธนบัตรและเหรียญกษาปณ์ครั้งรัชกาลก่อนก็มีเหลือตกค้างอยู่ พอใช้สอยหมุนเวียนโดยไม่ขัดนัก

ในรัชกาลนี้ได้โปรดให้สร้างเพียงเหรียญเงิน ๕๐ สตางค์ เหรียญเงิน ๒๕ สตางค์ สตางค์ทองขาวสิบไม่มีสร้าง สตางค์ทองขาวห้าสร้าง ปี ๒๔๖๘ แลสตางค์ทองแดงหนึ่งสร้างปี ๒๔๖๘ — ๒๔๗๐ — ๒๔๗๒ เท่านั้นเอง

อนึ่ง ปรากฏด้วยว่า ปี ๒๔๗๓ — ๒๔๗๔ — ๒๔๗๕ — ๒๔๗๖ แล ๒๔๗๗ ได้ปิดโรงกษาปณ์ ใน ๕ ปีนี้ไม่มีการสร้างเหรียญกษาปณ์เลย

เหรียญเงิน ๕๐ สต. เหรียญเงิน ๒๕ สต. ร. ๗

ลักษณะเช่นกับเหรียญ ร. ๖ ด้านหน้ามีพระบรมรูปรัชกาล ผินพระพักตร์ไปทางซ้าย ริมขอบซ้าย “ประชาธิปไตย” ริมขอบขวา “สยามินทร์” ด้านหลังรูปช้างเผือกยืนแท่น ริมขอบบน “สยามรัฐ ๒๔๗๒” ด้านล่างบอกราคา

เหรียญเงิน ๕๐ สตางค์ ร. ๗

จำนวน

สร้างปี ๒๔๗๒ ๒๕๐๙ ราคา ๑๕ บาท

เหรียญเงิน ๒๕ สตางค์ ร. ๗

จำนวน

สร้างปี ๒๔๗๒ ๒๕๐๙ ราคา ๘ บาท

สตางค์ห้า หน้า ร. ๗

ลักษณะเช่นเดียวกับสตางค์ ร. ๖ ห้า หน้า

สตางค์ห้าทองขาว (นิกเกิล) ร. ๗

จำนวน

สร้างปี ๒๔๖๙ ๒๕๐๙ ราคา ๕๐ สตางค์

สตางค์ทองแดง หน้า ร. ๗

จำนวน

สร้างปี ๒๔๖๙ ๒๕๐๙ ราคา ๓๐ สตางค์

๒๔๗๐ ๒๕๐๙ ราคา ,,

๒๔๗๒ ๒๕๐๙ ราคา ,,

เหรียญกษาปณ์ รัชกาลที่ ๘ ปี ๒๔๗๓ – ๒๔๘๕

เหรียญกษาปณ์ในสมัยพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๘ นี้ไม่ได้สร้างเหรียญกษาปณ์ใหญ่เช่นเดียวกับรัชกาลที่ ๗ มีแต่สร้างเหรียญปลีก ทั้งทองขาว (นิเกิล) เงิน แลดีบุก มีการเปลี่ยนลวดลายใหม่ในตอนหลังด้วย จุดเด่นในรัชกาลนี้ก็คือ สร้างเหรียญทองแดงปลีกชนิดครึ่งสตางค์ขึ้นเป็นครั้งแรก โดย ขุนสมหาริหิตะคดีแลขุนสุนทรวิทย์ศึกษากร รัฐมนตรีสมัยนั้นได้เสนอรัฐบาลสร้างขึ้น อย่างไรก็ตาม เนื่องจากค่าของเงินถอยลง เหรียญครึ่งสตางค์ไม่เป็นที่นิยมของประชาชน เพราะซื้ออะไรกินไม่ได้

หนึ่งในปลายรัชกาลนี้ ปี ๒๔๘๕ ได้บังเกิดจุดมั่วที่สุุดขึ้นในโรงกษาปณ์ไทย คือ ได้มีการนำดีบุกชนิดเลวที่สุดมาสร้างเหรียญกษาปณ์ คือ เหรียญ ๕๐ สต. เหรียญ ๒๕ สต. เหรียญ ๑๐ สต. แลเหรียญ ๕ สต. เหรียญรุ่นนี้จะไม่ขาวเช่นเหรียญดีบุกที่ได้เคยสร้างกันมา แลดูกร่อนง่ายมาก คุณลักษณะปะทะปะทะปะลอกที่พวกข้าฯ มองเฝ้าผลิดขึ้นในสมัยพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ แลรัชกาลที่ ๕ ที่เดียว เหรียญกษาปณ์ชุดนี้ชาวบ้านเรียกว่า “เหรียญหัวโต” นับได้ว่าเป็นการสร้างประวัติศาสตร์อันยิ่งใหญ่ของโรงกษาปณ์ไทย แลก็ไม่เห็นมีใครต้องรับผิดชอบหรือต้องไปตะพุ่นหญ้าช้างเลย เมืองไทยเรามีดีตัวอย่างนั้นแหละ

เหรียญดีบุกเลวที่สุด ๕๐ สต. ๒๕ สต. ๑๐ สต. แล ๕ สต. ร. ๘

ลักษณะด้านหน้ามีพระบรมรูปรัชกาลครั้งยังทรงพระเยาว์ ผินพระพักตร์ไปทางซ้าย ริมขอบซ้าย “อานันทมหิดล” ริมขอบขวา “รัชกาลที่ ๘” ด้านหลังมีรูปครุฑ บอกกำกับราคา “๕๐ สต.” ริมขอบด้านบน “รัฐบาลไทย” ด้านล่าง “พ.ศ. ๒๔๘๕” มีขนาดลดหลั่นกันตามลำดับ

เหรียญดบเกลวท่ส่ ๕๐ ส่ท. ๒๕ ส่ท. ๑๐ ส่ท. แล ๕ ส่ท. ร. ๘

จำนวน

สร้างป ๒๔๘๙ ๒๕๐๙ (๕๐ สท.) ราคา ๑๐ บาท

๒๕๐๙ (๒๕ สก.) ราคา ๕ บาท

๒๕๐๙ (๑๐ สก.) ราคา ๓ บาท

๒๕๐๙ (๕ สก.) ราคา ๓ บาท

เหรียญกษาปณ์ ๕๐ สต. ๒๕ สต. ๑๐ สต. แล ๕ สต. ร. ๘

ดุที่โรงกษาปณ์ไทยจะไว้สี่มือ ทุจะเพื่อเป็นการลบล้างจุมม์วักที่สุด
 ันให้จางหาย โรงกษาปณ์ไทยในตอนสมัยนั้นได้สร้างเหรียญกษาปณ์
 ชุด ๕๐ สต. ๒๕ สต. ๑๐ สต. แล ๕ สต. ขึ้นมาใหม่ในปี ๒๔๘๙ นั้น
 เอง ใช้ตีบอกคุณภาพดีกว่าชุดก่อน ลักษณะเช่นเดียวกับเหรียญตีบอกเลว
 ที่สุดเป็นแต่เปลี่ยนพระบรมรูปรัชกาลเสียใหม่ สง่าผ่าเผยเป็นที่เคารพ
 สักการะ

เหรียญตึกบูกี้ ๕๐ สต. ๒๕ สต. ๑๐ สต. แล ๕ สต. ร. ๘

จำนวน

สร้างปี ๒๔๘๙

๒๕๐๙ (๕๐ สต.) ราคา ๓ บาท

๒๕๐๙ (๒๕ สต.) ราคา ๒ บาท

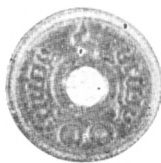
๒๕๐๙ (๑๐ สต.) ราคา ๕๐ สตางค์

๒๕๐๙ (๕ สต.) ราคา ๕๐ สตางค์

สตางค์สิบ สตางค์ห้า ทองขาว (นิเกิล) หรือเหล็กชุบ ร. ๘

ลักษณะเช่นเดียวกับสตางค์ทองขาวสมัย ร. ๕ ร. ๖

จำนวน

สร้างปี ๒๔๗๘

๒๕๐๙ (ทั้งสองชนิด) ราคา ๕๐ สตางค์

๒๔๘๐

๒๕๐๙

,,

ราคา ๕๐ สตางค์

สตางค์เงินสิบ สตางค์เงินห้า แลสตางค์เงินยี่สิบ ร. ๘

ชุดนี้ใช้เงินสร้าง ได้มีการเปลี่ยนลวดลาย ลักษณะด้านหน้า
เป็นลวดลายกนก บอกกำกับราคา “๒๐ สต.” “๑๐ สต.” “๕ สต.”
ด้านหลังมีลายกนกกรอบรูกลาง “พ.ศ. ๒๔๘๔” “พ.ศ. ๒๔๘๕” สวย
งามมากที่สุด

สตางค์เงินสิบ สตางค์เงินห้า ร. ๘

จำนวน สร้างปี ๒๔๘๔
๒๕๐๙ (หงสองชนิด) ราคา ๒ บาท

สตางค์เงินยี่สิบ ร. ๘

จำนวน สร้างปี ๒๔๘๕
๒๕๐๙ ราคา ๑๕ บาท

สตางค์คัตบุรุษ สตางค์คัตบุรุษ และสตางค์คัตบุรุษ ร. ๘

ลักษณะลวดลายทั้งสองหน้าเช่นเดียวกับสตางค์เงิน

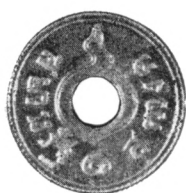
จำนวน

สร้างปี ๒๔๘๕	๒๕๐๙ (ชนิกุห้) ราคา ๒ บาท
๒๔๘๕	๒๕๐๙ (ชนิกุสิป) ราคา ๓ บาท
๒๔๘๗	๒๕๐๙ (, ,) ราคา ๔ บาท (ตัวเลขอาเรบิก)
๒๔๘๘	๒๕๐๙ (, ,) ราคา ๓ บาท (ตัวเลขอาเรบิก)
๒๔๘๘	๒๕๐๙ (ชนิกุสิป) ราคา ๓ บาท (ตัวเลขอาเรบิก)

สตางค์ทองแดง หนึ่ง แลสตางค์ทองแดงครึ่ง ร. ๘

ลักษณะลวดลายเช่นเดียวกับสตางค์ทองแดงหนึ่ง ร. ๕ ร. ๖ แต่ชนิดครึ่งสตางค์นั้นตัวเล็กกว่าแลบางกว่า

จำนวน

สร้างปี ๒๔๗๐ ๒๕๐๙ (ชนิดหนึ่ง) ราคา ๑ บาท

๒๔๗๒ ๒๕๐๙ (,,) ราคา ๑ บาท

๒๔๗๘ ๒๕๐๙ (,,) ราคา ๑ บาท

๒๔๘๐ ๒๕๐๙ (ชนิดครึ่ง) ราคา ๒ บาท

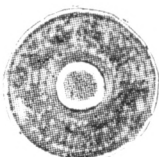
๒๔๘๒ ๒๕๐๙ (ชนิดหนึ่ง) ราคา ๑ บาท

หมายเหตุ — ตั้งแต่ปี ๒๔๘๒ เป็นต้นมา ได้เปลี่ยนคำ “สยามรัฐ” เป็น “รัฐบาลไทย”

สตางค์ทองแดง หนึ่ง ร. ๘

ลักษณะได้เปลี่ยนลวดลายเช่นเดียวกับสตางค์เงิน ร. ๘ แต่ตัวย่อมกว่าสตางค์ทองแดงที่แล้วมา

จำนวน

สร้างปี ๒๔๘๔

๒๕๐๙ ราคา ๑ บาท

เหรียญกษาปณ์ รัชกาลที่ ๙ ปัจจุบัน ปี ๒๔๘๔

เหรียญกษาปณ์สมัยพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๙ นี้ ได้หมุนกลับมาใช้ตราแผ่นดินอีกเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งเพื่อประโยชน์ของกระทรวงการคลัง จะไม่เขียนวิจารณ์ไว้ว่าไม่ถูกไม่ตรงกับกาละ แลสัมพันธไมตรี อย่างไรก็ดี เห็นเป็นการสมควรอย่างยิ่งที่จะได้เปลี่ยนตราเสียใหม่ให้ทันยุคทันสมัยเหมาะสมกับที่โลกเราได้เปลี่ยนแปลงวิวัฒนาการไปมากมายแล้ว ไม่สมควรอย่างยิ่งที่จะถือคือมั่งงุมมะงาหราอยู่ เราจะพัฒนาให้เทียมเท่าต่างประเทศเขาได้อย่างไร ขอฝากให้คิดกันเล่นเป็นการบ้าน

เหรียญทองขาว (นิกเกิล) หนึ่งบาท ร. ๙

ลักษณะด้านหน้ามีพระบรมรูปรัชกาล ริมขอบซ้าย “ ภูมิพลอดุลยเดช ” ริมขอบขวา “ รัชกาลที่ ๙ ” ด้านหลังมีรูปตราแผ่นดินเช่นสมัย ร. ๕ ตอนกลางมีอักษร “ หนึ่ง บาท ” อยู่กระหนาบ ริมขอบบน “ รัฐบาลไทย ” ริมขอบล่าง “ พ.ศ. ๒๕๐๐ ” มีก้นบว้าใหญ่น้อยสลับเป็นลวดลายโดยรอบวงขอบใน

จำนวน

สร้างปี ๒๕๐๐

๒๕๐๘ ราคา ๑ บาท

เหรียญทองขาว (นิกเกิล) หนึ่งบาท เสด็จนิวัตพระนคร ร. ๙

ลักษณะด้านหน้ามีพระบรมรูปรัชกาลซ้อน
กับพระบรมรูปสมเด็จพระบรมราชินีนาถ รีมขอบ
บนมีจักรกับกรีแลลายกนก รีมขอบล่าง “เสด็จ
นิวัตพระนคร” ด้านหลังมีตราแผ่นดิน เลขไทย
“๑” และเลขอารบิก “1” กระหนาบกลาง รีม
ขอบบน “รัฐบาลไทย” “พ.ศ. ๒๕๐๔” รีมขอบ
ล่าง “บาท”

จำนวน

สร้างปี ๒๕๐๔ ๒๕๐๙ ราคา ๑ บาท

เหรียญทองขาว (นิกเกิล) หนึ่งบาท ร. ๙

ลักษณะด้านหน้าเช่นเดียวกับเหรียญทองขาว
(นิกเกิล) ปี ๒๕๐๐ เป็นต้นตัวอักษรไทยใหญ่กว่า
ด้านหลังก็เช่นเดียวกันมีอักษรริมขอบบน “รัฐ
บาลไทย พ.ศ. ๒๕๐๕”

จำนวน

สร้างปี ๒๕๐๕ ๒๕๐๙ ราคา ๑ บาท

เหรียญทองขาว (นิกเกิล) หนึ่งบาท ครบ ๓ รอบ ร. ๙

ลักษณะด้านหน้ามีพระบรมรูปรัชกาล ริมขอบบนมีอักษร “ภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ ๙” ริมขอบล่าง “พระชนมายุครบ ๓ รอบ” ด้านหลังมีรูปเครื่องเบญจราชกกุธภัณฑ์ มีอักษรไทย “หนึ่ง บาท” และเลขไทยเลขอาหรับ “๑” “1” กระหนาบอยู่ตอนกลาง ริมขอบบน “รัฐบาลไทย” ข้อสำคัญคือเหรียญนี้มีได้มีแจ้งศักราชปีที่สร้างไว้ ซึ่งในโอกาสหน้าจะทำให้เกิดความสงสัยว่า เหรียญนี้สร้างขึ้นแต่เมื่อใด กว่าที่จะรู้ก็จะต้องค้นหาเสียเวลาโดยใช่เหตุ เป็นข้อบกพร่องทางประวัติศาสตร์ เป็นจุดต่างที่สองของโรงกษาปณ์ไทยและกระทรวงการคลังในยุคนี้อีกจุดหนึ่ง ซึ่งไม่น่าจะให้เกิดให้มีขึ้นได้ในสมัยที่บ้านเมืองพัฒนามาแล้วเป็นอันมาก และเป็นข้อที่ควรสังวรณไว้ประกอบการพิจารณาจัดสร้างเหรียญกษาปณ์ในภายภาคหน้า

จำนวน

สร้างปี ๒๕๐๖ ๒๕๐๙ ราคา ๑ บาท

เหรียญเงินยี่สิบบาท ครบ ๓ รอบ ร. ๙

ลักษณะเช่นเดียวกับเหรียญทองขาวหนึ่งบาทครบ ๓ รอบ แต่สร้างขึ้นด้วยเงิน ใหญ่กว่าแลหนากว่า ด้านหน้ารอบขอบอักษร “พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช สยามินทราธิราช” ริมขอบด้านหลัง “พระชนมายุครบ ๓ รอบ” ด้านหลังก็เช่นเดียวกัน เว้นแต่มีเลขไทยแลเลขอาหรับ “๒๐ — 20” กระหนาบอยู่ตอนกลาง แลก็เป็นที่น่าเสียใจอย่างยิ่งที่เหรียญเงินยี่สิบบาทนี้มิได้แจ้งศักราชปีที่สร้างไว้เช่นเดียวกับเหรียญทองขาวหนึ่งบาทครบ ๓ รอบ ร. ๙ แสดงความบกพร่องในการสร้างอย่างร้ายแรงยิ่งทีเดียว

จำนวน

สร้างปี ๒๕๐๖ ๒๕๐๙ ราคา ๒๐ บาท

เหรียญโลหะสีทองสีนากแลสีเงิน ๕๐ สต. ๒๕ สต. ๑๐ สต.

แล ๕ สต. ร. ๙

ลักษณะเช่นเดียวกับเหรียญทองขาว ร. ๗ เหรียญที่สร้าง
ปี ๒๔๙๓ มีสีเงินแลสีทอง ส่วนที่สร้างปี ๒๕๐๐ มีสีทอง สีนาก แล
สีเงิน ขนาดใหญ่ย่อมลดหลั่นกันลงมาตามลำดับ

จำนวน สร้างปี ๒๔๙๓ ๒๕๐๔ ราคา ตามราคา
๒๕๐๐ ๒๕๐๔ ราคา ตามราคา

หมายเหตุ — เหรียญโลหะสีเงิน ๑๐ สต. แล ๕ สต. ปี ๒๕๐๐ ไม่มี
ในตลาด

สตางค์สีบุกหนึ่ง ร. ๙

ลักษณะเช่นเดียวกับสตางค์เงิน ร. ๙ ขนาดเล็กมาก แลไม่เจาะรู

จำนวน สร้างปี ๒๔๘๕ ๒๕๐๔ ราคา ๑๐ สตางค์
(เลขอาเรบิก) ๒๔๘๗ ๒๕๐๔ ราคา ,, สตางค์

ขอบ เกรียณูษาปณัไทย ตั้งแต่สมัยพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ พระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ พระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ พระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๗ พระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๘ แลพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๙ บัทยุบนั้น ก็ไต่เพียรจ้ดจะให้เข้ารูปแคตาล็อกให้ได้ แต่ผู้เขียนมีภูมิปัญญาค้อยอยู่มาก จึงมีความสามารถเพียงเท่านั้นเอง ก็ต้องขอภัยท่านผู้รู้ทั้งหลายตามที่ได้วาดเรื่องขึ้นไว้ ดังนี้ หนึ่งส่วนที่ว่าราคาก่างวจะเป้นเท่าใดนั้น ก็อยู่ที่ว่าสุดแต่ความต้องการของผู้ไ้หาเอง ราคาที่เขียนขึ้นก็ได้สอบถามมาหลายทาง พอจะเป็นราคากลางพอถือเป้นประมาณได้ แต่ก็ต้องต่อตามขอลตราวาสอกกันตามเรื่องที่จะซื้อขายซึ่งกันแลกัน นั้นแล ฯ

นายต๋ย เหล่าสุนทร ผู้เขียนเรื่อง

ขอเพิ่มฯขอเติมฯขอผนวกอีกนิด

ข้อขัดข้อเขঁียนแต่หัวตันผู้เขঁียนก็ได้ขอจบไว้แล้ว กระจ่างก็
ตามที่ เกรียณุษาปณัฏ์ไทยมิใช่จะจบตามแค่นั้นเพียงนั้น ก็จะมีการ
สร้างการทํากันอยู่เรื่อยเรื่อย จังว่า ถ้าเพลามัพอ เวลามามากขึ้น ผู้
เขঁียนก็คิดจะเพิ่มจะเติมรายละเอียดเป็นรัชกาลรัชกาลไป พอได้อ่าน
ให้เกิดสนุกแลสนใจ กระนั้นก็เป็นเพียงแต่คิดคิด มิได้ทำ

แลความคิดมิได้เพียงว่า ก็พาเพริศพาเทลดไปจนบังเกิดมหัส
จรรย์ขึ้นในมโนคติในจิตในใจผู้เขঁียน ฤาจะเพราะเดชพระบุญญา
บารมีของล้นเกล้าทั้งสองพระองค์บรรดาตลอดให้มีความคิดความเห็น
ว่า ในสมัยพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ พระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕
ก็ได้สร้างได้ทำทองเหรียญ ก็สมัยปัตยุบันนี้บ้านไทยเมืองไทยก็
เจริญรุ่งเรืองได้พัฒนาก้าวหน้าไปยิ่งกว่าก่อนก่อน สมควรจะได้จัด
ได้สร้างทองเหรียญขึ้นในสมัยรัชกาลนี้ เพื่อเพิ่มพูนพระบารมีแด่ทูล
เทอดพระเกียรติแพร่หลายไปจงทั่วจักรวาล

จึงเมื่อ ๗ มกราคม ๒๕๐๕ ผู้เขঁียนได้กราบเรียนท่านจอมพล
ถนอม กิตติขจร นายกรัฐมนตรี ขอให้รัฐบาลผลิตทองเหรียญ
ออกจำหน่าย แลก็จะได้ผลได้กำไรมาช่วยมาเหลือการบูรณะพัฒนา
บ้านไทยเมืองไทยเราด้วย การผลิตทองเหรียญออกขายได้ทำกัน
ในหลายประเทศฝ่ายตะวันตก มิได้เป็นการเสื่อมหน้าเสียตาประการใด

อย่างไรเลย กระนั้นผู้เขียนก็ได้ถูกก่อนถูกแคะแชะไปแชะมา
ต่างต่งนานาหลายอย่างหลายประการ ซึ่งเป็นเพียงวิชาตัวเดียว
ที่คงมีอยู่ในผู้ชั้ว

แต่ก็เป็นพระคุณของท่านนายกรัฐมนตรีที่ได้โปรดให้กระ
ทรวงการคลังรับไปพิจารณา ฝ่ายกระทรวงการคลังเมื่อพิจารณาแล้วก็
เสนอไปยังคณะรัฐมนตรี ขออนุมัติหลักการจัดผลิตทองเหรียญที่
ระลึกในวาระดิถีที่สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถทรงมี
พระชนมายุครบสามรอบ แลได้รับอนุมัติเมื่อ ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๐๕

คราต่อมา กระทรวงการคลังได้ตั้งคณะกรรมการพิจารณา
ดำเนินการจัดสร้างเหรียญทองคำที่ระลึก คือ นายอรุณ ทัพพรังสี
ประธาน ดร. กัลย์ อิศรเสนา ณ อยุธยา นายต๋อย เหล่าสุนทร
นายเอี้ยด นาคทรพรพ นายเฉลิม ขงบุญเกิด พลอากาศตรี สดับ
ธีรบุตร นายชัย สิริสิงห์ นายรัตน์ สุจริตกุล นายดำเนิน รตานนท์
หม่อมราชวงศ์ ประสมศักดิ์ จรูญโรจน์ หม่อมราชวงศ์ ปรียพจน์ผดุง
จักรพันธ์ เป็นกรรมการ แลนายบัญญัติ ปาลวินิช เป็นกรรมการ
เลขาธิการ

แต่คณะกรรมการได้พิจารณาไปพิจารณามาอยู่หลายครั้งหลาย
ครา ที่หลังตกลงแบบเหรียญ โดยนายพินิจ สุวรรณะบุญย์ เขียน
แบบ นายอำนาจ พ่วงสำเนียงแลนางสาวปราณี เชื้อคล้ายวงศ์ บิน
แบบ การผลิตการสร้างการควบคุมตออยู่ในหน้าที่กรมธนารักษ์
กระทรวงการคลังทั้งสิ้น

เหรียญกษาปณ์ทองคำ

สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ

พระชนมายุครบสามรอบ

ลักษณะเป็นเหรียญกษาปณ์รูปกลมแบน ไม่มีรู ขอบนอกมีเพื่องจักร ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง ๒๗ มิล. หนา ๑.๕๐ มิล. (ขนาดหน้าบาทหนึ่ง) มีลวดลายด้านหน้าพระบรมรูปสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ อยู่กลางขอบบนมีอักษร “สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ” ขอบล่าง “พระชนมายุครบสามรอบ” ด้านหลังมีพระนามาภิไธยย่อ ส ไขว้กับ ก ได้มิ่งกุฎพระมหากษัตริย์ อยู่กลางเหรียญ แถวโค้งสามวง วงในข้อชัยพฤกษ์ประกอบด้วยดอกชัยพฤกษ์ ๑๘ ดอก หมายถึงทรงดำรงสิริราชฐานันดรศักดิ์คู่พระบารมีอยู่ในเศวตฉัตรยังยืนได้ ๑๘ ปี วงกลางด้านบนมีอักษร “รัฐบาลไทย ๑๒ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๑๑” ด้านล่างบอกราคาของเหรียญ ด้านด้วยลายขอสร้อย วงนอกรูปกลีบบัว ๓๖ กลีบล้อมโดยรอบชดวงขอบเหรียญ หมายถึงทรงมีพระชนมายุครบ ๓๖ พระชันษา

แลขนาดสองสลึงแลสลึงหนึ่งนั้นก็ย่อมลงตามหนัก

แลคณะกรรมการได้ตกลงให้สร้างทองเหรียญขึ้นเป็นชุดห้าชนิดด้วยกัน คือ ขนาดหนักสบาท สองบาท บาทหนึ่ง สองสลึง

แลสลึงหนึ่ง ใช้เนื้อทอง ๕๕% ผสมเงิน ๑๒% แลทองแดง ๓๒%
แลถ้าทำตามนี้แล้วก็กะกันเก่งกันว่า จะต้องได้กำไรงามไม่น้อย
กว่า ๓๐ % เป็นแน่ คงจะทำเงินเป็นรายได้เข้ารัฐอีกโขยूमิใช่น้อย
เลย แลจึงเป็นที่ยินดีปรีดาพอเนื่อพอใจของคณะกรรมการมากมาย
แต่อะไ หิงหิงที่คิดได้คิดดังว่า แต่ก่อนิจาอนิจำช่วงไม่เที่ยง
แท้แลหนอ กระทรวงการคลังไม่เห็นด้วยคณะกรรมการในเรื่อง
จะสร้างเหรียญขนาดหนักสิบบาทแลขนาดหนักสองบาท สำนักบ
ประมาณตั่งบประมาณ ทองคำซุ้มมิได้ประมุขมิได้ตั่งกำหนด กำไร
ที่หวังเริ่มหดห่อตัว คนจีนเกิดกลัวรัฐแข่งขายทอง ค่าราคาทองเริ่ม
ขึ้น ต้นอ้างว่าเหตุเศษฝัาหรั่ง รวนเรเส่วาทองนอกแพง มะริกันทำแข
ออกขวางสกัดกั้น ก็ยอกให้หันให้หยุดยूमิได้ ดังนั้นจะทำได้มันใดด
ท่านเอย

ดูที่คณะกรรมการเสียดายแลเสียใจที่ทองเหรียญขนาดซุด
ยूमิออก ได้แต่กรอกหน้าไปตามตามกัน

ครานกระทรวงการคลังดูแลแลดูหาทางออก เล็กเล็กไม่ตกลง
ซอฎาประมุขซอทองคำจากคนจีนฎาเงินจำแลงไทย ไปซอทองคำ
ธนาคารชาติมาผลิตมาใช้มาสร้างก่อน เพราะตกลงราคาแลเนื้อทอง
กันได้ แลด้วยพระบารมีปกเกล้าฯ ทองเหรียญขนาดหนักหนึ่งบาท
สองสลึง แลสลึงหนึ่งนี้ จึงสร้างแล้วเสร็จทันกำหนดวันงานมหา
มงคลแห่งสมเด็จฯ นั้น

เหรียญทอง สมเด็จพระบรมราชินีนาถ

ขนาดหนักหนึ่งบาท

สร้างปี ๒๕๑๑ จำนวน.....ราคา ๖๐๐ บาท

ขนาดหนักสองสลึง

จำนวน.....

สร้างปี ๒๕๑๑ ราคา ๓๐๐ บาท

ขนาดหนักสลึงหนึ่ง

จำนวน.....

สร้างปี ๒๕๑๑ ราคา ๑๕๐ บาท

ขอจงทรงพระเจริญยงนนาน

นายตุ้ย เหล่าสุนทร ผู้เขียน

